This PDF you are browsing now is a digitized copy of rare books and manuscripts from the Jnanayogi Dr. Shrikant Jichkar Knowledge Resource Center Library located in Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University Ramtek, Maharashtra.

KKSU University (1997- Present) in Ramtek, Maharashtra is an institution dedicated to the advanced learning of Sanskrit.
The University Collection is offered freely to the Community of Scholars with the intent to promote Sanskrit Learning.

Website
https://kksu.co.in/

Digitization was executed by NMM

https://www.namami.gov.in/

Sincerely,

Prof. Shrinivasa Varkhedi
Hon'ble Vice-Chancellor

Dr. Deepak Kapade
Librarian

Digital Uploaded by eGangotri Digital Preservation Trust, New Delhi
https://egangotri.wordpress.com/

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

कविकुलगुरू कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालय रामटेक

हस्तलिखित संग्रह

दाखल.क्र. M-2793 विषय धर्मशास्त्र

नाव श्रीमद् भागवत महापुराण

लेखक/लिपीकार ९ राम अध्याय

पृष्ठ 46 काळ - पुर्ण/ अपुर्ण

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

श्रीजनार्दन प्रसन्न॥ ॐ नमो सद्गुरु चीद्घन॥ वरुषता हे स्वानंद जीवन॥ मुमुक्षु मयुर ले जाण॥
हरिखें गुडा णा करिताती॥ १॥ तो सज जळद खो नियामाहो॥ सो हे भावें फोडीती टाहो॥ रोमांचिचे सीपस
रुनि पाहो॥ सखे लवलाही नृत्य चा॥ २॥ मा चती स्वानंद खे निमेळें॥ तेणे सवो गीनी घालडोळे॥ पिसें दे
खणी जाली सकळ तें सीरिंगा पाळें वाई ली॥ ३॥ तो मघ दखो नि सन्मुख॥ आर्त्त चातक पसरिती मुख
बिंदु मात्रें पावले सुख॥ नीत्य नी दोषत जाला॥ ४॥ आर्त्त त्रषातक काळ वोळे॥ नी वाले तेणे स्वानंद जळें॥ मग
हरिखाचे नी कल्लोळें॥ सुख सोहळे भागीती॥ ५॥ मुमी दखो नी नी मळा॥ जाणा निवर्षती काळ वेळा॥ वर
षांला गला जीवें प्रेळा॥ जळ कल्लोळ आनिवारा॥ ६॥ धातणा वाळले नीक पाभरा॥ शिष्य सरिल सी पुरभरा॥
विकल्प वासणें येक सरा॥ माहापुरें वाहा विली॥ ७॥ मग तेणें प्रवाह नी मळ जळें॥ चीदक्य सागरिं सरि
ता मिळे॥ मग समरसो नि तेणे जळें॥ राहे नी श्चळ नी जरूपी॥ ८॥ वैराग्य रावें सुद्ध केली॥ पृथ्वि नीज
वोलावाळली॥ कठिणत्वा वीणा मार्दवा आली॥ नाहीं आंकुरली बहु बीजा॥ ९॥ अखंड वरुषता जळ मळीं
वासन चिटें पवीराली॥ सश्मा वा चि वोलजाली॥ वा फलागली बाधा चि॥ १०॥ तथ नपरिता ची जाण॥
सहजें निज बीजें परिपुर्ण॥ आंकुरली आपण्या आपण॥ सीद्ध सें पुर्ण स्वभावें॥ ११॥ ते परम कृपची
ये सुष्टी॥ स्वानंद पीकली समदृष्टि॥ परमानंदें कांदली श्रेष्टी॥ अक्य सवंसा ठि जीवसी वा॥ १२॥ फीट
ला दुःख दुकाळ॥ प्राहिला सुखाचा सुकाळ॥ वोळला सद्गुरु कृपाळ॥ आनंद कल्लोळ सत्सीष्यां॥ १३॥
वरुषतां नीज प्रज्यन्य धारा॥ वरुषला नानां आवतारगारा॥ कार्यानुरूपें तदाकारा॥ विरो निंनीराकारा
त्या हो ली॥ १४॥ त्या प्रजन्याचावां साडा॥ देवें लागल्यां जडमुढा॥ तो सरता हाय संतांयुढा॥ आवचटेसी
तांजा जें लाग॥ १५॥ तो मसामघु श्रीहरि॥ सद्गुरु कृपावोळे जयावरि॥ तो चि धन्य चरचरि॥ पुज्य सुरन
रितो कीजा॥ १६॥ गुरुनाम आतिघन वटा॥ शीष्य तारनि हळुवटा॥ मा आद्य मध्य सवटा॥ नकळे पस्वदासी॥ १७॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

अनु ६ मोक्षमार्गिचेकापुडि ॥ साधनि सीणति बापुडि ॥ तिहिसि प्रयाये नालडि ॥ जिणावया वोढि बध्यमोक्षाचिया ॥ २४
जेकष्टलिजपतपध्यानेयसिणतिध्येयध्यानाध्याने ॥ तेतेसीप्रयाचिदीने ॥ ज्ञानज्ञाने जिंकावया ॥ २५ ॥
श्री तासद्गुरुजनार्दन ॥ वोळलासंआनंदघन ॥ तेणयेकायेकुकलापावन ॥ येकपणसांउनि ॥ १ ॥ वायेकतेचि
आनेकें ॥ आनेकतेंचियेकाहंहि कलें निरेंका ॥ चबोधदरवबाधुनि ॥ १ ॥ बोधुनियांनीजअक्यता ॥ अेकयें
श्री लाविलें भक्तिपंथा ॥ मजप्रवर्तविलें भागवता ॥ नीजकथा ॥ गावया ॥ २ ॥ तेचिश्रीभागवतीची कथा ॥ द
श्री वामआध्यावोसंपता ॥ बद्धमुक्तचिववस्था ॥ उद्धवेंकेंछनाथापुसिली ॥ २ ॥ सरवोलउद्धवाचाप्रश्न ॥
अेकोनियांश्रीकृष्ण ॥ नीजहृदईचेंगुह्यज्ञान ॥ उद्धवासीजाणसांगेल ॥ २ ॥ येणप्रांतरश्रवणउठि
जन्ममरणाचेंधरणें ॥ संसाराचेंखंतफाडणें ॥ फीटलाहाणें विषयांचें ॥ २ ॥ अेसिकथाआहेगहन ॥
श्रोताद्यावेसावधान ॥ येकाविनविजनार्दन ॥ स्वानंदघनतुष्टला ॥ २ ॥ आकरावेआध्याईजाणईतु
केंसांगेलश्रीकृष्ण ॥ बद्धमुक्ताचेंवेलक्षण ॥ आणिकलक्षणसाधुचें ॥ २ ॥ तेणेंचीप्रसंगजाण ॥ सांगेल
भक्तिचेलक्षण ॥ आकरावेपुजेसीआधिष्ठाना ॥ इतुकेनिरोपणहेंबोलें ॥ २ ६ ॥ श्रीभगवानुवाचा ॥ बद्ध
मुक्तेइतिव्याख्या गुणतोमनवस्तुता ॥ गुणस्यमायामुळत्वान्नमोक्षानबंधनां ॥ १ ॥ टिका ॥ उद्धवाबं
द्धमुक्तआवस्था ॥ जरिसत्यप्रणसीवस्तुता ॥ तरितेनघडेंसर्वथा ॥ अेकआतांसांगुना ॥ २ ५ ॥ बद्धमुक्त
याआवस्था ॥ माझस्वरूपिंनाहींसर्वथा ॥ हेगुणकायेचीवाता ॥ समंधुसर्वथामजनाहीं ॥ २ ६ ॥ माझ्यानी
जस्वरूपाचाठांउ ॥ बद्धमुक्तताहीनाहीं ॥ बद्धमुक्ततेगुणांचाठाउ ॥ आभासपाहींगुणकाया ॥ २ ७ ॥
गुणतेसमुळमायीकासीगुणांतितआमाइकासत्यासीजेबांधीलटिकातेमगजळीलाकबुडाले ॥ ६ ७ ॥
चीत्रीचिनिकुंताघानें ॥ जजळीजतापुरपाटणें ॥ कांस्वप्नींचेनीमाहाधनें ॥ वेळावाहाणेंजागृति ॥ २ ८ ॥ सु
यासीप्रतिबिंबगीकी ॥ छायापुरुषातआकळी ॥ समुद्रबुडेमृगजळीं ॥ तेमजगुणामळीबद्धता ॥ २ ९ ॥ जे
जेजीभसीकसुविद्या ॥ जतळहातिवृक्षलागा ॥ डाळीयांभजीपवनुरिघा ॥ तेमीगुणसंगेआतिबद्ध ॥ ३ ० ॥
आकाशरवाचेसबळी ॥ कांजळेकामेवारयानीउळी ॥ कांविजुचाकपाळी ॥ बासींगेंबाधावा ॥ ३ १ ॥ गगनतु

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

७ अग्निसंगेपात्रसंतप्त॥ पात्रजळ तापे धान्य पाक होत ४० तथे अकाशनव्हे तप्त ४१ तेविचिकारातीत निजआत्मा॥ ४१॥
अग्नितापाआंत॥ अकाशनव्हे संतप्त॥ तेविगुणसंगाआंत॥ विकारवंतनव्हे आत्मा॥ ४२॥

टानीसमुद्रिबुडे॥ सपर्वतधरावारेनीउडे॥ सुर्यआडखळा निपडे॥ तरिमीसापडे गुणांतु॥ ३५॥ अंधारि
आंतरिक्षगगनिंसरावरा॥ यामाजीकमळ मनोहरा॥ ताआमोदसवितीभ्रमरा॥ असंसारजेघडा॥ ३६॥
तमीआत्मागुणसंगे॥ नानाविषयाभागसंगे॥ मगत्याविषयचेनीपांगे॥ होईनआंगगुणबद्ध॥ ३७॥ त्री
गुणआंगीकारेंवर्तत॥ गुणकार्यतदात्मता॥ तेणेबद्धमुक्तआवस्था॥ भासेवृथाभ्रांतासी॥ ३८॥ गुण
आत्म्यासीभिन्नता॥ म्हणेसीमानलीतत्वता॥ परिगुणसंगेआत्माआसता॥ आवस्थविकारताये
ईला॥ ३९॥ अग्नीसंगेपात्रतप्त॥ पात्रतापेंजळ संतप्त॥ जळतापेंधान्यपाकु होत॥ तेविविकारवंतनव्हे
आत्मा॥ ४०॥ नटुआंधत्वआवगळ॥ परितोआंधळानोहेजाळ॥ तैसाआत्मागुणसंगे क्रिडला॥
तरीआसंस्वलाभीगुणत्वें॥ ४१॥ नटुआंधत्वनरुआंधा॥ आत्मगुणसंगनव्हे बद्ध॥ गुणमाईकआत्मा
शुद्ध॥ यांत्यासंबंधुआसेना॥ ४२॥ आत्माव्यापकगुणपरिछिन्नायाहिंतुनघडेबंधन॥ सगळ्यासमु
द्राचेप्राशनकेविंसएकुनराका॥ ४३॥ सहुरिमाजीमरुराहोपस्यामाजीपाखिसामाया॥ मुंगिग
जगिळुनिजाये॥ खद्योतखाये सुर्यातो॥ ४४॥ मिथ्यकुब्रह्मांतआकळी॥ पनगुप्रयानकुगीळी॥ तेआत्मा
गुणाचामेळीं॥ गुणकल्लोळींबांधवों॥ ४५॥ यापरिनसंभवबद्धता॥ बद्धतसवेंगळीमुक्तता॥ बंधमु
क्तआवस्थापरता॥ जाणतत्वताआत्मामी॥ ४६॥ स्वप्नींचाआत्यंतसुकृती॥ आथवामरांपापिदुरु
ति॥ हेनहीमीथ्यांजविजागरति॥ तेवीबद्धमुक्तीआत्मवी॥ ४७॥ होकांजीवात्यासीबद्धता॥ सत्यनाहींगा
तत्वता॥ मांमजपरमात्यासीआवस्था॥ बद्धमुक्ततातेकेची॥ ४८॥ बींबींप्रतीबींबनाहीं॥ मध्यंचआरिस्या
चाठाई॥ सकुबेसलेतेंपाहीं॥ प्रतिबींबाचादहींलागलेदिसती॥ ४९॥ तोमळुपडुजेंकेडावा॥ तेंआंरिसां
चीसाएतोडावा॥ परिप्रतीबींबसाहाएंधरावा॥ हेंसभावामीळेना॥ ५०॥ तैसेंआविद्यकहेंसकळ॥
गुणकार्यानानामळ॥ जीवाआंगीप्रबळ॥ मुढमतीस्थळस्थापिती॥ ५१॥ जेसत्वगुणनिरसीसबे

२ तेविजियिस्थिदोषनाहि॥ दोषअंतःकरणाचाठाई॥ तेस्थितसुधिकेल्यापाहि॥ ५२॥ बंधमोक्षादोहि बोळवण॥ ५१७

CC-0. In Public Domain Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

११ शब्दज्ञानब्रह्मज्ञान॥ बाह्यदृष्टिसमसमान॥ जेविद्यालभणिसुवर्ण॥ लुक्तिनासंपूर्णसमत्वाआनि॥६२॥
जरिबोलभणिसुवर्णसमता॥ मोलेकदानदेतत्वता॥ तेविवेदवादयोग्यता॥ ब्रह्मानुभवतासमनवे॥६३॥
ढा॥ तेआविद्येकफिटतीमळ॥ तेचिसद्बोधाहोयनीमेळ॥ जीवचिकेवळसीवहोये॥५२॥ ते
॥२॥ हांजीवत्रीवयंनावेदाही॥ जातीमजमजीसमरसोमिं॥ तेमिंचीयेकुवांचुनि॥ आनजनिवनि
वसनां॥५३॥ जीवभावनेमीचिजीव॥ शिवभावनेमीचिसीव॥ मीयकलानोंबकुमाझा आन नव्हे
भवुमीचिजाण॥५४॥ प्रणेआत्मांकाधरिसिपथा॥ जरिजीवशिवतुंचिसमस्ता॥ तरिहेअसीकांविश्रामता॥ गुरु
वामदवाचिअवस्था॥ वेदशास्त्रार्थासंमस्ता॥५५॥ तिहींलोकामांजीजाण॥ वेदवचनतवंप्रमाण॥
हेबोलणेंविलक्षण॥ आप्रमाणजेंमानिसी॥५६॥ हाकांवदबोलतनिश्चिति॥ तेबोलणेमाझेनी
चतसीहुता॥ तामीचमुखेंजेंबोलता॥ तेतुंअयुक्तमणतासी॥५७॥ जोमीवदावेदवक्ता॥ समुळ
शास्त्राचमुळकर्ता॥ याभासेंवचनमणसीवथा॥ आतियोग्यतातुजआली॥५८॥ वेदाचेजाणत्रि
विधबंधात्रिकांडीकेलातीत्रीखंडा॥ वेदबळेंगापाखंडा॥ वाजवीतांडआत्मासवाद॥६०॥ भासलेब
हुसालमत्रभेदा॥ वेदबळेंनानावादा॥ तोवेदमाझाआपरोक्षवादा॥ तेणेतत्वावबोधकविंहोया॥६१॥
जोमीहरिहरांप्रमाण॥ याभासेंवचनआप्रमाण॥ तुंमणसीहासानाभीमान॥ हेंहीजाणपणसांडा
वो॥६२॥ माझेवचनसत्यासत्यमानुनिनिश्चिताये॥ भावार्थेसाधपरमार्थीहेंब्रह्म॥ ली
खितमद्वाक्य॥६३॥ उद्धवामजपाहतांचसि॥ एवामदेवादिसमस्तां॥ नदेखेंबहुआणीमुक्तता॥
हामाझातत्वताजिजबोधा॥६४॥ बहुमोक्षाहोउनिश्चिंता॥ परमात्मासीद्यनाजस्मिणे॥ जीवासीबो॥ २॥
धनाजिंहींसत्यत्वजाण॥ घेउनां॥६५॥ श्लोकाशोकमोहासुखंदुःखंदेहोपतिश्चमायया॥ स्वप्नेयथास्व
नःख्यातीसंश्रुतिर्नतुवास्तवी॥ ॥टिका॥ नेसतांआभासुमावेळ॥ ठाणां॥ याकारणेहाकारण
३ मुक्तीचियेदृष्टि॥ मुक्तदिसेसकळसृष्टि॥ तेथेशुद्धवामदेवाचिगोष्टि॥ वेगळिपोटिकेविरहा॥६६॥
१ दोनिमुहुर्तेस्वप्नवृत्ति॥ याभाजिदेखेजन्मपंक्ति॥ तेथेपावलानानायाति॥ तेविमिथ्याप्रतिभेवभावो॥६७

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मा॰ ए ९ लेपि पुत्रापासुनि सुखप्राप्ति॥ माता पिता होई लक्षणालि॥ सेवि पुत्र अंगोठादाविलि॥ केवळ भ्रांति पुत्र मोहो॥ ७ अ॰ ११

ठेदहीं गेके मेलेनाहीं नाहीं॥ श्लोक पाहीं सा नांव॥ ६ धाम न पात्रिं भरिलें जळ॥ तेथ बीबलें चंद्र
मंडळ॥ तैसा त्र पोटीं सीधरिवाळा रत्नप्रवाळ हेमाचें॥ ६ आजळ गळोनी जाये सकळ॥ चंद्र माहा
रपंत काळ॥ पालागीं तळीं मळीं तें बाळ॥ श्लोक केवळ त्या नांव॥ ६७ आथवा घट चंद्र धरूं जातां॥ तो
नयेबाळ कांहीं हातां॥ पालागीं करिजे जवथा॥ श्लोक सर्वथा त्या नांव॥ ६९॥ काढ त्या आरिस्या
मा तीलधन॥ करिदर्पण आंजी खनन॥ कुटल्या नागवलोम एजाण॥ श्लोक दारुण त्या नांव॥ ७०॥ मम
तवस्तु वाठाई जाण॥ सीमा हा आभिमान॥ तें चि मोहाचें लक्षण॥ ममता दारुण ते संधी॥ ७१
दखानी मग जळाचें तळीं॥ ये ण पीकती रायकेळीं॥ पालागीं मग च छांची जळीं॥ आठ काळें गरवत
७२॥ मग जळाकडें काहीं भेव॥ पा[illegible] सीं सक्रोध भांडो धांव॥ आती मोहीतु मोह स्वभा
वें॥ विवेक नकरवें सत्याचा॥ ७३॥ गंधर्वनगरीची रचना॥ देखानी आभीळा सुळायमना॥ तध्यावया
मळविसना॥ मानें सुचना उपाय॥ ७४॥ तैसा मिथ्या देहीं आभिमान॥ देहसंमध्याची ममता गहन॥ हें चि
मोहस्वें मुळ लक्षण॥ ममता आभिमान प्राणीयां॥ ७५॥ यवं आहं आणी ममता॥ हची मोहाची माता
पिता॥ यांचेनी उत्तरोतर वाढता॥ जन मोहीतां या मोहो॥ ७६॥ श्रीयवीं इहं आशक्ति देख॥ या चि नित्य
प्राप्ति आनेक॥ या चिनावप्रणती सुख॥ जेवीं चारवतां विख आती मधुर॥ ७७॥ विषय प्राप्ति जेहविख
तया नांव प्रणती सुख॥ विषय विनाशु तें चि दुःख॥ परम आसुख त्या नांव॥ ७८॥ श्लोक मोहो सुख
मा दुःख॥ ये णें देहा चि प्राप्ति दख॥ दळ्या भिं न देह आनक॥ दुःख दायक भाग वि॥ ७९॥ जो जे ला तिर
ध्यानमरें॥ तो ते चि होउनि आवतरें॥ कां जो नीम आतो हु षाकारें॥ तो हु सानु सारें जन्मतु॥ ८०॥
पालागीं हृदयामाजीं नीचीती॥ ते सबळ वासना उठिआंतीं॥ तो ता प्राणीं पावती ये गती॥
२ सर्पमुंगुस पूर्व दृष्टि॥ वैराकारें जन्म पावति॥ जे जे वासना उरे अंति॥ ते ते गति प्राणिया॥ ८१॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

श्रुतिबोलतीपुराणे॥८॥पुरुषासवेंरथाछाया॥तेसिब्रह्मींमीथ्यामाया॥तेउपजविगुणकायो
देहभासावयामुळतो॥८॥जविकारस्वप्नियकलंमना॥नानाकारहायभापरा॥तेविचेतन्याचभा
न्यथाभान॥तेहजाणचुरास्वप्न॥८३॥यवबस्तुतासंसारनाहीं॥तथसुखदुःखकेवकाडा॥दहाविणछा
यापाहीं॥काएहठाडुंउपजला॥८४॥जउपजलेचिनाहीं॥तकाळगोरसागाकाडा॥आवघेस्वप्नप्राय
पाहीं॥बस्तुतानाहीं संसारा॥८५॥ईहिंदाहीश्लाकीअगाधु॥परिहरिलाबांचीनाधु॥आत्मप्रति
तिकीजआनुबाधु॥तासत्यासीबाधुकरंनशका॥८६॥डाळांअंगुळीलावीतीं॥तरचिंदमिचंद्र
आभासती॥गगनिंदांचंद्रानाहींवस्तु॥मीथ्याप्रतीतीनीराकारिं॥८७॥श्लाका॥विद्यामतनवि
ध्यद्रवत्रारिरिणा॥माझबंधुकरिआद्यमायायामविनिर्मिता॥१॥टिका॥निजबाधंयतिबाधा ब्र
ह्मांहमस्मींस्फुरसदा॥तजाणशुद्धविद्या॥जआविद्याछेदक॥८८॥मींपापिमींसदानीर्दैवा॥असा
निसस्फुरेभावा॥तेविसबळआविद्यापाहाता॥जंसंदेहाउपजवि॥८९॥यकीजीवातेंघालीबंदिय
कीजीवाचबंदछेदि॥यादोन्हीमाझ्याशक्ति॥आनादिजाणत्रीबुद्धि॥उद्वा॥९०॥तुजीमात्रचेतन्य
घन॥चीत्वरूपंरतिशुन्यातुजशक्तिकेंयाजाण॥नीधर्मरूपणसवेंदा॥९१॥उद्वा॥हआशांकावा॥
यां॥कारणनाहींकरावया॥याशक्तिजंमवीमाशीमाया॥जेनयआयासुरनरा॥९२॥सत्यमणो
तरितकाळेनासा॥आसत्यमणोंतरिआभासा॥जीणांनावरपाचपिसा॥लाविलेंआसजगासी॥९३॥
नातुरसत्यासत्यबोली॥मायाआनीवेंचनियजाली॥तीनविद्याआविद्याहेपिली॥वादविलीनी
जपक्षी॥९४॥आजीकालीकेल्यानरति॥विद्याआविद्याआनादिशक्ति॥बद्धमोक्षातंभासवीती
यादोनिरसिमायेच्या॥९५॥बद्धमोक्षाचिरातिस्थिति॥तमींसागेनतुजप्रती॥एकउद्वा
तोमायातुझेणसिकोण॥तुझिकल्पनातेमायाजाण॥बंधमुक्तताहेस्फुरण॥तिमाजिजाणस्फुरतांति॥९६॥

अहं

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

नीश्चीती॥ येथा निगुती नीवाऊ॥ १ ॥ जो स्वप्नीं न देखे आराधना॥ ज्यासि नाहीं मासें भजन॥ आ विद्या
माजी संपुर्ण॥ प्रबळ जाण वाटतां॥ १ ॥ जे माझें ठाइं आती सादर॥ भजन सीळ आठ प्रहर॥ तें चिब्रह्मवि
द्या घर॥ तेथ निरंतर तें वाढे॥ १ ॥ जेथ माझ्या भजनाचा उल्हासु॥ तेथ आ विद्या नीरासु॥ ते चिब्रह्म
विद्या प्रवेशु॥ हा आति विश्वासु भक्तांचा॥ १ ॥ येथ बंधाचें कारण॥ आणीं मोक्षाचें साधन॥ भक्तिचें दृढ
प स्थान॥ आथां स्तवजाण बोलीलों॥ १ ॥ ॥ ज्या बंधमोक्षदाती॥ या तुं माया आत्मराणी
ग्राम॥ ऐसा माया चि जाली मोक्षदाती॥ हे कविंद्रीपती घडेल॥ १ ॥ जरि माया जाली मोक्षदाती॥ तरि
कां करिसि विनुश्रीभक्ति॥ हें वीं सत्य काय श्रीपती॥ सांगनीश्चीति निवाऊ॥ २ ॥ हा छुमएं उहुवासी॥ स्वयंच
ळण नाहीं छया यसी॥ ते विसामर्थ्य नाहीं मायसी॥ कवि मोक्षाची दे ल॥ ३ ॥ जो माया चा नियंता॥ श्री
छु मोक्षदाता॥ ताउ निजीवा चि बहुता॥ सायुज्यता दे तआसा॥ ४ ॥ म्हणसी आविद्या कामकर्म दोन्ही जी
वासी बंधन लागलें मागें॥ तें ब्रह्मविद्या निष्कर्मतुठे॥ तरी बंधु करिसि ठेंगुर प्रतिष्ठा॥ ५ ॥ येथ विछु काय
जाला कर्ता॥ मां ताहो ईल मोक्षदाता॥ हे विकल्पा चि वाता॥ न घडे सर्वथा उहुवा॥ ६ ॥ ऐसा मोक्षाचा जो परि
पाक॥ तें समाधी श्री विछु देखा॥ समाधि चि समाधिसुखा॥ आवश्यक श्री विछु॥ ७ ॥ गुरुरूपें विछु जाण॥
श्रुत्यर्थ विछु चीआपण॥ शमदमादि साधन॥ तरी जाण श्री विछु॥ ८ ॥ ती ऐसी बुद्धि सी बोधकता॥ वि
छु चि जाण तत्वता॥ या परि गा निजभला॥ मोक्षदाता श्री विछु॥ ९ ॥ परमात्मा परिपुर्ण॥ सो मी चीं विछु
ब्रह्म सनातन॥ भक्तभव पाशा मोचन॥ ऐसा पाहुजाण करिसु सादर॥ १० ॥ गत श्लोकीं चें नीआनुवादें॥ परि
रिणाय रूपदें॥ जीवासी बहुपरि उबोधा॥ तें हिं विनोद नीवारिता॥ ११ ॥ ये कासी चि बहु मुक्तता घडे
न घडे तत्वता॥ या उहुवाच्या प्रश्नाथा॥ विशदआतां करितुसां॥ १२ ॥ श्लोक॥ एकस्यैवमभावस्य
जीवस्यैवमहामतः॥ बंध्यस्या विद्यया नादि विद्यया वतथोत्तर ॥ १ ॥ टिका॥ जेणें पा विजे नीजबोधा॥

१ रितिवाटिअसेअभिसि॥ तेथ फुणगेउसळतिअकाशि॥ रितिवाटिनाहिस्वरूपासि॥ असभासावयासिठावोकैचा॥ १३

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

६ दोन्हिदीपयेकहोनि।तसिदवळिऐक्यानयेति॥जडत्वापासिभ्रेदभासि॥ऐक्यवृत्तिअजडत्वि॥१८॥
ते॥तेबुद्धिउद्धवापासींवर्ती॥यालागींकृष्णसएमहामतें॥उद्धवातेआतीप्रीती॥१३॥आतीप्री
तीपुरस्कारुनि॥उद्धवासीसएसावधान॥यश्लोकीचाअर्थगहनु॥सधारएजाएधरावया
१४॥यालागींकृष्णजगजेठि॥उद्धवाचिपाठिवाटि॥आतीगुप्तीचीगुप्तगोष्टी॥तुमसेंकरुपसाठि
मींबोलतु॥१५॥पाठिथापटाव्याचेनिमीसेंजाए॥कृतिसचक्रांतिचीसंचरए॥तएआहुयबो
धलक्षए॥उद्धवासीजाएप्रकासी॥१६॥जीउयेकुचित्रिजगतीलेजाए॥उद्धवानिश्चितिजविना
नादिपाचीयदिसि॥तेजाचिज्योतिआसिन्ना॥१७॥जैसेंचंदनकुटकेबहुवस॥परिसर्वियकुचीसुवास
तेवि॥जीवरुपेंमीआविनाश॥परमपरेशआभास॥१८॥जीवरुपेतुंश्रीकृष्ण॥हेसत्यमानावें
वचन॥तेभवपाशादिबंधन॥तुजचीजाएआदळें॥१९॥ऐसिकल्पिसीजरिवाती॥तेमजनघडेगा
सर्वथा॥जेविशरिरातेंप्राणुचाळीता॥शरिरआवस्थात्यानाहीं॥२०॥लिंगशरिरीचयंप्रा॥जीव
तोमदांशप्रतीबिंब॥त्यासीदेहादिबंधें॥भवेंमीथ्याविडंबआभास॥२१॥घटंआवरिलाआ
वकाश॥त्यानावसएतिघटाकाश॥घटभंगेंत्यानरुनाश॥तविमिंअविनाशजीवत्वें॥२२
॥श्रीहरिप्रतीबिंबलासविता॥तोगगनसांडुनिथीलराआतोता॥नाहींनिघालजीतत्वता॥तेविमीं
जीविद्याआलीसा॥२३॥रविथिलरिबिंबलादिसे॥तविमिलींगदेहींआभासे॥मीथ्यातथीक्षमो
गपिसें॥तेंबंधनकेसेंमजलागे॥२४॥येथबोलएनलगेबहु॥प्रतीबिंबनावजीउ॥मुख्यबींबू
तोमीश्रीउ॥विषदउगउलाजाए॥२५॥तळाविहिरिनानोथीलरि॥सुर्यप्रतीबींबेत्यामासारि
जीतुकीरुपेदिवाकारिं॥पाहातांअंबरितवनाहीं॥२६॥धोतसेयेकांसीजेआनेकवें॥तेमीथ्याजाए
जीवीचेंरुपें॥भागवतीचेंनीजतत्वा॥तुहसत्वज्ञानाचें॥२७॥श्रीहरिप्रतीबिंबलासविता॥चंद्र

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ळ नीश्चळ मळि एता। हथीं हु गाचे गुणतत्वता। प्रतीबींबा माथां आ मिति॥२८॥ तेविं जीवासी बाधक
ता। पाहां तां नाहीं गा सर्वथा। हे अवीद्या कार्यतत्वता। जीवाचे माथां मा निती॥२९॥ एवं मीथ्या भेद सर्व जीव
था। या सी बध्दता आणि मुक्तता। विद्या आविद्या निजपक्षता। दा वितत्वता नीज कर्म॥३०॥ या जीवें आ
भासा सी प्रकृत। नित्य बंध नित्य मुक्त। यका सी दानी आवस्था यथा। आसे दा वितु विद्या आविद्या
॥३१॥ जे विंजवीं बीबला सविता। या जळा चिं चंचळ नीश्चळता। या प्रतीबिंबा सी चिआवस्था। मु
ख्य सविता ताने ए॥३२॥ ते विंजीवा ची बद्धमुक्तता। परमात्मा सी नलगे सर्वथा। जे विकां आ धारिया
स्व घाता। सदरवसविता कल्पांती॥३३॥ जेवीं आकाश दिसबुडाले। परितं काहीं वाल जाले। तेवीं आ नाहि
विद्ये सी आलीसठलें। आसे संचलें निजरूप॥३४॥ यक बद्ध यक मुक्त। हे जीवा ची मजी भासत। तेंहीं सां
गे मीं नीश्चीत। सावचित परियसी॥३५॥ सहस्त्र घटीं जळे भरिता। यक चिसहश्र धा दिसे सवि
ता। तेथ यक घटि चिज आवस्था। या घटस्था लागे नां॥३६॥ तेथ जो घटु हाय चंचळ। तं प्रतिबिंबा
हां दोळे विंदाळे। परि दुजघटिं जे नीश्चळ। तेनु चंचळ या चेनि॥३७॥ तेथ का एहए क देव बळें। सुक्ष्म
छीद्रें घठ जळ गळे। ते प्रतीबिंब निजबींबीं मीळे। येर सकळे तेसी चि॥३८॥ ते विगुण रूपा जीयें
ज्या चे लीग दह विधे। या सी परमात्मा सी अक्य घडे। ये रतबा पुडे दह वंदिं॥३९॥ हे चिनि वापरा
पुढे। श्लोक सांगती सुरवाडे। तमीं सांगे नवाडे कोडे। निश्चीती॥४०॥ श्लोक॥ अथ बद्धस्य मुक्तस्य
वैलक्षण्यं वदामीति॥ विरुद्ध धर्मीणो स्तात स्थितयोरेक धर्मिणीं॥५॥ टीका॥ ये णे ची प्रसंगे
जाणे। सांगीलतु ज प्रश्न। बद्ध मुक्ता चें लक्षण। तहीं नीवापरी सांगे॥४०॥ दोघां सी दिहीं अ
सतां। दिसे विरुध धर्मस्वभावता। यें कु तो सदा सुखिं सर्वथा। यें कु दुःखभाक्ता आहि णीं

जीव

नाहि

श्री

ज्ञानेश्वरी

हि

४२

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ता

॥५॥

१० जेदेहबुद्धिचापोटि। जन्ममरणाचियाकोटि॥ स्वर्गनर्कादिअटाटि॥ देहबुद्धिसाटिजिवशिवरूपे॥१५०॥
येथवीलक्षणेंदो प्रकारीं। एकतेजीवईश्वरामाझारीं। एकतेजीवासीपरस्परीं। बद्धमुक्तनीधर्मधारिनि
श्चीतीं॥४३॥ पहीलेजीवेश्वराचिकथा॥ तुजमीसांगनविलक्षणता॥ मगजीवाचीबद्धमुक्तता॥
विवादवक्तासांगेन॥४४॥ जीवेश्वराचेवलक्षण॥ आडीचश्लोकीनीरूपण॥ चयसांगताहेना
रायण॥ भाग्यसुपुण्यउद्धवा॥४५॥ श्लोक॥ सुपर्णावेतासदृशौसखायौ॥ यौयदृच्छयेकृतनिडौ
चवृक्षे॥ एकस्तयोःखादतिपिप्पलान्नमन्योनिरन्नोपिबळेनभूयात्॥ घाटिक॥ सुपर्णमिण
तांपक्षी॥ येवृक्षिचाजायेतवृक्षी॥ तेसादेहींदेहांतरातलक्षी॥ पालागींपक्षीमिणीपती॥४६॥ पक्षा
साअसीयाचीगती॥ देहदेहसांडुनियादेहाजाती॥ पक्षीमिणाव्याहेउपपती॥ जाणनिश्चीतीउद्धवा
॥४७॥ एवंआत्मादेहासांडुनिभीन्नतेसांगितलेउपलक्षण॥ देहात्मवाद्यासंखंडण॥ प्रसंगेंजाणदा
विलें॥४८॥ आत्मादेहसर्वथानघडे। देहबुद्धिधरणेंतेवकुडे। हेंउद्धवासीफाडोवाडें। निजनिवाडे
दाखितु॥४९॥ देहाघेवीटपेंसारिखें। कांहींनकरतीआनारिखें। आनादिहदाघेसखें। अतिनिटके
जीवलग॥५०॥ जीउईछीजेंजेंकांहीं। ततवासनसारिखेंपाहीं। ईश्वरपुरविसर्वदेहीं। विमुख
कांहींहोनएं॥५१॥ अंतकाळीजेंजीउमागें। तेंआलेटईश्वरदेवालागें॥ आणिईश्वरआज्ञेचे
नियोगें। जीउसर्वांगेवर्तेतु॥५२॥ ईश्वरआज्ञात्रीशुद्धी। जीउजीवेंसर्वस्ववेंदिली। यनकेमुणाक
धीं। आज्ञिनवसीधिसर्वेपणें॥५३॥ नवलसख्यलाचीपरी। ईश्वरजेसजेसंप्रेरी। जीउतसेतसे
करी। भीमीष्यभरिदळेनां॥५४॥ निमीष्यआरंभुनिजजन्मवरी। जीउईश्वराचिआज्ञाकरी। ईश्वर
जीवासाहाकारी। परस्परिंनीजसख्य॥५५॥ जीवआत्यंतआडलेपणें। ईश्वरासीधांवधांव
लेपणें। तोतळकोळपावोनिधांवणें। करिसोडवणेजीवाचें॥५६॥ यवंसीवाचीआज्ञाजीउगेळ। जी

॥५॥

७ काळेअकाळेसकाळ। नकलियेरयेरावेगळे॥ येकत्रवर्तलिरवेळ। नेळे॥ हेनिजआंजळेसख्यत्व॥१५२॥
प्रभादीपुनिवडिनावेगळा॥ दीपुप्रभेसिनकेनिराळा॥ तेविजीनशिवाचाभेळा॥ येकत्रस्थलिळानांदतिसदा॥१५३॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

५ नानापरिचेष्टतिचिंतन॥ त्याचिनावचित्तजाण॥ चित्तेविण निश्चळपण॥ तेचि चैतन्य उत्पवा ॥६२॥ हाविधिवादु जिवइश्वरासि॥ तयचि दृपतास्छापुनि त्यासि॥ निराकरिले चित्तधर्मासि॥ अनामासि चिदसुरत्व ॥६३॥ हा भुत्य
वपणे गुलीयांसी वीसामा॥ वाजीवालागी हाशीवपुणावा॥ यरु विराहे सांडुनि॥ ५ अ अैसे संख्य
पणे यांचा कि अनुवादवे वाचे॥ उद्धवाहे मी चिजाणे॥ सांचे॥ यासंख्येपणांचे सोजंत्ये॥ ५ ३ जीउ ईश्वे
आ रोंधीनाहे दृढ कलेसे स्थापन॥ आनीश्वरवादाचे खंडणे॥ प्रसंगे जाणे दाविले॥ ५१॥ आ निश्वरवाद
खंडीता॥ खंडुनी कर्मपाखांडवाता॥ कर्मपाखांडाच्या मता॥ ईश्वरतानमनी ति॥ ६०॥ म्हणती चित्तधर्मे
ईश्वरासी॥ तवंचीदृपतास्छापुनी त्यासी॥ निराकारिले चित्तधर्मासी॥ आन यासी चीदृपो॥ ६१॥ धर्मो
था धर्मेन विचारिता॥ म्हणती ईश्वर मोक्षदाता॥ हे भक्तपाखांडवो॥ स्थापुनि चीदृपता नीवा वि॥ ६२॥ था
लेजे टिळे माळा मुद्राधरणे॥ लाउनि संतासि निंदिणे॥ पापराहटे भक्तपणे॥ यासी नारायणे नुद्ध विजे॥ ६३॥
अ मी ज्ञानस्वरूपतत्वता॥ सर्वदृष्टा सर्वज्ञाता॥ तो मी धर्माधर्म विचारिता॥ मोक्षदाता हे मघउ॥ ६४॥ न
या सदृश्यो आणि सरवाये॥ धरुनि पेंदांचा आन्वये॥ पाखांडमते पाहाहो॥ स्वयंदेवो उद्धवे विहरे॥ निर देवाधि
अति सुनि नानामतांतरे॥ चमत्कारावया खरे॥ ६५॥ लोकिंवी पदे गंभीरे॥ सारंगधरे वर्णीलीरे॥ ६६॥ ते दाही
मी ळा निपक्षी॥ नीउके लें दहे रक्षी॥ रक्षु म्हणीजे को णे पक्षी॥ तेही लक्षी लक्षणे॥ ६५॥ जन निउदर
ते चिआकोंपी त्याचे रेत बीज सबळ॥ गर्भाधान पेरणी केवळ॥ संकल्प जळे रहिसी॥ ६६॥ सो हं भावाचा
गुप अंकुर॥ त्रिगुण भुमी ती नांवडीर॥ कोहं भावे वाढला थोर॥ रक्षसाकार ते एजाला॥ ६७॥ कस्व
रणादि नांनाशाखा॥ प्रबळ बळे वाढल्या देखा॥ आर्ध उर्ध नखसीखा॥ रक्षाचा निका विस्तार॥ ७०॥
त्यासी दृढ बुद्धिची दृढ मुळे॥ विकल्प पारंब्या ते प्रबळे॥ भुमी रुतल्या प्रबळ बळे॥ कामाचे कोवळे
फुटती कोंभ॥ ७१॥ तथ कर्मोक्त मोचीपाना॥ निबीड दाटली आती गहना॥ मोहममतेचे घोळ ते॥ स
लोभ पणे दाटले॥ ७२॥ ज्या उंचावल्या थोरशाखा॥ त्या फुलो फुलो नि सुखदुःखा॥ उत्तरल्या जी
आधोमुखा॥ आधः पतनें देखा लोळती॥ ७३॥ ऐसी या रक्षा माजी जाणे॥ आती गुढ गुप गहन

१२ अंतस्चिसर्वजाणतोमि॥ यालागीनावेअंतर्यामि॥ तोमि शोद्धिकवचनधर्मि॥ चालविलाअधर्मि केविजाय॥ ६६॥
११ धरुनियाभक्तभावो॥ पापराहटे जोस्वयमेवो॥ या चिनामदांभिकपोहाहो॥ त्याते देवउत्परीना॥ ६८॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

निउकेलें हृदयस्थान। जीवजीव आपण वसावया॥७५॥ तेथ जीव परमात्मा वसतो। तविदेठ पाचीं
जाली सत्य प्राप्ति। ऐसें कोणीं कोणीं म्हणतातीं। तें मत श्रीपतीनीं राकारिलें॥७६॥ पुरुषासवें लटि
कीं छाया। तोडीतां नाउळे घाया। तैसी आ निर्वचनीं माझी माया। तीण यदृच्छया नीउकली॥७६ य
जेवीं स्वप्निं घरचारनिद्रिला। तविजीवात्मा निडीवसता। हें माया मय सर्वथा। मज देवस्तुतासा
चारा॥७७॥ ऐसें नीरापणेगें विंदा। मग्यायिकमता चाकुसमुळें केलात्या चा उछेदा। देह समंधु
मीथ्यत्वें॥७८॥ ऐसी यातीं वृक्षासी। जन्मादिनीमीप्यांनीमीशी। काळु छेदीतों आहि लीशी असे
बाळा दिवयसासी छेदकु॥७९॥ तया वृक्षा निफळें सुरटंति खटंतांडाळे। पक्वें आपक्वें सकळें। ज्या
सीपीं पळें म्हणतातीं॥८०॥ यादा वृक्षा माजीं तत्वता। जो जीव पणेंबाळीजतो। तो याकर्मफळा खा
भोक्ता। जेनोनां वथादायकें॥८१॥ जें फळें खातां पोटनभरें। स्वादल्यांदारणादुजेशें। तणेक्रम
चक्रीं पडोनीफीरें। तरीं आत्यादरेंसवीनु॥८२॥ दुजा फळ खातां खुणावा। जीवासीं त्यापरा
चिगे। जीभाति। आस्वंउजाला फळता। घालिले नकरि सिवाचें॥८३॥ फळें सेवितां आहि लीशीं
तीळभरि शक्ति नाहीं जीवासी। आवाक्तदखा नियांत्यासी। काळ पासीं बाधती॥८४॥ जो हें
सेवि कर्मफळें। तो तत्काळ बांधीजे काळें। दुजा कर्मफळा नातळें। त्यातें दखो नि पळे कळीकाळु
॥८५॥ जो कर्मफळातें नसेवितु। तो ज्ञानशक्तिनें अधिकु आनंतु। सदा परमानंदें रमतु। आसेडु
लुतु स्वानंदें॥८६॥ उठवासी होय निजबाधु। या लागीं जीवशीवाचा भेदु। आत्यादरेंसांगो
विंदानीजात्मबोधु। प्रांजळ॥८७॥ श्लोक॥ आत्मा हृत्यंचन विद्वान्। न पिप्पलादान पिप्पलोदाः
यो विद्यया युक्त स तु नित्यबद्धो विद्यामयो यः स तु नीत्यमुक्त ॥८७॥ टिका॥ जो कर्मफळातें नसेविता
स्व तो स्वरूपास्वा जाणता। इहा जीवप्रपंचा वातत्वता। आलीप्रज्ञाता नीजज्ञानें॥८८॥ जीवप्रपंचा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

परि. चाला॥ता॥परमात्मा सीनेए तत्वता॥या लागीभोगिभववेथा॥कर्मफळेंखातांआतोबहु॥८॥
जोकर्मफळेंसेविवापुडा॥तोआंधपंगुजालावेडा॥मीकोएहेंनेएपुडा॥पडीलाखोडादहाचा॥९॥
ज्यादहसंमंधाआंतु॥प्रतीपहिंहोयआमघातु॥माहीजंन्ममरणांसीआतु॥६:खीलातुआ
तीद:खें॥१०॥नश्वरविषयांचाजाछंदु॥तएजीवजाला नित्यबंधु॥हाआविद्याचासमंधु॥नाग
लासुबुंधुदहवंता॥१२॥जीतकीविषयाचिआवस्छा॥तएजीवासीनीत्यबद्धता॥जोविषयांतिंतुसर्व
था॥नित्यमुक्ततानठाई॥१३॥जोविद्याप्रधानंनीत्यमुक्तु॥जोज्ञानशक्तिनशक्तिमंतु॥सर्वव्यापकु
सर्विआत्मीमु॥तानित्यमुक्तुबोलीजे॥१४॥सांगीतलीजीवाचि नित्यबद्धता॥प्रकटकलीशीवा
चि नित्यमुक्तता॥जीवाचिजबद्धमुक्तता॥तेहीआतासांगेन॥१५॥बद्धवाप्रतीश्रीकृष्ण॥बुधमुक्ता
चेंलक्षण॥दोघांचिहिंउलखुण॥विचित्रजाणसांगेन॥१६॥श्लोक॥देहस्छोपिनदेहस्छोविद्वा
नश्वप्रानस्यथास्थितः॥आदेहस्छोपीदेहस्छोकुमतिःस्वप्नदृग्यथा॥टीका॥बद्धमुक्तांचेंमि
श्रलक्षण॥तिहींलोकींसांगेनजाण॥केवळमुक्तांचेंसुलक्षण॥गाउनियापणेंसांतश्लोकीं॥१७॥
देहीआसोनिदेहबुद्धिनाहीं॥मणीपंपाहीयाहेतु॥१८॥स्वप्नींचेंराज्यआणीभीक॥जागृतीमी
थ्यादेखतीलोक॥तेसदृष्यादिसुखदुःखतेंमीथ्यादेखमुक्तांसी॥१९॥जोस्वप्नींमगानिजाळी
ला॥ताजागृतिनाहींरखवाला॥तेसाप्रपंचुमिथ्याजाणीतुला॥मुक्तबोलीलाप्यानांवा॥२०॥
स्वप्नींचेंसाधकबाधकु॥जागृतीआठवसकळीक॥त्याचबाधिनासुखदुःखु॥तेससंसारि
कमुक्तांसी॥२१॥आतांअंकबद्धाचिस्थिति॥तावस्तूंआसेदेहातिंती॥परीमीदेहमानिकुम
तिदुःखप्राप्तितेंत्यांसी॥२२॥जेंकीदेखप्रतीबिंबातें॥सांवुडालात्मएणेंनाकुयांकाएंही
काढाकाढामातापुण्यतुमतेंलागेल॥२३॥स्वप्नींघायलामलखगांचांतएणेंजागृतीस्मएणेंमी

७ हेमुक्ताचेमुख्यलक्षणपाहे॥यालागीदेहिंध्येसांनिचिदेहि॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

८ अपुल्ले छाये स्नाण॥ जेवि बैसोनसके आपण॥ तेवि माया दिति न्हि गुण॥ जवळि असोनि स्पर्शेना॥१०

नक्षें॥ ऐसें नी बीउभरितें भ्रमाचें॥ तें बहुतें चें लक्षण॥४॥ श्वप्नीचें सुख दुःख नसतें॥ तें सें भ्रमें भोगी

॥७॥ तां कुंथा॥ तवी दहा मीं म्हणानी यथें॥ नानां दुःखातें भागीलु॥५॥ श्वस्वरूपाचें विस्मरण॥ तेणें विषयां

वाक्ति दृढ जाण॥ संकल्प विकल्प भाविगहन॥ तें क्लिष्टण बहुचांद्य॥ आणि कलिष्टण यांची आता॥

सांगतसे जीतें वृत्ता॥ भाग भाग निअभाक्त॥ तमुक्ता वस्था परियेसीं॥७॥ श्लोक॥ इंद्रियें रिंद्रिया

र्थेषु गुणेरपि गुणेषु च॥ गुह्यमाणेष्वहंकुर्यान्न विद्वान्यस्त्वविक्रीयः॥८॥ टिका॥ आवसप्रार

ब्धस्थिती॥ मुक्तांचि वसे देहीं वस्ती॥ परि जागृति श्वप्न गुप्ती॥ देहस्थिती नातळे॥ ९॥ छाया

पुरुषाचेनी सर्वें॥ तच्छाया यसी पुरुष नातळे॥ ते विमीथ्या देह मुक्त जेवळें॥ कल्पांतकाळें यवोनसके॥१५

इंद्रियद्वारा यथानीगुती॥ ग्रासविषयातें सेविती॥ परि सेवीले असें नेणती॥ विषयस्फूर्तिस्फुरेना॥१६

गुण पाखिति गुणावस्था॥ इंद्रियें दती इंद्रियार्थ॥ मीं उभयासाक्षी आकृती॥ चिन्मात्रता आलीय॥११

ताइंद्रियाचें निमळें खळें॥ सुखें विषयामाजी जरी लाळें॥ तरीं विकारचें निवटळें॥ कदां काळें

मीळे ना॥१२॥ जेथ कामाची आतिप्राप्ति॥ तेथ लाभा चिदृढ वस्ती॥ आथवा कामाची जेथ आप्राप्ति

तेथ मांहां ख्याति क्रोधाचि॥१३॥ मुक्त जाला नित्य नीष्काम॥ क्रोध लाभें सीं नी माला काम॥ तो स्वय

जाला आत्माराम॥ विश्रामधाम जगाचें॥१४॥ एवं मुक्तांच्या ठाइं जाण॥ उपजों नेंचि पाय पुण्य॥

कामक्रोधादि रति शून्य॥ जाला परिपूर्ण परब्रह्म॥१५॥ ऐसी मुक्ताची हे कथा॥ ऐक बहुची हि वाता॥

आकर्तीची सरणी कर्तीयेची सर्वथा गुंतला॥१६॥ श्लोक॥ दैवाधिनं शरीरं स्मान्न गुणभावैं

नकर्मणा॥ वर्तमानो बुधस्तत्र कर्तास्मिति नो बध्यते॥१७॥ टिका॥ आदैवाधिन जें शरीर॥ तथ आ

लीया हि हरिहर॥ आन्यथा न करवे आणु मात्र॥ हें वदला शास्त्र संमत॥१८॥ हि ज्या गुणाचें प्रधा

न्यातें सचि कर्मनी फळ जाण॥ इंद्रियें तें गुणाधीन॥ तदनुसार जाण वर्तति॥१९॥ ऐसें एवं दे बगुण

५ मुक्ताचि विषयस्थिति॥ विषय स्फुरे अस्फुर्ति॥ यालागीं पापपुण्य नानिफजति॥ नित्यमुक्ति तेणें सोसि॥१६५

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

देहवर्तएं॥तथ मीं कर्ता म्हणे विआपणे॥जेंवीं त्यासीं दृढ बंधना॥आपण्या आपणे घातकी॥२९॥
नळीमाजीं न्यावूं ज्याच्या आशा॥वानरें मुठि धरणें तें चि फासा॥तैं विदेहीं त्या विषयवीळा
सा॥आभिमानें तेंसें गुंतला॥२०॥जो देहातीत वस्तु॥जेंवें गुणकर्मा आकर्ता॥तो म्हणे मीं
देहमीं कर्मकर्ता॥आहं ममता भुलला॥२१॥जो नकळे तो चि चोरी॥मीं चोर म्हणे राजद्वारीं॥
तो मारिजे लाहानथोरीं॥तैसि परि जड जीवा॥२२॥प्रकृतीचें कर्म आपुलें माथां॥घेउनि नाचे अ
हंममता॥तेणें अभिमानें दृढ बद्धता॥आकल्पतां आनि वारा॥२३॥तें किं मांडुनि काजळा॥वरि
ठें विलास्फटिकु साजवळा॥चेत पीत तालो पुनी दिसे काळा॥तैं विआंधळा जैसा उजाला॥२४॥
कां आंधळें मातलें हातीं॥नेणें निजपतन नोधरी॥तैसा जीवु लागे कर्मकरी॥पतन विचारीं
लोभ देखें॥२५॥मीं देहमीं कर्मकर्ता॥मीं ज्ञाता मी विषयभोक्ता॥ऐसी जेंवें देहात्मता॥दृढ बद्ध
ता ती नावा॥२६॥यें बद्ध मुक्त वर्तणें॥विषयकेलीं निरोपणें॥आतां कवळ मुक्ताचें लक्षणें॥
नव आवडी श्रीकृष्णबोलु॥२७॥ज्ञानियां तें आत्मामासा॥हें आतिप्रीती गरुडध्वजा॥हेंगु
ण सांगितलें कपिध्वजा॥परि समजावणें गीं॥२८॥ते चि आतां उद्धवा प्रती॥आंदमसी त्या
गश्रीपती॥ज्ञानियां विमुक्ति स्थिती॥ऐथानिमुती निजगुणें॥२९॥ज्ञानलक्षणें सांगावें॥
श्री ऐसें नुपरें कृष्णनाथा॥निरोपणें मीसे ज्ञानकथा॥मा गुता मागुता सांगतु॥३०॥ऐथा लागीं
ज्ञानभक्तांची गाडी॥श्रीकृष्णें जाणोनि जाणें॥कृष्णभजनाचि आवडी॥भक्ते गाडी जाणतीं॥३१॥
आधीं चतुर्विध मुक्ता चि कथों॥परि श्रीकृष्णासि विचारावें॥उद्धवा चें भाग्य वर्णितां॥भवणें
वेंसवेथां शेषादिका॥३२॥उद्धव आजुनि समान॥याकुनि हा आसे गहन॥तेथ परस्परें नरना

CC-0. In Public Domain Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

१८ जेविछायेचामानाभिमान॥ पुरुषासिनबाधि अनुप्रमाण॥ तेथेदेहत्वेकर्माचरण॥ निराभिमानमुक्तासि॥ ४५॥

रायण॥ गुह्यज्ञानबोलीजे॥ ४३॥ तेचिउलथोनिज्ञानकथा॥ उद्धवासीहोयसांगतां॥ उद्धवाचे

संभाग्यआतां॥ मदिसेसर्वथा आनासी॥ ४४॥ जाणसांडुनिनीजधामा॥ सांगठेउनीआपुल्या

कामा॥ उद्धउआवडलापुरुषोत्तमा॥ त्याचियप्रमा विगुतेला॥ ४५॥ याचालागींउद्धवाचेसुद्धपु

ण्यजगिंउद्धउचिधन्यधन्ये॥ जेलागींस्वयंनारायण॥ स्वानंदघनवोळला॥ ४६॥ जाणा

तुंयोगयागसंकटि॥ तोउद्धवाच्याबोलासाटि॥ जेविंयाचीधेनुवछाचाटि॥ तेविंगुह्यगो

ष्ठीसांगतु॥ ४७॥ जोनिजकुळासीकाळु॥ तोउद्धवासीआतिप्रेमळु॥ बापभक्तकाजकयाळ

ज्ञानकल्लोळु तुष्टला॥ ४८॥ याचालागींउद्धवाचेनांवघेतां॥ कळुनीवारिभवव्यथा॥ ऐसीभ

क्तीभगवंता॥ भक्तांतस्मरतांहरिताहि॥ ४९॥ मुक्ताचिलक्षणेंनीधारितां॥ लागेआपु

लीनिजमुक्ता॥ येकाजनार्दनुविसंता॥ मुक्तकथाहरिबोला॥ ५०॥ कळुउद्धवासीमणेमीतुज

सांगेनआपुलेनिजगुज॥ मुक्तलक्षणांचेंभोज॥ नवलचोजपरियेसीं॥ ५१॥ श्लोक॥ एवंविरक्तः शयनासनाटणमज्जनेदर्शनस्पर्शनघ्राणभोजनश्रवणादिषु॥ १॥ टिका

एकेमुक्ताचेलक्षण॥ आसनशयनभोजन॥ दर्शनस्पर्शनघ्राण॥ आटण मज्जनकरिकेसे

५२॥ मागीलश्लोकाथेसंपातां॥ प्रकृतिकेमेआभिमानता॥ ज्ञात्याचिनीराभीमानता॥

तेमिसरमुक्तसांगेनकथा॥ सावधानताआवधारि॥ ५३॥ आंधिष्ठानतेंचिआसन॥ आखं

डत्यावरिआरोहन॥ सेथयवोचीनएआभिमान॥ बुसलेमनगुंटेना॥ ५४॥ नवलआसनाचें

महीमान॥ हावपानिगलेंविसमवण॥ कदायकांतनमोडेजाण॥ तेसहजासनमुक्ताचे॥ ५५॥

जेबसल्यांआसनींसमाधान॥ याचिस्थितीगमनागमन॥ उठिलाबसलानाटवजाण

२ जेआसनीचेसमाधान॥ समाधिष्ठणियुक्तानु॥ तेणेलागलिदृढबध्यता॥ तोअहंकारज्ञातानालळे॥ ५६॥ सर्वकर्मिस्वभावता॥

करिदाहिन्यिबोलवण॥ हेबालतआसनमुक्ताचे॥ ५७॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

चालते पण स्थिरेना ॥४७॥ चालतां हीं चपळ पदिं। मी चालता हें नाठवे बुद्धि। चालतां न मोडे समाधि। ऐसे
चळण सी द्विमुक्ति ॥४८॥ जैसे त्रैलोक्य हिंडे नळ। तैसे ठाउ हुनी नाहीं हालीला। अमा न चळे
नी मुक्त चालीला। जैसे विंब अस्त्र धा विलस्त चंद्रमा ॥४९॥ कुळाळ चक्रीं बसली मासी। तैसे न हालत भोव
चक्रासरिसी। मुक्ति चि गमन मी द्वितसी। देहगमनसी आभासा ॥५०॥ देहा प्रारब्धा स्तव हिंडे
स्व बैसकोंस्वरूपि चिनसं। उजे विरथीं धावतां सवेग घाउ। निद्रा न माडे स्वछा चि ॥५१॥ ऐसे न चळ थ
तां जे चालणे। तैसे जाणे मुक्ति स्वंगमन। आता अकल्पाचें भान। मी मज्जन नी जरूपि ॥५२॥ भान
क रि गंगा जळ। परि गंगा दकातें नातळे। मन चिच्चरूपि कलेसी वीळे। तैसे वावळें नेणे ॥५३॥ भस्मा
सी नी जरूपिं नाहता। जाली परम पवित्रता। तीर्थे मागती चरणतीर्था। ऐसी भूभ्रांतता मु
क्ता चि ॥५४॥ ता चीं मात्र चिदरूप जीवन। आखंड चीद पीं आवगहन। हें तरंग णे तीं कलेभान। या सी
नी मज्जन नी जरूपिं ॥५५॥ या चे चरणीं स्वरूज कणे। लाहानी धरा परम पावन। या चे निघाणे संग
जाणे। पवित्र पणे वायुसी ॥५६॥ या चे निंचरणस्पर्शे तत्वता। पवित्र जाल्या गंगादि सरिता। या चे
नीं जठर संग सर्वथा। आति पवित्रता आग्निसी ॥५७॥ या च्या हृदयाआवकाश। आकाशासम
ळं गतीं ले सावकाश। तेणे पवित्र जाले आकाश। आलीं मउ दास सर्वत्र ॥५८॥ जे चढानी बसले
स वैकुंठिं। तेंदावांछीति या चीभेटि। सदुअकोंधांवगा छी। ता पाठवया दृष्टी देवयती ॥५९॥ यवंचीस्व
रूपिकरनिभान। जाला सर्वबंधु आतीपावन। हें मुक्ति चें भानलक्षण। आतां निरक्षणे तएक
६० आवघेंचराचरदेखतां। तादेखा निचिनदेखता। दृष्टि सी दृश्या सी आलीमता। दृश्य देख
तां तेथ दिसे ॥६१॥ दृश्यें दुसदुमी तदिसे। दृष्टि परि दृश्य न पडे। या चे दृष्टि होतां हीं दृश्या सी भे
टि। पडे मीठिं आदृश्ती ॥६२॥ दृष्टि प्रकाशे देखणे पणी। तें देखणें देखे दृश्य स्वछानि। जेवि

CC-0. In Public Domain Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

डोळयां चा डोळा दर्पणीं निजदर्शनीं देखतु ॥ ६ ॥ डोळेनी दर्पण प्रकाशो । याचा जी डोळेनी डो
ळा दिसा मुक्त चि देखणें तैसा । आपणया एकें जगदेखा ॥ ६ ॥ दर्पणें दर्शनीं पृथिवी
हा दर्पणीं निं देखणें देखणें निं देखणें । हा तु निं सर्वांगीं ॥ ६ ॥ हा ता नाना पदार्थ सीं भिन्न
तें देखणें पण एक त्रयलोटी । त्रया तीतानी जद दिसा सुखें भ्रमि देखतु ॥ ६ ॥ मुक्त चि देखतें स्थि
ति देखणें पण एथ पथा निगुती । उहवा यद दीसी जया सी प्राप्ति ता त्रिजगती पावतु ॥ ६ ॥ या दृश्य
जें नित्य वर्तें तें जाणें पां परम मुक्त । या दृश्य जें मज पाहातां परम भक्त प्रीय मा ॥ ६ ॥ श्रोत
दिवा वा माजी वचनें उपजे जें यें चि श्रवण । श्रोता वक्ता कथा कथन । आ वघें आपणें हें नि
भेकें ॥ ६ ॥ राहु जातसी कानां आखंड जडलें सावधान । श्रवण माजी हा रंग गगन । परम साधन
श्रवण स्वो ॥ ७ १ ॥ अकुतालीकीकु राहु । कां नारायण उपनिषद । परिसतां नाम हरि गोविंद । आर्था
वबोधें समत्वें ॥ ७ २ ॥ बोलातें जो बोलवितां । तो ची श्रवणीं माजी श्रोता । ये एथ आन्वयें श्रवण करितां ।
वाद्दिं निवाद तां आतीं गेलें ॥ ७ ३ ॥ जो जो श्रवणीं पडे राहु । तो तो हरतु जाये नी राहु । या पें श्रव
णीं परमानंद । स्वानंदबाधु मुक्तीं चा ॥ ७ ४ ॥ आकाराचा दिवणें त्रिपुटी । प्रणव मुळ कोंडु प्रसिद्धी । तो वां
कारब्रह्म रूपें । हें श्रवण सुखें मुक्ति चि ॥ ७ ५ ॥ श्रवणीं पडतां राहु । ज्ञानें सहजें गा हो जाय
ना । श्रवणीं ठसावें ब्रह्मपुण । स्वानंद श्रवण मुक्तीं चा ॥ ७ ६ ॥ परिसतां उपनीषद । कां लोकीक वेदि
नानाशब्द । मुक्तीचा पालटु नाबाधु । श्रवणीं स्वानंदकंदला ॥ ७ ७ ॥ एक आद्वितीय ब्रह्म । हें वेद
ने । शास्त्रांचें गुह्य वर्म । मुक्तासी जालें सगम । आद्वितीय परब्रह्म कादलें ॥ ७ ८ ॥ लोकीक वैदिक राहु जा
णें । राहु भात्रि ब्रह्मपुण । असे मुक्तीचें श्रवण । घ्राण लक्षण परियसी ॥ ७ ९ ॥ घ्राणें सीयेतां
सुगंध । मुक्तां सिनें विषयबाधु । गंधमीसें स्वानंदकंदु । परमानंद उलासु ॥ ७ १० ॥ घ्राणें सुमन

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

चंदना॥आवेघेतो होयआपणा॥या परिगंधभोगीजाणा॥भोक्तेपणासांडनि॥८॥घ्राणयेतांचीसु
वास॥सुवासीप्रकटे परघ्रातेसुवासुआणीदुवास॥हा विषयवीळोसुस्फुरेना॥८॥मळया
निळमंगेजाणा॥जेथजेथगंधाचेगमना॥तेथतेथमुक्तांचेघ्राणा॥आगंम्यपणयाभोगा॥८॥भ
जीतुकांतुतावायुजाणा॥तीतुकाहिमुक्तांचाघ्राणा॥या परिगंधग्रहणा॥स्वभावेंजाणा॥होतसा
॥८॥या परिजाणतवता॥होयतोगंधाचाभोक्ता॥हेघ्राणक्रीयाजाणा॥मुक्तांरसभोक्ताभवधा
नि॥८॥रसरसनाभोजना॥तोस्वयेचिआहेआपणा॥तुनमाखितांसवेपाहाना॥रसनेंविरस
वीता॥८॥घ्राडुरसाचास्वादुजाणा॥परियेकचविआवघेंवेणा॥भोक्तेपणाआतळोनेणा॥अ
सनिभोजनेनित्यतसा॥८॥मुकउपजोचीनणा॥जउबसल्यापुरनमुणा॥सर्वभक्षीनखातपणा॥
उचीलहाणयानाही॥८॥ताटआंनआणीआपणा॥सानदखभीनेंपणा॥रसमीसस्वानंदपु
णा॥सवेंगेंजाणसविता॥८॥रसनाघवोजायरसस्वादातवतथेंप्रकटपरमानंदकरनिवसनेंउ
छेदानिजानंदसविता॥८॥सकळगाडीयाचिमुळगाडीतथबसली निजआवडीसविंतानाना
परवडीतचिमोडीगाउपणा॥९॥सकळगाडीयांजेंगाउआहातगाडीचिताजालास्वयेंआतांजा
लारसविषयोखवायातथतथआहेतुगाडी॥९॥कसामुक्तांचानिजबोधघवोजातांरसस्वाद॥
रसत्वलरपुनिस्वानंदकंदा॥परमानंदवासंदा॥९॥यालागींजोजारससंउजायासातोब्रह्मरसुवि
होयमुक्तांचिरसनांयापरियाहेंघेतआहेरसातां॥९॥एवंमुक्तांचेंजेंभोजन तेकरितीक्रीया
ऐसीजाणआतांतयाचेंजेंस्पर्शनतेंलेपणपरियसी॥९॥मुक्तांसिलागतांचीजाणसी
तसांडीसीतळपणास्पर्शउछुमुकेंउछास्पर्शनलपणहत्याची॥९॥जेविकांटेंकतांआंगीसी
घुरेआणीचंदनांसी॥९॥राळुनिमाच्याविकारासी॥आपणयाभेसिकरिवन्ही॥९॥घातविमुक्तासी

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

सुवर्णअळंकारभले॥ सुवर्णपेटिमाजि झाकिले॥ झाकिलेह्मणताउघडोठेले॥ तेविहुं देसकळेपरब्रह्म॥३००
हुंदआदळतांहुंदाचिबुडाली हुंदता॥ सविसर्वपरीआसतां॥ सहजेंहुंदतानीमाली॥१॥ तथकेचेंर तो
दकेचेंकठिण॥ केचेंगीतळेंचेंउछा॥ सर्विसर्वात्मातोजाण॥ हुंदाचेभानस्पर्शनि॥२॥ आंगीसीयो
ळनरउनाळा॥ हींवपीडिमांडीमांचळा॥ तेसीहुंदाचीहमाळा॥ मुक्तांआगळांपडेना॥३॥ ऐसासीजजे
आंगींभादळ॥ तेंआगचीहोयताळा॥ काहींनुरेत्यावगळा॥ हुंदसकळेनीमाली॥४॥ ॥ध्रु॥
होतीलीळाकमळसांपरी॥ तवंकमळीकमळचीउडी॥ कमळजंन्मातोहिंबुडी॥ करिताकुडनिजरूप॥५॥
स्पर्शस्पर्शतेंस्पर्शावेहुंदिंत्रीपुटिंसंभवा॥ कींबहुनांआपणचीआघवा॥ तोजस्वभावेंहोंनिटला॥६॥ उ
तोदेवपुजाहातीधरिता॥ तरिमींचीतदेवपुजेभितरि॥ आथवाखेळोनिघाल्यांपाथरि॥ याहि
माझारिमींयासी॥७॥ यापरिगातवेता॥ स्पर्शलक्षणावर्तमुक्ता॥ याचबोलेंजेसर्वथा॥ अेक
आतांसांगेन॥८॥ सुरसकथासांगेवाडकोडी॥ आथवालोकींकबोलणेघडी॥ पवित्याचिसमा
धीमुद्रानखंडी॥ मोननमाडेबोलतां॥९॥ बोलतांहींमाडेमोन॥ हेआनुभवाचिआनुलखुण
वाटामाजीनिवाडगुण॥ सज्ञानजाणेजाणती॥१०॥ ज्याचिबोलतीआक्षरें॥ आक्षररूपे
चीसाचारें॥ त्याचिअेकतांचिउत्तरें॥ चमत्कारमननीवा॥११॥ मींयेकचतुरबोलका॥ हांहींनांहींआ
वांका॥ आथवाकंजवावेंलोका॥ हेहींदेखासमरेना॥१२॥ निःशब्दिउठतीशब्द॥ शब्दामाजितें
निःशब्दबोलानिशब्दआबोलणें॥१३॥ ऐसाचबोलकतांत्रीपुटि॥ लोपोनिसांगमोडगोष्टी
करितांसरसावटि॥ नसुटमीठिमोनाचि॥१४॥ म्यांसत्यचिबोलावेहिंहींत्यासीजीनाठवें
मीथ्याबोलेलाभस्वभावें॥ हेंनसंभवमुक्तांसि॥१५॥ सत्यमीथ्याजेबोलणें॥ नीशेषत्रा
सुनिठली दाटी॥ मुळींआमोनजालामोनिता॥ नावचनिबोलता॥१६॥ तथसेराटहाकदेतां
काशिल्यनादेत्यागर्जतां॥ वाहिठसावलीनिःशब्दता॥ मोनसर्वथामोडेना॥१७॥ जरि
स्त्रिपुरुषअबोलाचालती॥ तोथबोलाकिंव्यतिरिक्ति॥ तेविमुक्तांचियेबोलतिस्थिति॥ शब्दशब्दार्थनिशब्द॥७॥

५ वाचक

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तोमा झंस्तवन करि। तरि मीं त्यां स्यास्तवना माझारि। तो जरि सेरा बउबउ करि। त्या ही मा झारिं मीं
त्यासूं॥१४॥ तूरि त्यासीं येउनि भांडण पडे। तरि भांडण ही करूं घडे। त्या कळहा मीजी मागे पुढें॥
रहुं कडे मजदेखे॥१५॥ याचे वांकुडे तरि कुडे व्यंग बोल। तेजाण ब्रम्हचि केवळ। त्या आम्हां आमि
न मेळ। नीजात्म स्वरूप वेगळें॥१६॥ आव्हटे त्याच्या मुखा बाहेरि। ज्यासीं म्हणे तुजदेवतारि
त्यासीं मीं वाउनि या शरीरि। ब्रम्ह साक्षात्कारिं पावलीं॥१७॥ सालागीं त्याच्या वचनाआधिन॥
मीं सर्वथा आसे जाण। त्या चे वचनत प्रमाण। सर्वस्व जाण मीमा निं॥१८॥ आतां तो मीं हे असी
परि बोली। बाहेर सवडी वाढिन ली। मीं ता चिदे मिळी। जाण वहिली मस्तक॥१९॥ थया लागीं मा
झा तो जीव प्राण। मीं त्या चें निज जीवन। त्या सी मज भीन्न पण। कल्पांतीं जाण आसे नां॥२०॥
एवं सगळा तो मज भीतरि। मीं त्या आंतु बाहेरि। भेस निआ भीन्न पण कैंचि। सुखें संसारि
नांदत॥२१॥ या चे मुखिं वजे जे बोल। तमीं चि बोलतां सकळ। मुक्ताचे बोल एक वळ। तुज प्रती
विवळ म्यां केले॥२२॥ हातीं काठीं घेवां जाय। तवंत घण दवाचीं होय। हातां काठीं दवों पाहे। तहिं
होय तद्रूप॥२३॥ तरां दान आणीं दे तघता। भीन्न पणें न दे वतथा। सालागीं करनिजकर्ता। या
परि करातवते वि॥२४॥ नीज स्वभावें तकर। जा काठीं करिल्या पार। तथें न कळे परा चे सूत्र॥
सहजीं साचार ठसावे॥२५॥ करि पडीलीयां वाभ्रा। करजाण ता ब्या पारा। परि मीं कर्ता हा अहं
साचार कारा। आनुमात्रें असना॥२६॥ पुढें वाउवलें भव चितां। तरि खळां जाण घुतकर्मीतां। हा रिजेत
नाठवे चीतां। नीज स्वभावें तें खळतु॥२७॥ वाउवल्यां ब्राम्हण पुजा। करजाण अतिवाजा। पुज्य
म पुजकें वें भाव दुजा। नैं मुनि द्विजा पुजीतु॥२८॥ धनुषीं काढ जाण वाढि। आनुसंधानें बाण सोडी
आ लक्षु निभ्रदीनौ वडी। परि न धरि गाडी। लाघवते चि॥२९॥ कर्म कर्म निपजें कैंचि। जेस्या समुद्रा माजी

लक्ष

CC-0. In Public Domain Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

१० छायाकोटे असे कोटे वसे॥ सरिसि असता ज्याचि तो नपुसे॥ मुक्तासि जाणते से॥ लालुप्य न से स्त्रियेचे ॥४१॥
२ सूर्यकांति पाडावा अग्नि॥ हे नाहि सूर्याचे मनि॥ तैसि मुक्त निराभिमानि॥ क्रिया करणी विचरतु ॥३३॥

॥२१॥

लहरी॥ तैसा नीज स्वरूपामाझारि॥ नाना व्यापारिं नीश्चळु॥ २० सुर्य मग जळातभरि॥ तैसा व्यापारु नीज
नीर्वीकारि॥ कलेपरि आरिंधिं॥ तीळभरि आसना॥ २१ सुर्यकांति आग्नीरंग वळे॥ तंकर्म भरातीसुर्य कळे॥
तैसे हस्त व्यापार जे जाले॥ नाहीं कलेतं त्यानां॥ २२ भोंयासी चालो जाता पाय॥ तळीं पृथ्वी नाहीं होय॥
आप आपणावरि पासां चालत जाय स्वानंदां॥ २३ जळीं चाजळावरि तरंगा॥ आभिन्न परी चाले॥
स्व चांगा॥ तैसा तो नीजरूपिं सांगा॥ चालवी आंग चीदपा॥ २४ धृं तयासी आसता हिं चरणां॥ आवडी चाले
ता चरणांवीणां करिं सर्वांगं गमना॥ सर्वत्र जाणे आलासा॥ २५ नोहालतां जाणे॥ ऐसा चें सर्वत्र गमन॥ नाठ
मुळि वे चालतेपणा हें चळणे लक्षणे मुक्तांचां॥ २६ आत्मा आमी नाहीं जाणे॥ या लागीं स्त्री पुरुष भावना॥
त्यासी सर्वथां आठवेना॥ दे व आगनाता भोगी॥ २७ नट नाटक आवगलाँ॥ कौ भर्थी नारि नटस्वरि
जा पुरुषतो ची नारि॥ मुक्तासी जाणतां वा परि॥ स्त्री पुरुषा करिं नीजबोधु॥ २८ जे विकां आपुलीसाउ
ली॥ आवडी आपणां आळंगीली॥ तैसि मुक्त स्त्री भागीली॥ हे ताचि भुली साउनि॥ ४० एवं स्त्री पुरुष वि
कार प्राप्ति॥ या चिन मोडे आत्मस्थिति॥ देवें जाली यां संतती॥ आत्मप्रतीती तथ्य ही॥ ४१ आत्मा
वे पुत्र नामा सी॥ सत्य व आलें प्रतिसी॥ पुत्रत्वें देखे आपणासी॥ निजरूपें सी सर्वदा॥ ४२ स्वयंजनु
जनि कु स्वयंजननी॥ स्वयें क्रीडे पुत्रपणें॥ आपणां वाचुनी वेनीं॥ आणिक कोणी दे खेना॥ ४३ एवं स्त्री
पुत्रसंतती॥ जेवीं आकाशीं मघपंक्ती॥ काळ यतिकाळं जाति॥ तैसी स्थिति मुक्तांची॥ ४४ स्त्री सं.
सुख भागीं जं हा यसुखा तें मुक्तांसी सर्वदां दे खा॥ या लागीं स्त्रीकामआभीळा खा॥ नाहीं विश्रांख मुक्ता
सी॥ ४५ जैसें राजहंसा पासीं सेणे॥ तैसें मुक्तांपासीं जाणे धन॥ या वरि यांचें नाहीं मन॥ उदासीन
सर्वदा॥ ४६ व्याघ्रासी वाटिलें मी शांत॥ ति यासी जैसें नावडे जाणे॥ तैसें मुक्तासि नावडे धन॥ धनलो
भी पणा त्या नाहीं॥ ४७ पाताळसंकापुरा चा उळा॥ जैसें विनातळें काउळा॥ तैसें विभानर्घ्य रत्न माळा॥ मुक्त
सांडीलाथुं कानि॥ ४८ ज्यासी धन लाभा चीआ स्था॥ या सी कल्पांतीं न घडे मुक्ती॥ तैसें चीं स्त्री
१४ जेवि अखंड दंडायमान॥ पायेवीण चालेजीवन॥ तैवि चरणेवीण गमन॥ नित्य सावधान मुक्तांचे ॥३६॥ सर्वथा पायेवीण॥ वायुचेस
र्वत्र गमन॥ तैसेची मुक्तांचे चळण॥ सस्वरूपिं जाणे सर्वत्र॥ ३७॥ यापरि

॥२१॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

कामासी प्रवर्तता नव्हे परमार्थ निजबोधु ॥४९॥ मुक्तांची ये निद्रे पासी ॥ समाधि ये वीश्रांती सि ॥ सी
एली धांवे माहराजसी ॥ तैसी वीसांव्यासी ये तुसा ॥५०॥ जागृति स्वप्न सुषुप्ति सी ॥ भातळो नितीही
आवस्थांसी ॥ तीजीं नीजें नीजत्वसीं ॥ आहे एसीं नीजरूपें ॥५१॥ नीजी नीजा जातां नी धारा ॥ तळीं ल
हार पलीधरा ॥ वरिठावो नाही अवरा ॥ असी यासजा रामाजी नीजा ॥५२॥ नवलनिजती पाचिवोज॥
चालतां बोलतां न मोडे नीजा ॥ खातां जेवितां अखंड निजा ॥ सहजीं सहजें नीजरूपा ॥५३॥ निज वितेकां
उठ वितें दाही तो चिआहे तथें ॥ को एको एकां जाग वितें ॥ नीज सुचिते निजरूपें ॥५४॥ जागल्यां निजे
सीं वागे ॥ वागतां ही नीजलागे ॥ एवं नीजरूप जाला अंगें ॥ नीद्रे चेनिपांगेपांगेना ॥५५॥ शय्या शेय
न सेजारा ॥ आवघें तो चिआहे सांचारा ॥ आपुल्यां नीजा चें आयपरघरा ॥ नित्य नीरंतर निजी निजें ॥५६॥
असें जें जें करें जाय कर्म ॥ तेथ तेथ प्रकटे परब्रह्म ॥ मुक्तांसी ये कुठीं नाहीं नेम ॥ हे मुख्य कर्म मुक्तांचें ॥५७॥
मुक्तासी नेमबंधन ॥ तें आंगीं लागले साधन ॥ साधन आसतां मुक्त पण ॥ न घडे जाण सर्वथा ॥५८॥
मुक्तांसि तव आवा नि ॥ सर्वदा नाही सर्वथा ॥ तो प्रारब्धाच्या स्थिति ॥ कर्म निपजती नीरपेक्षें ॥५९॥
ज्याचा निमाला अहंकार ॥ तो मा से स्वरूप साचार ॥ ये आर्थि नलगे विचार ॥ वेदशास्त्र समत ॥६०॥
जो नित्य मुक्त नि विकारी ॥ तो वर्तता वर्तेना जगा सारीं ॥ मीं तया आंतु बाहेरी ॥ जे विसागरि कल्लोळ
॥६१॥ या परि जालाजो परब्रह्म ॥ या सी स्वप्न प्राय धर्माधर्म ॥ बाधुन शके इंद्रियें कर्म ॥ हे ज्याचें वर्म
तो जाण ॥६२॥ श्लोक ॥ नतथा बाध्यते विद्वा स्तत्र तत्रादयो गुणा ॥ प्रकृतिस्थाप्य संसक्तो यथा खं
सविता निल ॥१॥ टीका ॥ जी हिं इंद्रियीं कर्म करितां ॥ मुखी सी जाली दृढ बहुता ॥ तिही इंद्रियीं वर्ते
अति तां ज्ञाता ॥ नित्य मुक्त ता अभिवाता ॥६३॥ मुखासि कर्मिं अभिमाना ॥ ज्ञाता कर्मिनी राभीमाना ॥ सर्व
बद्ध मोक्षाचें कारण ॥ आहंकार जाण जीवासी ॥६४॥ आहंकर्ता आहंभोक्ता ॥ हे चि मुखी चि दृढ ब

CC-0. In Public Domain Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ऊ तां। तें प्रकृती कर्मे आपुले मांथां। नेघे ज्ञातां आभिमानें। ६७। ते चि ज्ञात्याची निराभीमानता। सु
जेम्या सागें तलीं लवतां। इंद्रियां विषयां भोगवीतां। आपुलीं आभोक्तता ता जाणें। ६८। आपुली
छाया विश्वरिपणें। आथवा पालखिवरि चढतां। भागु आपणीयां न घेणें। तैसी दहरा कडमु
क्तासी। ६९। मजहीं वी विषय प्राप्ति। हे हि ज्ञातें न वांछीति। विषय मिथ्यत्वें दरवती। जैसी कांसंप
तीची चिठ्ठी। पालागीं आसोनी यांदहीं। ता नीत्य मुक्त विदहीं। ७०। या सी प्रकृति गुणां चाठाइ
आभिमानु नांहीं सर्वथा। ७१। अपरासी आसोनी यांदहीं। कांएहां हतु ता विदहीं। एहवा असंक
ल्पीसी कांहीं। तो दृष्टांत पाहीं सागेन। ७२। आकाशासर्वां माजीं आसे। सर्व पदार्थ लिंगलें दि
सें। परि यकहि पदार्थ दोषें मळीनते सें हो नेणें। ७३। या चि गगनाच्या परि पाहीं। ज्ञाता आसो
नीयां दहीं। दहकर्मां चाठाइ। आलीय पाहीं सर्वदा। ७४। प्रचंड आणुनीयां पाषाणीं। आकाश
नचपेपचेपणीं। तवीक्षा भल्या हि प्रकृति गुणीं। ज्ञाता जाण पणीं न बंधवे। ७५। आकाशआ
सो नियां जनिं। कुंदारळे नां जनघसणीं। तैसा प्रकृती कर्मि वर्तो नि। प्रकृति गुणीं आलीया। ७६।
गगन जळीं बुडाले दिसे। परि तें जळा माजीं कांरडे। आसे। तवीं कळत्र पुत्रीं ज्ञातावसे। तळंदा
षें आलीसे। ७७। आकाशा मसीलागें जातां। मसि न माखे ताळावितां। ते वि मुक्तासी दोषीं
एसा। हो षसर्वथा मएत्यासी। ७८। हीं तउष्ण प्रजंन्य धारा। आगीं न लगे तीचीं आंबरा।
ते विनां वांहूं संभारा। मुक्तां चाउभारा नी हूंदा। ७९। ऐसें निनाना मघ पटळें। एउ गजेना
गगन आकोळें। या माजीं आसो नियां वगळें। गगन नीतळें मघातें। ८०। तवीं माहमतचा
कडाडी। मुक्तां सीकरिति तउतोडी। तेतवत्यासी न लगे वोढी। परा परथडी आलीया। ८१।

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

७ अविद्यानाशे मिथ्याचार्ती॥ मुक्तत्वता देखेना ॥८२॥ गगनाचिपरि असिअलिप्तता॥ सर्वकर्मिव तेंज्ञाता॥ जनिअलिप्त वर्ते सर्वदा॥
गगनासी आगी लागु जाता॥ अग्नीवीज्ञानी जाये सर्वथा॥ तेविरीगुणी मुक्तासी बाधता॥ गुणासगु
णतानी माली॥८०॥ प्रळय वायु चनी झडाडी॥ आकाशा निजस्वभावनु॥ सगळा वायु गगनी बुडे॥ पाहाता
नात्तु रे गगनी हीं॥८१॥ तेविआविद्यानी जस्वभावता॥ मुक्तासी नकरवबद्धता॥ बिबा निज्ञाली प्रस
वीता॥ तवी बाळ ताकल्यरद्धता॥ वयसा वाळीता आलीसु॥८२॥ नातरि सुर्यचनी प्रकाशा॥ शुभाशु
भकर्मवाढलें दीस॥ सविता आलीस तेणें दोषा॥ निजप्रकाशा प्रकाशा कु॥८३॥ तेविआभ्रमधर्मिआसता
नित्यादिकर्मीआचरता॥ मुक्तासी हिकर्मबद्धता॥ आकर्तामता नीज्ञबाधा॥८४॥ सुर्यकांति सविता॥ अ
ग्नीउपजुनी आकर्ता॥ तेसा नीजतत्वा ज्ञाता॥ करुनि आकर्ताकर्मा॥८५॥ मळि सविता प्रतीबीबला
परिता नाहीं वालाजाला॥ तेसा श्रीसंगप्रजाळ्याला॥ माहीं मुकुलाब्रह्मचया॥८६॥ जविंदहा माजीआ
सत्राण॥ प्राणा स्तवदेह चळणा॥ देहदोषा नातळे प्राणा॥ आलीस जाणा सुखदुःखा॥८७॥ तेसा मुक्त
आसा नीवारिरिं॥ संसारवस्तु सर्वकरि॥ परि संसारदोषआगावरि॥ मीळे भारला गगना॥८८॥ वायुस
वीतें स्पर्शनु॥ परि स्पर्शदोषा सीआलीसु॥ तवी आहंममता नातळेतु॥ मुक्तवर्ततु देहगर्सि॥८९॥ वायुसी
जविसर्वत्रगमना॥ परि कोठें ही आसक्त नकजाणा॥ तवी विषयीं नहानीयां आपणा॥ विषयसर्वनमुक्तां
वायुसीयेकठाउं नाहीं वस्ती॥ मुक्तासी देहिंगही नाहीं आसक्ती॥ वायुसी नभामाजीवीज्ञी मु॥
चा॥९०॥ वायुसी येकठाउं नाहीं वस्ती॥ मुक्तासी देहिंगही नाहीं आसक्ती॥ वायुसी नभामाजीवीज्ञी मु॥
क्तासी गुणातीतीं विश्रामा॥९१॥ यें रुडें जें आगाध पणा॥ जें मुक्तांचें मुक्तीचें कारणा॥ उद्धवासी म्हणे त्रिलो
छ॥ प्रथम जाणा विवेक॥९२॥ श्लोक॥ विशारद्यक्षया संगसीतया छीन्नसंशय ॥ प्रतबुद्धइव स्वप्नान्ना
नावाद्धि निवर्ततें॥९३॥ टिका॥ विवेकें बुद्धि आती संपन्न॥ तीसी उपजे नित्यानित्यज्ञान॥ परि तें खीरुंगट
लें आस जाणा॥ वैराग्यें विणवाटेना॥९४॥ विवेकें विणवैराग्य गळेना॥ तें केवळ आंधळें जाणा॥ म्हणा आ
पुलें नीजात्मपतनाआंधकूपीं जाणतां पडे॥९५॥ अथ विवेकें वैराग्यसंयोग॥ तथ नीत्यसंग्रहो आनी
त्यत्याग॥ तें चिंसहिद्या लक्षणा स्वर्ग॥ सळकतचांगनरास्यां॥९६॥ तें चि गुरुवचनसाहणासी॥ लाउ
नीआतीतीक्षणा कें लें त्यासी॥ घायें छेदिलें संशयासी॥ संकल्पवीकल्पसी समुळ॥९७॥ आसंभा

१२ सविलयाचेअलिप्तपण॥ तेनिरोपिलें निरोपण॥ अतादृहिअसोनिअलिप्तप्राण॥ तेहिलक्षणअवधारि॥८७॥
७ मातलेहातिरुंधु॥ सेरा धायेसुबद्ध॥ नेणे निजात्मपतनबाधें॥ तेविवैराग्यमंदविवेकेविण॥९५॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मुक्त जाणवला हे मिथ्या ॥११॥ जेणे सूर्यो देखिला यथार्थता ॥ तो जगदेखे तप्रकाशता ॥ जेणे मुक्त जाणीतला तत्वता ॥ तो नि
त्य मुक्त ता जगदेखे ॥१२॥ तैसे हा मुक्त हा बध्द देखणे हे अलिअवक्ष ॥ ऐसे देखिले ते माहा मंद ॥ ज्ञानी ध अज्ञानि ॥१३॥
वनावी परिते भावना ॥ निर्दोष तुटल्यो वासना ॥ निज स्वरूपिं तरांजाणा ॥ आगे पणा तो आलि ॥१४॥
जो आवी घालक्ष्पणा दिघे श्वप्न ॥ नाना वेभागीता आपणा ॥ ता आहे ती जागा जाला जाणा ॥ रूपा
थापट नगुरक्त नांवीतरां नानावासी नाही ठावा ॥ मी मासहे जाले वावो ॥ फिटला आविद्या भेद
संदेहो ॥ आत्मानुभावाता भागी ॥१५॥ जागा जाल्या स्वप्न भासा ॥ परितमी थ्या जाले आनयासा ॥
मुक्त सी जगते सदिसा ॥ याला गीते एंदाषं आलीसु ॥१६॥ एवं मुक्तो च जं जंवतएतं आलीस पणे ऐ
सजाणा ॥ कथं वर्तती हा प्रश्न ॥ प्रसंग लक्ष्पणे सांगीतले ॥ कथं वीहरंतया प्रश्नास्वा ॥ उत्तर अकावयासा
चा ॥ उदित मन उद्धवाचा ॥ जाणा निजी विं वेहरिबाला ॥१७॥ श्लोक ॥ यस्य स्युर्वितसंकल्पाः प्राणेंद्रियम
नोधियाः ॥ रतयः सर्वनिर्मुक्तो देहस्थो पिहितद्रुणा ॥१८॥ टीका ॥ विद्यमान देही आसता ॥ देहस्थ गु
णनातळती मुक्त ॥ हे पापा दिपुण्य कथा ॥ सुखदुःखवाता तानणा ॥१९॥ सांडील्या संकल्प वीकल्पा
सी ॥ कल्पं तिहिं नातळत्या सी ॥ जंवी कांवा कीत्या वाकासी ॥ परतानी का एंहासी नघवा ॥२०॥ याला
गी मनबुद्धि इंद्रियप्राण ॥ मुक्ता चीं जालीं संकल्पशून्य ॥ या चिलागीं पापं पुण्य ॥ नलगे जाणा मु
क्तासि ॥२१॥ इंद्रियीं विषयक्रीडणा ॥ करितां संकल्पशून्य ॥ मुक्तासी मन पणां नाहीं मनाचा ॥ रतिशून्यया
लागी ॥२२॥ संकल्प विकल्परहित वीहारता ची मुक्त जाणपां साचा ॥ कथं विहरेंउत्तरा ॥ थाउनफार
सांगीतला ॥२३॥ म्यां सांगीतलीं जं जं लक्षणा ॥ तें मुक्तांची मुक्तची जाणा ॥ आणीकांसीं विसतियूणं ॥
मुक्त जाणणें हें नघडे ॥ सकळ वदशास्त्र संपन्न ॥ यासीहि मुक्त नकळे जाणा ॥ दहिं आस ज्यासी
देहाभिमान ॥ यासी मुक्त लक्षण कळेना ॥२४॥ म्यां बालीत्यां लक्षणांची पाथी ॥ साक्षपं चउनिंहा
तिं ॥ जसी हीं जिनलात्रीजगती ॥ तसिं मुक्तांची स्थीति कळेना ॥२५॥ जेणें साक्षात मुक्त जाणीतला ॥
ताही सत्य जाणा मुक्त जाला ॥ आनुमानयोग्यतच्या बाला ॥ मुक्त नकळे सर्वथा ॥ असे बोलणें अ
कंता ॥ उद्धवासी हो लागली चींता ॥ तं हे छुनाथा कळो सरला ॥२६॥ मागां सांगीतली मुक्त लक्षणा ॥

॥ बाळलेणे याप्रमाणे ॥ सहि अंगिशोभे लेइले लेणे ॥ तेचि कसीचि गुंतलेकरणे ॥ मुक्त अवतेपणे आलिस ॥७॥

॥१३॥

तिहे

५१३५

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तेमुक्ता त्रिमुक्त त्रिजा ए लोकी कीं मुक्ते केलें जरी ॥ तेही लक्षण परियेसीं ॥ २३ ॥ आस्वासावया उद्धवा चें म
मनामुक्ता चें जाणावें तें लक्षण ॥ सांगें नमणें श्रीकृष्ण ॥ यरु सावधान सवें त्वें ॥ ७४ ॥ कळतीं मुक्तांचीं लक्ष
ण ॥ उद्धव अकावया उद्दित मनासें जाणा नियां श्रीकृष्ण ॥ विचित्र नीरापरी नीरापी ॥ ७५ ॥ श्लोक ॥ यस्यात्मा
हिंस्यते हिंस्रैः येन किंचीत्प्रदृश्यते ॥ आस्यते वाक्चित्तत्रैव्यतिक्रियते बुधैः ॥ ७५ ॥ टिका ॥ ज्याचियाद
हासी जाणा ॥ हिंसक हिंसक छां ॥ उदभद दंडमुंडणा ॥ गजनतजन जरी चे ॥ १ ॥ धातसीत दहा चीवि
था ॥ मुक्तासि नाहीं सर्वथा ॥ नानरु उपचारि पुजीतां ॥ नघे श्लाघ्यता सन्मान ॥ १ ॥ दहीं वंतमान आस्तां ॥
देहबुद्धि नाहीं सर्वथा ॥ ज्यासी चीबाली जजीवन्मुक्तता ॥ याला गी दहवथा त्यानांहीं ॥ २ ॥ जसी पुरुषासवे
छाया आस्ता पुरुषयागें चालतिदिसातछाया ॥ यत्री आहंममता नस्ता पुरुषासी जैसी ॥ १ ॥ तैसा त्रिमु
क्ता चा दहा ॥ मुक्तासर्वत्र पाहीं हा ॥ परियासी नाहीं अहंभावा ॥ हा नियस्वभावा मुक्ता चा ॥ २ ॥ ज्यासी
चारुरुकातसा ॥ मुणानीं दंडकलाथासा ॥ कां पुजीलाई श्वसा पुरुषें ॥ मणानीयें ॥ २ ॥ प्रीतीं पुजीतां कां मा
जीतां त्याचि दंडकीं नासमता ॥ जेवीं छाया ये त्रिमानापमानता ॥ नकरि वथा पुरुषासी ॥ २ ॥ भद हावया
घ्रमुखीं सांपडला ॥ दैवपालखि माजीं चढला ॥ ताहरुष विषादीं नांहीं आला ॥ समत्वें जालानीं हें ॥ २ ॥
दहा द्यावयानतां सुखीं ॥ मीं मवतां एसें नकळे वळी ॥ कां गजस्कंदि पुजीला ॥ सकळ ॥ तेणें सुखावली
रत्तिनव्हें ॥ २ ॥ सुखदुःखा दिनांवथा ॥ आगमा पाईं आविद्यकता ॥ हा त्रैमीथ्यत्व जाणतां ॥
याला गीवथा पावनां ॥ २ ॥ आतीसन्मान जयदखा ॥ तेथ नराहतेणें हरिखें ॥ आपमानासीं येआ
उकें ॥ दखा निन फउकमया ॥ सितु ॥ २ ॥ दहासीनानां विपतीहा ॥ यें ॥ ताहीं त्या दहा चें कवतीकपा
सा दहमीं मजवथा आहां ॥ सुठावेनाहमुक्तासी ॥ २ ॥ यथवरि दहातितता ॥ दृढबाणलीं जीवन्मु
क्ता ॥ याला गी दहदुःखाची कथा ॥ मुक्तासी सर्वथा बाधिना ॥ २ ॥ नानाजनपदवाता ॥ आ
तिस्तवनिस्तु विकरितां ॥ कां स्पर्शवचनें निंदितां ॥ मुक्तासी वथा उपजना ॥ २ ॥ श्लोक ॥ नस्तु

जन

थोरु

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

१० उजव्या वंद्यते शुद्ध भावो॥ डाव्यानिंद्यते निजनिर्वाहो॥ पुरुषासिदोहिंचा समभावो॥ वंद्यनिंद्यपाहाहोसमत्वेतैसे॥३७॥
वितननीदंतक्रुवंत:॥ साध्वसाधुवा॥ वंदतागुणदोषाभ्यांवर्जीत:॥ समदृग्मुनि॥ ६॥ टिका
निंदस्या निरवटबाणी॥ हृदविंधल्यादुर्जनीं॥ हाआसाधुहेनुपजेमनीं॥ समाधानिनिर्द्वंद्वी
१४ दृष्टेव॥ आविकसाधीकसाधु॥ मीकोनिकरितीस्तुतिवादु॥ तुईश्वरपुरुषगाशुद्ध॥ हागुणा
नुवादअकोनि॥ ३७॥ मीउत्तमहेनुपजेमनीं॥ उचनिचनदेखेजनीं॥ हासाधुलोकभलेगुणी॥
हेमुक्तांचीवाणीवंदना॥ ३८॥ साधुआसाधुपाहाताजनीं॥ ताब्रह्मरूपदेखेजनीं॥ दोन्हीं॥ देख
प तेदेखेंतदपणीं॥ मीजात्मदर्शनीं मीज बाधा॥ ३९॥ तथकाणाचिकरावेनींदा॥ काएकाचाकरा
वेंगुणानुवादा॥ मीचिविश्वेद॥ आनबाधा॥ स्तुतिनिंदानिमाचो॥ ४०॥ त्यासीआत्मसाक्षात्का
रेंविश्राम॥ नित्यनीजात्मपदींआराम॥ साधुआसाधुहाफिटलाभ्रम॥ त्यायआत्मारामतोजा
ला॥ ४१॥ आसाधुत्वेंनीदावेज्यासी॥ तवआत्मस्वरूपदेखेत्यासी॥ साधुस्मणोनिवर्णितांगुं
णासी॥ देखेंत्यासीनिजरूपें॥ ४२॥ तथसाधुआसाधुआनुवादा॥ वजीलीस्तुतिआणीनिंदा
समवेंपावलासमपदा॥ सुखस्वानंदाचेनिबोधें॥ ४३॥ मुक्तांचेलक्षणें॥ यापरिउद्धवातु निज
जाणें॥ आताआणीकहीलक्षणें॥ तुजमीखुणसांगेन॥ ४४॥ प्रकटमुक्तांचेलक्षणें॥ म्हणोतुज
सांगीतलेजाणें॥ लोकींमानिकोणें॥ विकल्पगहनजनांचें॥ ४५॥ प्रारब्धवशेंसुखजाणें
येखादेंआवचटेंदिसलीं॥ इतुकेंसांटिंमुक्तपणें॥ मानिकोणेजगातुं॥ ४६॥ मुक्तमुक्तपणा १४
चीपदवी॥ सर्वथाजगामाजीलपवी॥ जेआपलीमुक्तताभावी॥ सालाभस्वभावीदाखवी॥ ४७
शुकवामदेवमुक्तमणेता॥ सर्वांसीनलगेवसर्वथा॥ माईतरांचिकाईसीकथा॥ माझीहेमुक्त
तानमनिती॥ ४८॥ म्हणोगोवर्धनउचलीला॥ दावाग्निप्राशीला॥ आगबगविदारिला॥ प्रत्य

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तीकांता तिन्हीं प्रस्छानें मुर्तिमता पुढां तीष्टतयो म्हणें ॥७५॥ सील भ शास्त्री आती निपुण ॥ सुप
अति शास्त्रा माजीं प्रविण ॥ रत्नपरिक्षा लक्षण ॥ जाणे आयणे वाजीवहा ॥७७॥ आगमीं नेटका मंत्र
मात्रि ॥ शिवीवेष्ठ वीदिक्षस्वीपरि ॥ सोरवाल आभिचारि ॥ नाना मंत्रीं प्रविण ॥७८॥ कोकशास्त्रीं वि
आधिष्ठात्री ॥ आती प्रविण संगीतशास्त्रीं ॥ प्रबंधकरु जाणे कुसरि ॥ राजमंत्री राजसुख ॥७९॥
निघंटु वसे प्रज्ञे पुढां ॥ चुमकार जाणे गारुडा ॥ पंचाक्षरि अती गाढा ॥ वैद्यक धरु फुडा रस ज्ञान ॥८०॥
धा रसऔषधि साधावि ते णें ॥ भुतभविष्य जोतीष जाणे ॥ आमरकोश आभिधानें ॥ आठरा पुराणें
मुखोद्गत ॥८१॥ प्रश्नावळी पाहो जाणें ॥ स्वप्नाध्यावा सांगावा ते णें ॥ इतीहासादि प्रकरणें ॥ जा
णे लक्षणे गभाची ॥८२॥ वाद ज्ञानाचीं विसती ॥ जाणे साधक बाधक युक्ति ॥ समईचि समई
स्फुरे स्फुर्ति ॥ आपरब्रह्म हस्पती बोलावया ॥८३॥ ज्ञ विंतळ हातीचा आवळा ॥ ते विब्रह्म ज्ञानबो
ले प्रांजळा ॥ परिआपरोक्ष साक्षात्कारिं आंधळा ॥ तो नेणे जी डाळ ॥ [illegible] ते थीं चा ॥८४॥
मोराआंगीं जो वीडाळ सां ॥ आंगभर भरली पिंछें ॥ ये कदे ही वीरा आंधळें जैसें ॥ जाले तैसें
विद्वांस ॥८५॥ जथु निक्षीरश्रवती सउ ॥ तस्छानीं लागानी गाचीं ॥ आशुद्ध सेवीतां ती मुख ॥ तेवीवी
द्वांस दृढवी षयांसी ॥८६॥ गाचीडाचमुखिं क्षीर विघाता ॥ आशुद्धावांचुनि ताने घ्यातवी ॥ ज्ञानवी कुनि
आंगें विद्वांसु मागें विषयोतें ॥८७॥ सांडु निसुगंध चंदनासी ॥ आवडीद गंधी धांवमासी ॥ तवी सांडु
नी नीजात्मज्ञानासी ॥ विद्वांस विषयांसी ज्ञांबता ॥८८॥ आसानीक मेळ आमोदा पासीं ॥ दुर्दुरसें
वीती कदे मासी ॥ तविसांडु नीनीजात्मज्ञानासी ॥ पांडीतवी षयांसी लालुप्य ॥८९॥ कनकनीओढे तवि
सती ॥ तज्ञान विकुंदशावरा जाती ॥ मुर्खज्ञात्यातें उपहासी ॥ तिसीं वांछी ति सन्मानु ॥ ध्वजा गेतां
ब्रंमनीरापण ॥ सा वीकांत्वं परमार्थ मिना ॥ प्यारव्याता तो वाछी धन ॥ विपरितज्ञान विद्वांस ॥९०॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

सांगेआनकविआनतेथेकैवेब्रंमज्ञानाजेथेंवसेधनमानतेथेंआत्मज्ञानआसेनां॥१२॥ढ धनमा
नधरूनीपोथिसांगतांब्रंमज्ञानगोठिस्यांसीआत्मसाक्षात्कारिंभठिनवे कल्पकोटिगेलीयां
॥१३॥नानापदविप्रति विंदानयेकश्लोकींदत्राधाव्याख्यानापोटिआसतामानासीमानुभ
ब्रंमज्ञानत्याकेचा॥१४॥मीपंडीतआतीज्ञातायेसीयानागवलंआहंताजेविआंधळेनोळखेव
पीताानित्यआसतांयेकत्रा॥१५॥नेसीगतोविद्वांसासीनित्यआसतीआत्मसमनस्रीतिविवा
रवाएंतिआहिएंसीपरिसोस्वरूपासीनएति॥१६॥करावयाविषयभरपाकलेशास्त्र
विप्रतिव्याख्यानतेवथाकरूगेलजाएजेवींवंध्याधेनुपोसीलीं॥१७॥जेकधिंवाळेनाफळे
सुटलीतरिसेरापळ्याानित्यवोढाळीराजमळेतदुःखआदळेस्वामीसी॥१८॥घातेसीगतीपंडी
तमान्यांसी॥विसतीपोसीलेंवाचेसीतेवोढाळेजालीविषयांसी॥ज्याचीत्यांसीनांवरा॥१९॥
जेवींकांनीदेवांचाहातीं॥कनकपडीलेतेंहोयेमातीं॥तेविपंडीतमान्यांचिविसतीविषयाम
क्तीनाशाली॥२०॥द्विजांदिधलाभद्रजाती॥त्यांसीनपोसवेनीस्थिती॥मग फुकांसाटिंवि
कितीतेविवीतेतिविद्वांसा॥२१॥आहतवाश्रीचीविसती॥हेत्यासीजालीआलभ्य
प्रासिजेविषयांलागींवीकिंतीतेमुखवेनीस्थितीविद्वांसप्रमुखीगुळउंसघालीजेचाएं॥
तोरसुपीळुनीभरेमाएं॥फीकांचोपटिंकरकरिघाएं॥तेगतीजाएंपंडीतां॥२२॥विद्वांस
कवितीज्ञानकथांनासांगांत्रासालिकींनेलाजाएं॥राहसोपटिकरकविवदनागउपएते
थकेचा॥२३॥जेविकांनपुराकांचाकविवोपीलीपमीएंसुदेशितभखंडरूजयापरिंतेवि
विद्वांसांघरिंविसतीं॥२४॥पाहेंपांब्रंमज्ञानेंविणाहुज्ञानेंसंन्यासग्रहणकेलेंतेंहींव

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

क्षनाथीला काळ्या॥४३॥जो जो देहाडा तो तो पैं वाडा निज सुखाचा उघडा॥ केलों रोकडा॥ सुखाचा
निवाडा सुकाळ॥४४॥या माझें मनमनीं मुक्त परी ते या तीक ब्रीस राहत रांचिक था का एा विकल्प दार
एला कीकी॥४५॥या लागीं मुक्त आहें मुक्त परी मुक्त चि जा एो आपणा हेतरासीन कळे तें लक्ष एा भा
ति विवक्षा एा जरी जाला॥४६॥ मुक्त लोकीं कीं वर्तत॥ जड मूढ पिशाच्चवत ते ही चीन्ह समस्त एक
निश्चीत सांगेना॥४७॥ श्लोकानकुयान्नुवदे किंचीन्न ध्यायत्साध्वसाधुवा॥ आत्मारामो यावर
त्या विचरें जडवन्मुनिः॥ आटिका॥ काइक वाचीक मानसीक उद्वेगाकर्मे न करि यका जें नीफजें
तें स्वभाविक आहे तुक यानांवा॥४८॥ दाहे तुटउनि गुणा गुणी॥ स्तुति निंदेचीं बोलणें पांसांउनि
यांजाला मौनीं परि मौनाभीमानी हेतु नाही॥४९॥ जरि ता जाला मौना भिमानीं तरि मुक्त पडला
बंधनीं॥ या लागीं बोलणें न बोलणें दोन्ही॥ सांडुनी मौनिंता जाला॥५०॥ आत हूयार तिनें जाणा॥
करावें आसतनीरशा नासगसद्वा वस्तु चें ध्यानाआंखंडजाणा करावें॥५१॥ तव पोवली सद्गुरु चि
ध्याला खुणा उजळें ध्यय ध्यानाचुडालें भेदाचें भानाचें तन्यघनकोंदलें॥५२॥ मेळउनि शाश्रसंभारा॥ भेद
बांधला संता संत बांधारा॥ तो चेतन्याचा माहा पुरा॥ माजी खवा विराला॥५३॥ ते कांबुडालें संता
संत भाना निबिडदाटलें चेतन्यघना॥ मोडलें मनाचें मन परी॥ ह्रतिशुन्य आव स्छा॥५४॥ मन नें ध्यावें
चेतन्यघना॥ तव चेतन्य चीजालें मनास हाज चि खुंटलें ध्यानाहें मुख्य लक्ष एा मुक्ताचा॥५५॥ चेत
न्यी हारपलें चीत॥ जड मूढ पिशाच्चवला लोकीकी वर्तत॥ दिसे मुक्त॥ जाणनी श्चीत उद्वा॥५६॥
नेष्कर्म ब्रह्म पावला दृष्टा आंतरि निज बोधें आती गोडा॥ बाह्य लोकीकीं दिसे जडा॥ आचेतन दगड
असे होउनि॥५७॥ उठिबसीक रितें मनात स्वरूपिं जालें लीना॥ पडलें ठाउनि कांनुठिजा एा॥ या लागीं जें
उपणा आभासा॥५८॥ वक्ता ब्रह्म गोळे निवगे॥ निराळ वस्तु जाला आंगा॥ नीदास्त तिचें नाव नघ॥
मुक्ता सर्वांगें सर्वदा॥५९॥ ब्रह्म सर्वथा न बोलवे कोएहा॥ जरि सांगें तरि दा विखुणा॥ या लागीं मु

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

द्रव्यलोभना हि चित्तिग कदा द्रव्यानालळति ग याला गी लोकु पि सा ह्मणति ॥ जाण निश्चीति उध्वा ॥ ६१ ॥
का म्ह णती जा ण ॥ आ बोल णां स्तु ति नी दा ॥ ६२ ॥ वैनवल त्या चें पि से प ण ॥ जगा सी न कर वें श्रा त्रा नु प
तेव स्तु चें क रि आ प य पा ना ॥ आ भक्ष जा ण भक्षी ती ॥ ६३ ॥ जे थ जगा सी गंम्य न क जा ण ॥ ते हा क वि आ
गम्य गमना ॥ जगा चें तें थ न दि घे म ना ॥ तें थ म्ह वें गं जा ण ॥ हा व घा ॥ ६४ ॥ न ध रि वि धि नि षे ध ॥ वी भा ग्य न
क रि क र्म क मो चा यां ग ॥ घा न दें ना च वि स वां ग ॥ या ला गीं जग पिं स्वें म्ह ण ती ॥ ६५ ॥ ए व ज ड मुं ढ पी ग्रा च
समुळ लक्ष तो री सा चा मी थ्या न क ति आ हा च वां चा ॥ व्या क च क च ता न ण ॥ ६६ ॥ जा ण पां मु क्तां चा ठा इ प
को ण ए वि षी आ ग्र हा ना ही ॥ जो आ ती त्रा य सी आ ग्र ही ॥ ता बंधु पा ही नी ही ती ॥ ६७ ॥ जे बो ली ली मु क्ता
ची ऊ क्ष ण ॥ त चि सा धका चि सा ध ना ॥ सी ह्मा सी आ स ती स ह ज गु ण ॥ सा धु क क र ण ॥ ह ट नी ण ॥ ६८ ॥
बो ली या लक्ष ण ॥ सी ठ ची भा क्ता जा ण ॥ सा ध कु हि य थ ला हा ण ॥ जा या सा ध ना सा धु जा ण ॥ त्या
॥ ६९ ॥ ए ई त रां जा पां डि तां भी मा नि ॥ आ ली रा श्त्र ज्ञ म ण नि ॥ ता वा ळी ला य थु नि ॥ जे वि स ज्ञ नि दु
बु द्धि ध्या जो न सा धि ये थी चें सा ध ना ॥ को र डा वा श्त्रा भी मा नी जा ण ॥ स दां वा छी ता ध न मा न ॥ ता
ये थी या ज्ञा ना अ ली या ॥ ६९ ॥ आ ली क र्म कु रा ळे या ली का ॥ शा स्त्र सं प न्न वे द पा ट क ॥ स दा अ थ का
म का मि का या सी ह मु ख आ प्रा सा ॥ ७० ॥ ती ही जें क ए के ल स र्व था ॥ ति स म्त जा ण जा ले र था ॥ ठु वा
ते ही वि षिं त्व ता अ ज्ञ आ तां सां गे नृ ॥ ७१ ॥ श्लो का वा द ब्रह्मं ए नि ष्ठ त न नि ष्ण या स र य दि ॥ श्र म स्त
स्य श्र म फ ला द्य ध नु मि व र क्ष क ॥ ७२ ॥ घा टि का ॥ वा द ब्रह्मं वे द शा स्त्रा थी प ठो न वा चु नि आ ती पं डी त ॥ ज्या
वि वे द मु नि मं ता स दां नि ष्ठ त वा च सी ॥ ७३ ॥ सं हि तां प ट क्र म स्व र यु क्ता आ र ण्य ब्रा ह्म ण सु त्र नि रु क्त ज
टा व ल्ली ध्व ज र था प ठो जा ण त व ए का ॥ ७४ ॥ आ यु र्वे द ध नु र्वे दा गां ध र्व वे दी चा जा ण ॥ भे द का व्य ना
ट की आ ति मु ह्मा वे द उ प वे द ता जा ण ॥ ७५ ॥ व्या क र ण ॥ अ ति न ट का सा ख्य पा तां ज ळ जा ण त र्क ॥ ॥ १५ ॥
शा स्त्र जा ण वे दो षी का क र्म मी मां सा क ये ज्ञां त ॥ ७६ ॥ वी व र ण वा च स्प ति वे दां ता शा स्त्र जा ण वा

॥ १५ ॥ जे थे णि हा ज्या ल त्या

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

थाजांएं॥ज रिधारएं ध्यानकरिनां॥६॥जेसीजेसी शुद्ध ज्ञान विप्रती॥तेसीतेसीनकरितां स्थिति॥
वर्तएंजेंवीषयांशक्ती॥ते निजमुखेंमातीघातली॥७॥ऐदवा अभ्रसंपन्नजाला॥यावरिपोटभरु
लागला॥तरितोउदिमींथोरजाला॥परिथीत्या मुकला मुद्दलासी॥८॥रत्नदेउनि कवडाघेतला॥
कांअमृतदेउनि कांजीप्याला॥तैसाप्रपिपाक पंडीतांजाला॥थीत्यानागवला निजज्ञानाचा॥९॥
शुद्धज्ञानजोडीलेंकलातेंचिसाधनेंपरब्रह्मभेटाईटसाटिंपरिसुपालये॥मुखवोखटमानि
ति॥१०॥पोटभरावयाचीयुक्ति॥अरपुलीमीरवावयाविप्रती॥पत्रावलंबेनकरिती॥हारा प्रतीसधनांमा
॥११॥जेविपोटभरावयाभांडाना नांपरिवाजवितांतेविनानांविप्रतीवादवीतंशकरिती॥आरवंड
उदारथी॥१२॥कनिविप्रतीशुद्धब्रह्म॥जरिनसाधीचीपरब्रह्मातरित्याश्रमांचेंफळहिश्रमा॥जेविर
लउत्तमघाएं गाळी॥१३॥अंतथतेलनांपंडी॥जालीरत्नाचिरांखांडीतेसीविद्वांसताजालीवेडीं॥श्र
मेंश्रमकोडीभोगीतां॥१४॥श्रमेंश्रमुचीपावतीदुःखेंदुःखचीभोगीतीहेंचीकथनबहुदृष्टांती॥
उद्धवाप्रतीहरिबोलेंचा॥१५॥श्लोक॥गांदुग्धदोहांभसतींचभार्यांदेहंपराधिनमसत्प्रजाचा॥वितवतीर्थी
कृतमंगवांचहिनांभयारक्षतीदुःखेंदुःखेंचा॥१६॥टीका॥दुधाचीयालालुप्पता॥आकडुगायेदोहोजाता
सींपिभरिदुधनयेहाताहाएलातातकाळा॥१७॥सकळीकुचरडीवचिविषयमळवूणाआतीखाविति॥
आधर्मसीळलातिचिसर्वांपरिंआनाटा॥१८॥सुटलीरजगहींभरोधर्मदेउमागेंनसरा॥सद्बुद्धिंध
रितांनधरा॥सरांचेरसुनाटा॥१९॥जीचेंकधिनरुदभतां॥जेधरुंनेएगभतीं॥पोसीतांओसियांगा
गीयीतीं॥पावेंदुःखातेंपोसकुं॥२०॥ग्रहीएंलागलागरुस्वारात स्त्री आनकुळनसतां नरा॥
आतिदुःखेंदुःखेंथाविप्रदांकरकरकपाळीं॥२१॥निंदाआवज्ञाळणे॥पत्रतांचेंकरिजाणे॥स्वयं
भक्षीमीष्टांनां॥आ संतलक्षणेस्त्रीयेचां॥२२॥खातांजेवीतां द्रव्यदेतां॥गाडुगुळसीसवथा॥धर्म

तरि

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

५ परहूण जे माया जाण ॥ तो जाला ती अधिन ॥ त्या सि सुखाचे नरि से स्वप्न ॥ दुःखसंपूर्ण सर्वदा ॥ २७ ॥
दरवो नि फोडी माथा ॥ तरि तव ता आसंती ची ॥ २८ ॥ जन किंवा रि पापपुंण्या ॥ काम ज्यो रि धर्म शुंन्य हे आ
॥ १७ ॥ संती चें लक्षण ॥ उद्धवा जाण सर्वथा ॥ २९ ॥ आसती चे संगती ॥ कीं हा इलसुख प्राप्ति ॥ आती दुःखें दुः
खी होती ॥ जा ण नि श्चीती तनशा ॥ ३० ॥ ज्या चें दळ पराधिना ॥ ता जीवं जीतां सदा दिना ॥ पराधिना समाधि नः ५
नव्हे जाण कल्पांती ॥ ३१ ॥ सांडुनि आपुली नीजस्ती ॥ ज्यासी लागली पराधिनता ॥ ता स्वप्नि सुखाचि
वार्ता ॥ न दरवें सर्वथा नि श्चीती ॥ ३२ ॥ पराधीनासी सुख ॥ आहे ऐसें ता कवळ मुरवे ॥ सालीवदुःखा
चें दुःख ॥ आवश्यक दरवपराधीन ॥ ३३ ॥ अक प्रजा चा विवरा ॥ एक पुत्र एक लेंकाएक ते कवळ मुरवे
दुःखदायक पितरांसी ॥ ३४ ॥ जो नरका पासुनी तारि ॥ जो पुवजांतें उद्धरि ॥ जो माता पित्या चि भक्ति
करी ॥ आवभी चारिह दिरपें ॥ ३५ ॥ जो सांडुनी यां माता पीता ॥ जा वो [illegible] न एं जाणी का तीर्था ॥ त्या
चनी चरणीं तीर्थें पवित्रता ॥ मानीं सर्वथा आनिवारा ॥ ३६ ॥ जो सीं न मा आणीं नारायण ॥ तो सीं माता
पीता मानी जाण ॥ चढत्या आवडीं करि भजन ॥ नुबंग मनसवेसी ॥ ३७ ॥ जो आती सत्वें सात्वीक ५
जो पीत्रुवचन पाळक ॥ जाणे धर्माधर्म चीवक ॥ हानेसर्गीक स्वभावें ॥ ३८ ॥ जो माता पित्या चें सवें
वरि ॥ आपण आपणी घातें ता रि ॥ सकळ पुवजांतें उद्धरि ॥ ता संसारी सुपुत्र ॥ ५३३ ॥ ऐसीया पुत्रां
सकळ सीं प्रती पाळता ॥ सुख पावे माता पीता ॥ पुवजांतें उद्धरिता ॥ स्वयें तरे ता पित्रुभक्ती ॥ ३४ ॥ जाळीयां सु
पुत्र संतती ॥ एक दि होय सुख प्राप्ति ॥ आतां आसत्रजां ची स्थीति ॥ एक तुज प्रती सांगेन ॥ ३५ ॥
मुळीं चे पद आसत्रजा ॥ त्या चे वर्ते एकें चीवो जा ॥ सांगतां आत्यंत नीळे जा ॥ ते हिं मीं तुज सांगेन ॥ ३६ ॥ ॥ १७ ॥
पोटिं उपजले जळके ॥ त्या सि वत एक जैसी दरवा ॥ आवडे कांता आणीं कुनका ॥ उपेक्षीनी त्रोष माता
पीता ॥ ३५ ॥ जे कुडे कुचर कुलटा ॥ जे कां आत्यंत शाट नष्टा ॥ जे आनात्वा रि कर्मभ्रष्टा ॥ आती दरवदुः
खा ॥ ३६ ॥ त्या सि भांडवल लटिका ॥ लटकी द्या वि आणि भाका ॥ माता पिता ठक की दरवा ॥ सात्वीक ला

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

४ तेसर्वदुखाचेमूळजाण॥ दुखदारुणधनलोभ्या॥ भ्रमअजर्वियाअनेक॥
हि कनागवांवा॥ ४९॥ आपणनरकांजातीतुजाती॥ परिपुर्वजनलेअधोगती॥ ऐसीयाप्रजानेंप्रतीपाळीती॥ तेद:
खीहोतीआतीदुखें॥ ४२॥ पोटामाजीउठिलाफाळ॥ यासीकरितांनयफाडुतिसाआसत्यजीसंसारकेडा॥
दु:खदुखोडुभागीती॥ ४१॥ ऐसीयापुत्राचेंजीतांदुखामल्यापाठिंदतीनरक॥ आसत्यजाचेंकवतीकादु:
खेंदु:खआनिवाका॥ ४२॥ गांठिंआसानीयांधनाजासत्पात्रिंनकरिदानेंउपायआपायकरितिलोकमी
नानाकेवाभागुनीयांदु:खाद्रव्यदखसंचीलें॥ ४३॥ प्रथमदु:खद्रव्यसांचीतां॥ दुसरेदु:खद्रव्यरक्षीतां॥
स्त्रीपुत्रप्रवेघातां॥ इतरकथातुझांन्हा॥ ४४॥ सत्पात्रींनकरितादानजेणेंराखिलेंयक्ष्धनाप्रथमदु:ख
बाहुल्य॥ उठविघ्नाधर्मरक्षरातथनाहीं॥ ४५॥ जिसेंहिधनगेलीयांपोटिंआतीदु:खेंभडकाडुठिधनु
वंताजंन्मसाटिंदु:खकाठिभागीती॥ ४६॥ यडुनीनरदेहासी॥ अविकळवाचाआसंज्यासी॥ जोनु
याविहरिनामासी॥ पापतापासीखंतेलें॥ ४७॥ पुरिलेंलोहामातीखायातेंउपगायेवायांजायेतेसी
नामेंवीणवाचाहोयेव्यथाजायेसर्वथा॥ ४८॥ आसनध्यानपरिश्रमनकरानिमएजोजोरामराम॥
तेणेंकोटिजन्माचाहरेश्रमाडुसमोत्तमतवाएणी॥ ५५॥ जोनित्यजपेरामनामतोजाणावामजचीसम॥
पुरुषामाजीपुरुषोत्तमासकळेतोनेमतेकेल्या॥ ५६॥ चतुर्वर्णमाजीकोएकी॥ आवीश्रमुरामजपेवा॥
एणी॥ तोचिपदियंतामजलागुनि॥ आनत्रिभुवनीनावेडें॥ ५७॥ एसेंरामनामनावडेज्यासी॥ तेंपायमुख
रोगआलामुखवासी॥ आपआपणासीघातकु॥ ५८॥ रामनामविराजेंतोडुतेंजाणपांचमेंकुळभेदि
तरिजीसाचामखंडुआसत्यकाटेंकाटली॥ ५९॥ हांकाहरिनामेंविराजुवाएणी॥ तेगळीतुकुष्टेंजाली
कुष्टिएणी॥ आसत्यकुसाचेंगळेपाणी॥ उठेपोहाएणीनींदेचि॥ ६०॥ ऐसीयेवाचेंसीरोकडेपडतीआ
धर्माचेकीडाचुळबुळतीचूकुंकडेंसागेंपुढेंवळवळीति॥ ६१॥ धरेवाचाहोयेज्यासमोरा॥ दुखानिपा
टिमोराठाकेनरासाकसांकुनिमएहरिहराला॥ ६२॥ तेवाचेसीजुदुर्गंधि॥

५ खोटासी॥ ६ चौथ्यमुकळाजीजसु

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

उद्धवा मज हीं नासाहे त्रीबुधी॥ हे वाचा वाहे तो दुबुधी॥ आनर्थ सीद्धि आति दुःखा॥५॥ ऐसो लीवें दुःखा
जे चें दुःख त्यानरा वीवाचा दुःखा॥ कळ निरयत्याचें मुखा॥ सामीं विन्मुख जेवा एणीं॥५५॥ हाकां वेदत्रा श्रे
संपन्नवा एणीं॥ कनिनीं दकु नामकीर्तनीं॥ सा पापिमा हां पाप्याहुनीं॥ स्याचनीं अवनी आतीदुःखिं॥६०॥
नामकीर्तनी धन्यवा एणीं॥ ये विअर्थिसारंगपा एणीं॥ प्रवर्तला निरोपएणीं॥ विषदकरु निंसागावया॥६१॥
॥श्लोकाय स्यानमे पावनमंमकर्मा॥ स्थिल्फ दमवा प्राएनीराधनस्य॥ लीळावतारं सितजन्मवास्या॥
दुधांगीरं तांबीभ्रयान्नधीर॥ ॥ ॥

आणीली॥७३॥मारिलासुबाहु खरदुषण॥आगबगके सीयामारिलिंछ॥सुग्रीवस्थापीलाराज्यदेउनि॥
येरंउग्रसेनस्थापिला॥७४॥सेळउनिवांभरत्वापाळा॥वधुकलाराक्षसकुळा॥सेळउनिबाळगोपाळा॥म
ल्लासकळांमर्दिलें॥७५॥रावणकुंभकर्णकलामारा॥मारिलाकोंस्वर्गसुरामेंटकीलावाळीवांनरसुठकीला
मारांवीरकाळेयवनु॥७६॥रामेंबिभीषणस्थापीला॥हेंधर्मस्थापीला॥एकुमीत्रवचनेंगला॥एकुघउ
नीआलागतपुत्रु॥७७॥हेआवतारचरित्रवर्णितां॥वाल्मीकुजालासरतएथासजारपुत्रुसवथा॥
केलासरतातिहिलाकी॥७८॥याहीआवतारांचिपदविवर्णितां॥दाचंजालेमूलांकविव्यासवाल्मीकवंदि
जेदविकीर्तीगोरविंगारविल्ह॥७९॥याम्हांकविचीकविकथा॥हेपुनत्रहानेंश्रवणकरितां॥हेंसहस्र
नयनीअकतां॥धणींसवथांबाणेनां॥८०॥हेचिकथास्वर्गाचाठाउ॥श्रवणकरावयापाहीं॥इंद्रलाग
ब्रहस्पतीपाउं॥कीर्तीलोकींतीहींवर्णिजे॥८१॥असोकथेंचमहीमानामासनीनाममात्रेजाणता
रिलाआजमळब्राह्मणाएजेंद्रउदुरणहरिनामें॥८२॥पस्चांचेंमीसकरनिरामदांआप्सरस्मरणीं॥
माहांदोषांचीदोबत्रेणीं॥साकाळकुटणीतारिलीं॥८३॥मासीयानामासमानमळवेदशास्त्रांचा
हुज्ञानवेदशास्त्रांचाबोधुकठिणतिसंजाणानामनव्हे॥८४॥पठणमात्रेंवेदशास्त्रवक्तानरुमजमजी
नाम यणेंचीसरता॥स्वभावेंमासेंचेतां॥आतिपढीयतामहाया॥८५॥वेदशास्त्रांआधिकारिब्राह्मणांना
मासीआधिकारिस्त्रीवर्णीजगउद्धरावयाकारणें॥नामजाणपेंमासें॥८६॥जेथेंनामाचाउच्चार
यथकरणेंनलगेवीचारसुथे मी [illegible] नामसधरुतरावया॥८७॥तेंमासंजन्मनाम
कीर्तीगुणजेवाचसीनाहींपठणेंवाचापीशाचीकजाणे॥रथालाघणेवरवठिवा॥८८॥मासेंकी
र्तीवीणेजेंवदनातेंकेवळमद्यपानाचेंभाजनाथाउन्मादवीटाळासेणें॥नामजाणतेथनये॥८९॥
जेथउच्चारनाहीनामाचातेजाणावीवांजवाचा॥गर्भुनधरिहरिकथेचा॥निफळतीचाउद्धारु॥९०॥
उद्धवासीमणेश्रीरंगु॥एकेबापाहाउपावचांगु॥मासेंनामेंमार्गसुगमसांगु॥नपडेवांगुआणी

नाम

निरा

ते

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

कांचा॥९१॥हरिनामें वीणवाणी॥कदां नरखा विसजनी॥हा विआ भिप्रावो चक्रपाणी॥प्रीती कस्मीसां
गीतला॥९२॥कनियां ग्रहुस्ना॥आती योग्यतां पंडीतपणा॥सेणें मासी शासिन कळजाण॥वैराग्यें
विणसवेथा॥९३॥आथवा वैराग्य ही जाला॥परितें विवकें हीन उपजला॥जैसें धृतराष्ट्र जन्मत्व आ
ला॥नेत्र विणगेलें स्वराज्य॥९४॥तैसें वैराग्य विवकें विणा॥केवळ आंधळें आनाधीकारिजाणा
नांहीं संन्यागदरवणें पणा॥२॥थापरिभ्रमणातयाचें॥९५॥जो विवक पुर्णभरित त्यावरि वैराग्य
वो संडता॥माजी जीज्ञासा आ श्रुता॥तें वीनीं चीतसांगेना॥५९६॥श्लोक॥एवं जीज्ञासया पाहनाना
त्वभ्रममात्मनि॥उपारमेती वीरजं मनो मय्यर्प्य सर्वगा॥२॥टिका॥नित्यमुक्त आव्यय॥स्वरूपजा
णावया पाहा॥ज्या काळागळा दृढभावो॥आन आडवो नाठवो॥९७॥ऐसी मजजाणावया ची आ
वंस्था॥त्यानांवबाली जे जीज्ञासता॥मासे प्राप्ति लागी सवेथा॥पांडीत्य मान्यता तो नघे॥९८॥
देह्यादि आध्यासु आ पुलाठाई॥श्रवणमननें भीथ्या कला पांडी॥दृढ विश्वास गुरुच्या पाहा॥पु
णब्रह्मीं चा ठाइं नीधी सा॥९९॥तेथ पुढारि चा लावया वाटा॥मग वस्त्र जनीं आनी उ स्टा कां सांउ
नीं कमेक वाट॥ध्यान निष्ठता होय॥६०॥तेथ ध्येय ध्याता ध्यान॥न दिसे त्रीपुटि चें भान॥कोंटले
चेतें न्यघनावस्तु सनातन तो पावो॥१॥तेथ केचा कतो क्रीयाकर्मे फीटला जानी वैचा भ्रमा॥स्वबाह्यकां
हे ल परब्रह्मीं॥जाला उपरम गुरुकृपा॥२॥सर्वगत सर्वकाळ॥सर्व देहीं स विसकळ॥वस्तु आ स्वजे केवळ
तेथ नीत्वळ नीज बोधु॥३॥ऐसीयें वस्तु ची धारणा॥ज्या चेनी नकरवे जाणा॥तरि सुगमो पाय आ
ना॥ऐक विचक्षणा सांगेना॥४॥श्लोक॥यद्यनिशुधारयितुं मनो ब्रह्मणि निश्चळे॥मयि सर्वाणि क
र्माणि नीरपेक्षः समाचर॥१०॥टिका॥स्वभावता हि मन चें चळ॥विषयवासनां आती चपळ॥निर्गुण
ब्रह्मीं केवळ॥नाहीं बळ प्रवेशावया॥५॥तरि सांख्य योग संन्यास॥हा नकरावा आयास॥तरि मा
सीयें भक्ति चा विलास॥आ ती उल्हासु करावा॥६॥सागां बंधमोक्षा चें नीरोपणा॥सांगीतले

॥१९५॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मुक्तांचें लक्षण ॥ यथा शब्दीं कांचें राद्द ज्ञानाचें ही व्याख्यान दाविलें ॥७॥ आतां आपुलीं निजभक्ती ॥ सां
गावयाउद्धवा प्रती ॥ आत्यादरें श्रीपती ॥ भक्तिची स्थिति सुचिती ॥ ८ ॥ उद्धवा चढत्या आवडी मत्कर्मी जेभ
क्ती ॥ सीवीका संमनोधर्मी ॥ माझें स्मरावें गुणकीर्ति नामा ॥ नाना संभ्रमवीनोदा ॥ ९ ॥ माझें निभजनें छलत्य
ता ॥ दृढ विश्वासें धरूनि चीतीं ॥ भजनीं प्रवर्तावें सर्वथा ॥ आवीभ्रमता आहि एकीं ॥ ६ ॥ १० ॥ माझ्या
भजनाचें आवडी ॥ नुरे विआरा एकसीवाडी ॥ वांयाजावांनें दिघडी ॥ भजन परवडीयानोवा ॥ ११ ॥ मा
झ्या भजनिं प्रेम आधिक ॥ संजावें नीत्यनेमीयक ॥ वेदिकलोकीक दहिका ॥ भक्तांसीबाधक नहे कर्म ॥ १२ ॥
आचरतां सकळ कर्म ॥ नकल्यावा फळ संभ्रम ॥ हें चिभक्तिचें गुह्यवर्म ॥ उत्तमोत्तम आधीकारी ॥ १३ ॥
उबगुनसनु निआंतरीं ॥ माझ्या प्रीती सर्व चमोतें करीं ॥ जो फळाशेतें काहीं नधरि ॥ भक्तिचा आधिको
रितो जाण ॥ १४ ॥ पिंपरेखावयाचें चाडा ॥ नलवीती पीं पळांचि झाडा ॥ तें विकूंमें करितां वाडकाडां ॥ फळाशा
पुढें उठिनां ॥ १५ ॥ माझें भजन करितां ॥ न पडे ज्ञानांची पुंगी सतां ॥ माझें निभजनें नीत्य मुक्तता ॥ जाण
मत्भक्तां मत्भावें ॥ १६ ॥ ज्ञानें विण भक्ति न घडे ॥ भक्ति विण ज्ञान धडफुडें ॥ भक्तिस्तव जाण राकडें ॥ ज्ञान
जाडें आपरोक्षें ॥ १७ ॥ यालागीं माझें भजन करितां ॥ ज्ञानाचा पांगुळ नपडे भक्ता ॥ हें दृढ माजीवर्ते
तां ॥ बंधन मत्भक्तां लागेनां ॥ १८ ॥ ज्यांचें मुखीं माझें नाम ॥ ज्यासी माझा भजन संभ्रम ॥ ज्यांचा मनीमीं
आत्माराम ॥ त्यांचें दाश्यकाम मुक्ति करीं ॥ १९ ॥ मुक्ति माजी वीरोषकाशें ॥ रतिनी विषयें आसपांतीं ॥ भ
क्तांसी सवकर्मांचा ठाऊ ॥ स्फुरे नाहीं विषयांचा ॥ २० ॥ भक्तांचे विषयीं नाहीं चीतीं ॥ त्यांचा वीषयो
मीं भगवंतीं ॥ सदां मज माजी लालुसा ॥ नित्य मुक्त यालागीं ॥ २१ ॥ यालागीं कर्मबंधन भक्तासी नु
लेगे जाण ॥ करितां माझें स्मरण कीर्तन ॥ जगाचें बंधन छेदिलें ॥ २२ ॥ माझ्या भक्तांचें वसतें घरा तें
जाण माझें मंदिर मुक्ति तथें आठ प्रहर नाळगें द्वारतयाचें ॥ २३ ॥ माझें भजन करितां ॥ काय आ
थाचीं दुलें भक्ता ॥ चहुं पुरुषार्थांचें माथा ॥ भक्ति सर्वथा मज पदिया ॥ २४ ॥ ज्ञाननीत्यानीत्य विवेक ॥

४ भक्तविषयो सेवितो ॥ ग्रासो ग्रासिमजअर्पितो ॥ तेणेचित्यासि वैदिलि मुक्ति ॥ सर्वाभुक्तिमद्रव्यो ॥ २२ ॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

भक्ति माझीमा प्रेंप्रेम आधिक। प्रेमळाचे मज लागी सुख। वढतें देख आहि रीं रूपें ॥२५॥ जे विवेकुल
तेबाळका जननी सी आवडे आधिकातें सप्रेमाचें कवतीका। वढतु सुख मज लागी ॥२६॥ धाया लागीं आ
पुलीयां सवे साठीं। मी प्रेमळु घेउ ठाउ ठिंव। चिंचनीज सुख दसौ ठिंनयेतें सेवटी सेवकु ठोयो ॥२७॥ दे
प्रेमा चिया परम प्रीतीजे। ऐसें जआपिलीं वीत रतीं। तळांवीत्याचे सवेरी सुती। जाएनी त्रीतीं घुतली
प्यां ॥२८॥ धाप्रेमळांचें शेषखाता। मज लाज नाहीं घाडीं धुता। वारिवंउ चि छेठीं काढिता। लाज सवथा
मज नाहीं ॥२९॥ मज सप्रेमाची आव स्था। मा च मीचवा हें माथां। ऐसी प्रेमळाचि सांगतां
कथा। प्रेमु कछु नाथा चालीलों ॥३०॥ कंठ जाला सद्गदिता। आंग जालें रोमांचीता। धावा निउ
वासी रवव दला। प्रेम आसुलु हरिचें ॥३१॥ मज जळे जाले लोचन। वरु षताती रचा नाहीं जीव नुमलि
साम्राज्य पटाभीसीं चनी। उद्धवासी जाएलु रिकि ॥३२॥ सहज प्रेमळां चि करितां गो। शीथंनमु
खउद्धु उदरवीला दिठी। धावा नियां घातलीमी ठी। आवडीमा ठि प्रेमा चि ॥३३॥ आवडी पडी
ले आळीं मनाची। सरला कार्यकारण। विसरला स्वधाम गमनामीं। पुपणा नाटवे ॥३४॥ नाठवट
वा भक्तु पणा नाटव। कथा निरापणा नाठव। उद्धवा उद्धव पणा। कछु छा कछु पणा नाटवे ॥३५॥ प्रेम
ळा चें रंगा। ठिसा ठी। परा मर परत ठिंदो घां। एकयें पडीलीमी ठी। आवडीमा ठि प्रेमा चि ॥३६॥
आजी भक्ति चें निज सुख। उद्धवासी चीफळ। देखा भक्ति चें प्रेम आलोलीका। उद्धवें सम्यक विसा
रिलों ॥३७॥ आकछु निज धामां जातां। उद्धव उजरिठें नपुसतां। तरि ज्ञानवैराग्य भक्ति कथा। कांसांग
ता श्रीकृष्ण। धावि त्रोपें भक्ति प्रेम आसुंबीता। उद्धवें कां ठिलें नीथीता। उद्धव प्रश्नें श्रीभागवत॥
जाले सनाथ तिहीं लोकीं ॥३८॥ धाया लागीं तनु मनु प्राणां। उद्धु जीवें वावळणां। या हुनि आधिक ॥२०५॥
वानणें। ते बोलणें मसाहे ॥४०॥ जें बोलावु हिनयें सहजीं। ते भक्ति प्रेम निज गुजा। उद्धवासी धावयाग
रु। ध्वजा फिलेंया जरवें वांचे ॥४१॥ भक्ति चें शुधित प्रेमा। उद्धवासी आतीं उत्तमादि। ताजाला पुरुषा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

व

तमा मेघश्यामतुरुला ॥४२॥ प्रेमळाची गोष्टी सांगतां विसरलें जी श्लोकार्थी ॥ हे छाती आवडी लीप्रे
मकथा ॥ तें आवडितां नावरें ॥४३॥ प्रेमा चि जें जानीएसी ॥ आठउयेउं नेदि आठवएसी ॥ हा भावो जाएवस
जें नासी ॥ हे भक्ति प्रेमा सीजाएएतें ॥४४॥ होकारे सिहीं आसतां ॥ मा श्रा आपराधु जी सर्वथा ॥ चुकोनि
फांकलें श्लोकार्थी ॥ सिमा श्रोतीं करावी ॥४५॥ तवं श्रोतमएतीराहा ॥ जयेनीरोपएसुखआहा ॥ स्यावरि
बालएंहें नसाहा ॥ असें रहस्य आहे आतीगा ॥४६॥ आधिचीभागवतउत्तमा ॥ तथ्हीवारखाणी
लें भक्ति प्रेमा ॥ तें संतुल्हासलें परब्रह्म ॥ आमुचें मनाधर्म निवाला ॥४७॥ श्लोक ॥ संगतीची भंगी दृष्टि
लीकथ्वीमागी ॥ हें प्रार्थनें नलगे आम्हा लागी ॥ आम्हीं हरिरंगी रंगलों ॥४८॥ भक्तां भक्ती प्रेमा वा
जी हाळा ॥ श्रवणसुखाचा पुरें आला ॥ प्रपानसुखिं गुला ॥ निरोपएवहीला चालवी ॥४९॥ संगतां
प्रेमळाची गोष्टी ॥ हे उद्धवायकीं गाठी ॥ प्रेमें पडलीहोती मीठी ॥ हे छे जगजेठि साउवी ॥६५०॥
म्हणोनि आनुचीतसर्वथा ॥ आताचि उद्धउएकायता ॥ तरिहे कथ ॥ चानीजभाक्ता ॥ असें श्रोता
मुगकेचा ॥५१॥ मासीयाभक्ति ज्ञानवी स्तारा ॥ उद्धउविनीजाचा सायरा ॥ याला गीब्रह्मत्रापा
बाहेरा ॥ काढितुखवानीजबाधें ॥५२॥ जीतुकी गुह्यज्ञानगोजी ॥ भक्ति प्रेमा चिआवडी तेउद्धवा
चीकेउरोकडी ॥ दिसतसेगाटि हे छेत्वी ॥५३॥ भक्तप्रेमाचा कळचीभाक्ता ॥ हे छे कयाकळली
सभक्ता ॥ हे आनीवचनीयकथा ॥ नये बोलतां बोलतासी ॥५४॥ हे छे उद्धवासीम्हणोआतां ॥ साव
ध होईगा सर्वथा ॥ पुढारिं परियसीकथा ॥ जे भक्ति पंथा उपयोगी ॥५५॥ सर्वकर्मे मदर्पण फळ
त्यागे नकरवे जाण ॥ तरिआतीसायेंनीरापण ॥ प्रेमलक्षण सांगेन ॥५६॥ श्लोक ॥ अथाळ्मेकथा
श्रवणसुभद्रालोकपावनि गायन्नसुस्मरन्कर्मजन्माचाभीनयन्महु ॥५७॥ टिका ॥ कथितांमासी
कथाश्रवण ॥ काळासी रिगमुनाहीं जाण ॥ हे तरावा पाडुकोण ॥ कर्मबंधनतथेकेंचा ॥५८॥ जोहे
रिकथनेगलाश्रवण ॥ तो काळासीनदे प्राण ॥ काळ सार्थकत्यानावें जाण ॥ जे भद्रा श्रवण

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

३ श्रवण ऐकोनि नास्तिक ॥ देवो चिनाहि ह्मणति देखय आहे ह्मणति ते पोटराहि ॥५॥ अभ्यासनि शेषगकेनु ॥ ६१ ॥

हरिकथा ॥५२॥ परिसकथेचें महीमा ॥ श्रद्धा युक्त करितां श्रवण ॥ तिहीं लाकीचें दोष दहन ॥ आक्षरें जा

॥२॥ ण हातसा ॥५३॥ एक अहुचें लक्षण ॥ करितां हरिकथा श्रवण ॥ तिहीं लाकीचें दोष दहन ॥ आक्षरें जा ण हा

तसा ॥५४॥ एक अहुचें लक्षण ॥ करितां हरिकथा श्रवण ॥ ज्याचें आर्थाकडे मन ॥ श्रद्धा श्रवण त्यानांव ॥ ६२ ॥

नास्तीका देउनि तीळोदक ॥ ज्याची वाढली आस्तीक्य दख ॥ श्रद्धा त्यानांव आलाली का ॥ अगाध सुख

तिमाजी ॥६१॥ श्रवणीं ध्यानिं अंतराय ॥ लय विक्षेप कषाय ॥ कारस्वादु ही हाय ॥ ह्यांहि आपाये

हर चुकवावा ॥६२॥ एक तांहि हरिकथा ॥ विषयचिंतनी गाडीचीतां ॥ श्रद्धा नव्हे सर्वथा ॥ विक्षेप ताती नांव ॥ ६३ ॥

हरिकथे पासी बैसला दिसा ॥ परि हरिकथे पासीं मन हो नसा ॥ चीत भावें पीसे जैसा ॥ ताक मरवरा

विक्षेप ॥६४॥ सात विनानाउहुगा ॥ एक ताक था मनी नलगा ॥ कां कथे माजी झाला ॥ ताजा एवगलय

विक्षेप ॥६५॥ श्रवणीं ध्यानिं बैसल्या पाठिसगुण निर्गुण कांहीं नुठि ॥ निळपिंवळ परदिठि ॥ गुण क्षो

भ त्रिपुटि कषाय ॥६६॥ श्रवणीं ध्यानिं हे भव गुण ॥ तसे चित्रविधप्रमजाण ॥ ते वोळखती किंव

क्षण ॥ एक लक्षण सांगेन ॥ ध्यानीं माहां विरंचे गोर्यपण ॥ अकोनीयु हुदारण ॥ आसंतहरि खेंगुल्हा

समन ॥ ते प्रमलक्षण राजसा ॥६७॥ दुःखवा का चिआवस्था ॥ कां गल्या मल्या चि वाता ॥ आयंत

विळा पाचीकथा ॥ ज्यासी अकतां नसुटा ॥६८॥ नत्रि आस्चीया धारा ॥ स्फुदनें कां पथरथरा ॥ प्रेम वि

ळा प आवस्चरा ॥ ताजाण खरा ताम सु ॥६९॥ सगुण मुक्तिची संपदा ॥ शंखचक्र पद्म गदा ॥ पीतांबर

धारी गोविंदा ॥ एका निआनंदा जो भगें ॥७०॥ नत्रीं आनंद जीवन ॥ हृदई नसंटे स्फुदन ॥ छ छ मय

जालिं मन ॥ ला प्रेमा जाण सात्विक ॥७१॥ यावरि जो प्रमा ॥ चोथा ॥ आतर्क्य तर्क्य नासर्वथा ॥ उहुवा ५२०५

मि तुं मज लागीं पडियेंतां ॥ ताहीं आतां सांगेन ॥७२॥ तुस्या भावार्थाची आवस्था ॥ माथि ते बोलवीतें

गुह्यगा ठि ॥ तुजवगळा पाहातां दाटी ॥ आधीं का रि श्रवणीं दिसेना ॥७३॥ छ छ मय ण सावधान ॥ अकों

नी नी गुण श्रवण ॥ ज्याचें चीं मात्रीं बुडे मन ॥ उन्मज्जन हा न ण ॥७४॥ जेवीं कां संधवांचा खडा ॥

१० हावभाव कटाक्षगुणें ॥ सुरतकामनिरोपणें ॥ तथा चेत्र श्रवण ॥ रस स्वादन स्वानाव ॥ ६७ ॥ श्रीरामजयराम

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

पडीला सिंधु माजी नीवडा। तो जाला सिंधु चीयेकडा॥ तविंधरफुडा ब्रह्म होय॥ ७५॥ चीतवृत्ती पडे लो तो
तांमिठी। सुटे तांलीं गदहा चिगांठी। नात्रें आश्चर्य पुरदाठी। रामीं चउठि सुवांगी॥ ७६॥ जीव भावा
विदशा आठो। आनिवार बाप्पकुंटिदांटो। कांहीं केल्यां बाहु नफुटो। पुरलोट खेदावा॥ ७७॥ नत्रजाल
उन्मळीता। दशि पुंजाळे जेथीं चातथा। विस्मयाचभरितेयेता। वोसंतु स्वानंदा॥ ८७॥ हा जाएपांप्र
मा चाथा। उत्तमभाव चाविआवस्था। तुजम्यां सांगीतली तत्वता॥ यिचा जाएलामीयेक॥ ८१॥ म
नीगुएजो प्रेमा जाए। तेंचा धितसेवा चें लक्षएं। हमीजाए उएखुएं॥ कां ब्रह्मसंपन्नजाए
ती॥ ८२॥ उद्धवा श्रधा युक्त श्रवुएं। तएं यकडी प्राप्त होय जाए। श्रद्धा श्रवणाचें महीमाना। आनि
गहनती हिलाकीं॥ ८३॥ सविवकें नवाष्यवक्ता। जो उत्पा श्रद्धेनें अकाविकथा॥ कां सज्ञानमीनल्या
श्राता। चयेकथा सांगावि॥ ८४॥ जें श्रातावक्ता दोन्हीं नाहीं। तेविधा विमंन नाच्या ठाइं। कां मासीं
असता जंन्मकर्मजे कांहीं। येकलोंठी बुद्धारि॥ ८५॥ सांडुनि विषया चिआस। घालुनि कळीकाळावरि॥
कासा। मासा कितनिंउदास। आनीउल्हासकरावा॥ ८६॥ त्यजुनीयां कामत्वबीजा। सांडुनियां लोकी
कां चिलजा। कीतनिंनास्वावें माजा। गरुडध्वजस्मरा नि॥ ८७॥ राम हु हुहरि गा विंदा। ऐसीयानामा
निखिळ चा प्रबंधा। गातांनानां पदें छंदबंदा। करावा विनोद कीतनीं॥ ८८॥ जेएं आत्मतत्वजाऊजाडी। अ
सीयां पदाचिघडमाडी। कीतनिंगा विआवडी। संतपरवडीबसउनि॥ ८९॥ श्रतीमंदंगताळघोळ
मळउनिं वछवांचामळ। कितनिकरावा गदाराळ। काळवळनमेएं वि॥ ९०॥ हसमी दिंडीं जागरएं॥
आळसु साडुनि गा एवा एं। हावभावदाखवएं। कर्मस्मरएं मासंचि॥ ९१॥ वाडुनि धनुष्य चिवो
थि। त्रियबक मोडीलें कंडडी। मिरामुलएं नीहाकफडी। जेता चिगुटि कीतनीं॥ ९२॥ गोवर्धनुच्चे
लीला। हावाग्नीं प्रासीयेला। तातोवीन्मासु दाखवीला। स्वतुबांधला भानुकारा॥ ९३॥ आआळ

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

२२

सुदवडुनियांदुरि।आभिमानघालुनिबाहेरि।आहीरीतीं कीर्तनकरि।गर्वनधरिजाएवेचे।१४
गाएवजाएवगाहाएवा।वोवाळूनिसांडावीसर्व।सप्रेमेंसाबडीकथागौरव।सुखआनि
नवतेलें मज।१५।गजेंतनामाचाकल्लोळ।नामांसरसीवाजेठाळ।नाहांपातकांहोयेहोळी
त्यावेछुवमेळीमीउभा।१६।जेंसुखक्षीरसागरिंनसापाहातांवेकुंठिंनदीसांतेंसुखकीर्तनीं
स मजअसेकीर्तनवेडुंलुब्धतु।१७।मजप्रेमाचिआवडीभारि।भक्तभावाचियाकसरि।मीहीकीर्त
नींनृत्यकरिंछंदताळावरि।विनोदांध्वनिरसीयाकीर्तनापरिपाटि।बुडाल्याप्रायश्चीताचिया
कोटि।खुंटलीयमदुतराटि।काळिलीकांटिपापाची।१९।मामस्मरणाच्याआवडी।लाजीलया
मंत्रबीजाच्याकोडी।तपादिसाधनेंबापुडी।जालीवेजींहरिनामें।७०।एकोनिहरिनामाचेघोष
योगयागींलपवीलमुख।धाकेपळालेविषयसुख।पीडालेदेखआधमी।१।हरिनामाचाकडकडा
टि।होतारिघालेदिव्याठि।तीर्थांचीउतरलीउठि।कीर्तनकसवटिहरिप्रीया।२।माझेनिंप्रेमेंउन्म
तहोउनि।आवडीकीर्तनआनुदिनि।मनसावाचाकर्मेकरुनि।मजवंचुनिनेएतीं।३।श्लोक।धा
र्थेधर्मकामार्था।नामात्वरन्मदपाश्रय।लभतेनिश्चळांभक्तिंमय्युद्धवसनातनी।१।टिका।मा
झेभक्तजेउत्तम।त्यांचाधर्मअर्थमीचीकाम।मजवेगळामनोधर्म।आन्यथाकर्मेकरुंनेणें।४।
माझेंभजनउत्तमकर्म।मजआर्पतरवुद्धधर्म।मजकामनेहाशुद्धकाम।त्याचाआवाममजमाजी
स्वबुनियांनांनाअर्थी।संग्रहकरितिपरमार्थी।नेघेयर्थआर्थेजेंवित।तेमाझेभक्तनसंचीती।१।
ज्याचेंधनावरिचीत।तेतेकेवळजाएआभक्त।तेजेंजेंकाहींभजनकरित।तेद्रव्यार्थनटनाट्य
मनसावाचाकर्मेजाएं।जेथेंनाहींमदपएं।तेंदांभिकभजनकेवळजाएउदरार्थ।हेंभक्तिं
माजीवीरुद्धपएं।विरुद्धधर्मांचेंलक्षएं।तेहींकरितनीरोपएं।सावधानआवधारिं।१।भा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तेंभजन करुनि गोएा। जो करुंनीघे धन जेना। हेंभजनी वीरुद्ध लक्षएा। मुख्य जाएा भक्तांचें। ५०। गांठि
चेंचुनी धन। जो कारडंकरि भजन। मजसीं जएा कलें वंचन। विरुद्ध लक्षएा मुख्यत्वें। ५१। एया नाव
आर्थ विरुद्धता। आतां कामीं जवीचरतां। मीं भजतुसंभगवता। तेचु सर्वथा मजनलगें। ५२। एसें ए
सीया भावना। जाद एका मीं क्षिरंजाएा। हे भजनी वीरुद्ध लक्षएा। भक्त आभक्त पएा। आएि
ता। ५३। मजना पितां जजं श्राद्ध। तया चीकल्पना वीरुद्ध। श्राद्ध संकल्प आ विरुद्ध। मद पएें गजेती २४ वेद
श्राद्धि मुख्य कल्पना। पीतर स्वरुपी जनार्दन। एसें आसा नियां जाएा। तवद्य मद पएा न करिती २५
आंन ब्रह्म आहंच ब्रह्म। हें श्राद्धि चें गुह्य वर्म। एसन एा निसुद्ध कर्म। यथा भ्रमवाट वीती। ५६। मीं
सकळ जनीं गाचा जनीतां। मुख्य पीतरांचा हीं पीता। या मजकर्मना पितां। वीरुद्ध सर्वथा तश्राद्ध
कर्म २७। मजना पितां जजें करुएां। तेंतें उपजती आभक्त पएा। विरुद्ध धर्मीं चि लक्षएां। दुःख दारुएा आ
नीवार। ५८। उत्तम भक्तांचें लक्षएा। संकल्पें विएा जाएा। आंन पानादि मदपएा। करितीं खुएा जाएा
ती। ५९। घवाऱ्या परि आदळ। जें माझा ठाइं भजन सीळ। तमाझी भक्ति आचळ। जाति नीं भक्ति
पावती। ६०। आतें जो झासु आर्थार्थी। या तिघांसी जेन हें चीप्राप्ति। तमाझी जे चोथी भक्ति। प्रेमें पा
वती उद्धवा। ६१। आतु आती हिरण्यकाजें। जो झासु जाएा पएां लागीं भजे। तिजे नीवांछीजे। आर्थ अति
जे सिद्धि। ६२। या वरि चोथ या चा ठाइं। या यां कल्पना चा मासु नाहीं। या लागीं चोथी भक्ति पाहीं। या चा
ठाइं घर रिघा। ६३। तें भक्ति माझी वोडकाजीं। मीं चमीं चुडुकाजीं। जथी चा तथ सांपडों। हें भजन जाएा तया
सी। ६४। संकल्प कलीयां विएा। सहजें हातसमदपएा। हें चोथ भक्ति वेलक्षएा। आतें क्य भजन पंमासं
२५। जथें जें करएां तें चि पुजा। जें बालएा तें जपु माझा। जें दखएा तें आधोक्षजा। हरुषएा वो जाहें तसे
चि २६। तथ चालएा तें यात्रा माझी। जें भक्षीं तें मजचि यजी। या चि निद्रा तसमाधि माझी। एसा मजमा
तो जें भजनु सा। २७। या परिं आनया सें जाएा। सहजें हातसमदपएा। हें चोथी भक्ति सनातन। उद्धवा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

३ बोध्यजीनेशनीमनाथ॥जोगीह्मणतिआदिनाथ॥भैरव संडेरावगणपत्य॥अव्यक्तह्मणतपैयेक ॥३२॥

संपुरो तोलाभा॥२॥उद्धवा ऐसं मानिमिवीती॥जे मुळीहुनि आस्तीभक्ति॥पहीली दूजी तीजी चौथी॥
भीथ्यावदंती कल्पना॥२१॥सहज माझी जे प्रकारा स्थिती॥ते भक्ति बोलीजे भागवती॥संवीती बो
लीजे वेदांती॥सिवीराक्ति हे ऐसी जा॥३॥ऐक्य ह्मणती हे आदिमाता॥सोहम्म ऐती हा सवीता॥आ
सा नावांची बहु कथा॥पासकता वीभागा॥२२॥ऐसी हे प्रकारा स्थीती॥या नाव बोलीजे भक्ति॥
जे ऐं प्रकारें त्रीजगती॥उमती स्थीति लय भासा॥३॥माझ्या नानां आवतार माळा॥ऐसे प्रकारा
प्रकारा ती सोज्वळा॥हवा द विसकळा॥ते प्रकारा मळा॥भासती॥३॥माझ्या आवतारा विउस
ती॥ते ऐं प्रकारें आसती॥नानां चरित्रें करुनि आंती॥प्रवरा ति प्रकारी॥४॥जैसीया प्रका ते
रा चि प्राप्ति॥तजा ऐसा सनातन माझी भक्ति॥उद्धवा हें म्यां तुज प्रती॥यथा निगुती सांगीतली॥५॥
निर्मळ भक्ति सनातना॥हें मुळीचें पद्य आख्यान॥पाळा गी भक्ति सनातना॥मुळजा ऐ बोलीला॥६॥
सांडुनि पद पदार्था॥नाहीं बोलीला जी रथा॥सावधान धावं श्रोता॥पुढिल कथा अनुपम्या॥७॥
उद्धवा हे जैसी माझी भक्ति॥क सनत्सन ऐसी हाय प्राप्ति॥भाव धरिल्या सत्संगती॥माझी भक्ति उद्धो
धा॥२॥श्लोक॥सत्संगलब्धया भक्त्या मयी मां य उपासीता॥सवे मद्गतिं संप्राप्ति कल्पसा विंद
तें पदा॥२४॥टिका॥मुख्य तें संतां चि सवा॥हें चि साधन आवडे दवा॥संतक्वननीं जभावा॥हेतु सत
कां निजभक्ति॥२५॥ज्यासी आवडे सत्संगती॥मज्या जा साधुवचनी आती॥काळ जें परीलें क्वननएं
गुरुवाचें॥तो चि पायाळ नीजभक्ति॥४॥साधु भजे निश्चयाभारि॥दरवा नियां नीजनी धारी॥या वरि
सद्गुरु कृपा करी॥साधुचरा चु निगुरु रावा॥४॥गुरु वांचुनि तत्वता॥नाहीं संसारितारिता॥गुरुक्व
नें नीजभक्ति दाता॥मी चि सर्वथा भक्तासी॥४२॥सद्गुरु जो संसारिं॥या चि आत्मा मी वाहसी रिं॥
ताज्या वरि कृपा करी॥तो मी उद्धरितो काय॥४३॥या सद्गुरुचें भजन॥जो मद्पंकरि जाण॥या चेम
जे पदियंत पण॥माझ नीलिंजाण नबोलवा॥४४॥या नाइहलोक परलोका॥हा नीं वाल वीतांमी

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

चिदरवा॥ याचे नीमजआत्यंतसुखाहरिखंतरिखवासंउ॥४५॥ यासीगुरुनिजोदाविलामागोबाल
तांनपडे प्रयासपांगीसामोराधावंश्रीरंगआपुलेंसर्वांगवाडविं॥४६॥ तएजावंज्यापदासीतें
पदचिआएीमीसापासीसंतभजनिंप्रीतीएसीहषीकरुनीसांगतु॥४७॥ असअकानीयांवचन
उद्धवाचकवळेलेंमनकाएकोएतसाधुजन॥ याचेनीजवीनरपुसापा॥४८॥ कोएतंभक्तिचेंलक्षएा
प्रजनींसुखतेंकाएाहेंसमुळेजाएावयाआपएा॥ उद्धवप्रश्नमांडीला॥४९॥ श्लोक॥ उद्धउवाच साधु
स्तउत्तमश्लोकमतः किद्दृग्विधः प्रभो॥ भक्तिस्त्वय्युपयुज्यतेकिद्दृसिसद्भिरादृता॥५०॥ टिका॥ ज्ञा
तवक्तआहतीबहुतापरितंरजतमगुएयुक्तगुएानुसारेंनीगोपीतास्यांसीपुसांचीनमानीनां॥५०॥
आथवासाविकेकवळतासत्वगुएांवीरव्यबालएांबालतांजायेबरळसकेवळनीजबोधु॥५१॥
तेसातुंनव्हेसीकरुनाथा॥ तुजआधिनगुएा॥ तत्वताळीळाविग्रहदेहाधरिता॥ निजज्ञानवला
तुंएकु॥५२॥ यालागींजीउत्तमश्लोकतुजमएाती तिन्हींलोकतुजवगळाआएीकाआत्मासी
देखमानेनां॥५३॥ माझीयाप्रछावावकातुंचियकुळनाथा॥ तरिसाधुकाएातवता॥ तुजसर्वथा
मानला॥५४॥ तुजमानलेजेसाधुजनु॥ याचेसंपुर्णसांगलेक्षएा॥ तुजपदयंतीभक्तिकोएा॥ तेहील
क्षएासांगावा॥५५॥ भक्तिमाजीभक्तिसधरा॥ जेकांतुझीप्राप्तिकरा॥ आतिउत्तमपरामरा॥ संतीनीरं
तरआदरिलेजेभक्तिसी॥ संतांसीपुसांजायेएासी॥ मजवीश्वासतुझीया
वचनासीपुसांआएीकांसींमानेना॥५७॥ जेज्यादवतांतराभजती॥ तेउत्तमभाक्तिएातीतुज
मानलीजश्रीपती॥ तेमजप्रतीसांगावी॥५८॥ समानकुळसीळसंवादुतेंसीयासीचीएातीसा
धु॥ तुंनीजमुखेंएासीजाराहु॥ तामजवंद्यसर्वथा॥५९॥ तीसंबोधनिसारंगधरा॥ उद्धउप्रार्थनिं
धि करितासादरा॥ तिंविंवाषणीनिजविचारु॥ श्रवणांकारुसांगतु॥६०॥ श्लोक॥ एतन्मेपुरुषाध्यक्ष
लोकाध्यक्षजगत्पते॥ प्रणतायानुरक्तायप्रपन्नायचकथ्यतां॥६१॥ टिका॥ पुरुषीपुरुषोत्तमुतुं॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

चिकीं। तुचिंकर्मधर्माचा विवेकी। याला गीं बोलीजे पुरुषाध्यक्षी। सर्वसाक्षी गोविंदा। ६२। जैसें क
र्मे तैसें फळ दाता। याला गीं बोलीजे लोकाध्यक्षता। तुब्रह्मादिकांचा नियंता। प्रतीपाळीता जगा
चा। ६३। आहाकां जगाचा मी प्रतीपाळीता। याजगामाजीं तुंही आसता। तुज विसांगा विज्ञानकथा
हे आधिकतां कां सरासी। ६४। तरि तुं सर्वज्ञ सर्वेश्वर। आंतर्यामी नियंता ईश्वर। जरि देखसी
मा माझा आधिकार। तरि ज्ञानी धीरु सांगावा। ६५। हा कां मज आधीकार नाहीं। तरीं वारणा
आलों तुज पांहीं। वारणा गता चित्तु झाठाउं। उपेक्षा नाहीं सर्वथा। ६६। विषइंद्रियांनी थोर
दुःख। जालों तुझ्या चरणासंमुख। आतिदिनमीं तुझें रंक। कृपा आवश्यक तुवां कीजे। ६७।
माझ्या दुर्जय वासनां। आनिवार मजनीवोदनां। यातुं निवारिंजे कृष्णा। शरणागत चरणा याला
गीं। ६८। मी यकु भक्त आनुरक्त। ऐसे बोलतां गर्वदिसत। तुं सर्वज्ञ श्रीआनंत। कृपावंत दिनाचा
। ६९। मी यकु अवरणाधीकारि। हेंही नलगे तुजा। मा मरणाचे यांचे नीजविज:
कळेल मज गोविंदा। ७०। श्लोकार्थ ब्रह्म परमव्योम पुरुष: प्रकृते पर: आवर्तिणो सि भग
वन्स्वे छो पात पथग्वी पु:। ७१। टिका। तुं निर्गुण निर्विशेष। चीन्मात्रैक चिदाकार। पुरुषामजीउ
तम पुरुष। तुंचु सर्वांसतुं यकु। ७२। तुब्रह्म गा नी विकार। प्रकृती पुरुषांहुनि पर। तुझा वदत्रा स्त्रां
नकळे पार। आगोचर इंद्रियां। ७३। एकें आमच्या भाग्याची कळा। त्या तुज प्रत्यक्ष देखतां डोळां
मुगट कुंडलें वनमाळा। घनसांवळा शोभतु। ७४। सुंदर राजीवलोचन। पितांबर परिधान। द
खानि नीवताहे तनु मन। तुज गजीवन जगत्वा। ७५। त्या तुझें दरषणा आतिगोडु देखतां पुरेज
गत्वें कोडु। त्याहीं देहाचि तुजनाहीं वाडु। ऐसा निर्धारु तुंदेवा। ७६। तरी तुं कृपा कळवळा
धरिसी नानां आवतार माळा। भक्तईछा तुं खलीळा। देहाचा सोहळा दाविसी। ७७। भक्तकरपे नेंत्र

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

२ धण्यासि दुभते दोनि सांजे॥ तेहि वरसयोगे योग जे॥ वत्सास वोळलि सदा सहजे॥ ते विश्वघोषि जे उत्थवासि॥७९॥
ता॥ तुअवतरलासी कृष्ण नाथा॥ तरिमासी या प्रश्नाचा वक्ता॥ म्हणोनि ताजाला सी॥७७॥ जैवं छ हुंका वि
रंगाये॥ घोरसली धांवताहे॥ तविउद्धव प्रश्नु दवापाहे॥ वोळलाहे नीज बोधें॥७८॥ वेगुद्धउआवडला भाव
डी॥ त्याच्या प्रश्ना चिआतीगोडी॥ बापुभाग्याचि परवडी॥ जोडिला जोडी श्रीकृष्ण॥७९॥ जें जें कांहीं
उद्धवपुसत॥ त्याआंजुळीवोडविकृष्ण नाथ॥ आवडी त्यातें वाटपाहात॥ भावार्थी आनंत भुलला सि
८०॥ जैसी आजात पक्षपीलीं॥ त्यासी पक्षी एरि मुखिं चारा घालीं॥ तैसि नीज ज्ञान गुंत्य बालीं॥ कृ
ष्ण हृदईं घालीउद्धवाचे॥८१॥ उद्धव प्रश्नाचें उत्तर॥ पांचश्लोकीं सारंगधर॥ साधुलक्षण विचित्र
आतीपवित्र सांगेला॥८२॥ साधुलक्षणआपारजाण॥ यांतउत्तमोत्तमतीसगुण॥ नीवडनियाश्री
कृष्ण॥ उद्धवासी आपण सांगतु॥८३॥ श्लोक॥ श्रीभगवानुवाच॥ कृपाकुरुक्षतद्रोहा स्तितिक्षुः स
र्वदेहिनां॥ सत्यसारानवद्यात्मा समः सर्वोपकारकाः॥१॥ टीका॥ कृपा त्याचनिमहीमआलौ दया
त्याचे निजीवंज्याली॥ कठिणत्वाचिकांटिकाठिली॥ मुळीउपजलीनिष्ठुरत्व॥८४॥ कृपाभुतमात्रां
चाठाउ॥ सारिखीचीसर्वांदेहीं॥ यथतथंदुःखानाही॥ आवकपाठाइंनीमाली॥८५॥ मवलकृपाळुया
चेंचित्त॥ जीवांचाजीउजीवींसुत॥ दुःखहरुनिसुखदेत॥ कृपाआदमुत्यापरि॥८६॥ धैर्यानावकृपाळुता
हेंपहीलेलक्षण संतां॥ हेसरिजआद्राहता॥ एकआतांसांगेना॥८७॥ लोकींहींउतांआद्राहता॥ ठाउ
नलभचिसर्वथा॥ मगत्रारणआलीसाधुचिंता॥ सावकाशतावस्तीसी॥८८॥ तदयाळुत्रारणाग
लि ता॥ तीहींप्रतीपाळीं आद्राहता॥ मुतिंभगवंतुदखवता॥ द्राहाचिवातोनिमाली॥८९॥ व्याघ्रसर्पादि
दहासी॥ कदांहुषुनुपजत्यांसी॥ जरिदडुआलेउपद्रवासी॥ तरीहुषासीकरिना॥९०॥ हुहासीजा
लियांआपदा॥ तेणेसाडिकरिप्रारब्धा॥ हुषुयवांनदिकदा॥ तातळक्रोधानीजबोधें॥९१॥ हजाण
पांआद्राहता॥ हेसरलक्षणतत्वता॥ तितिक्षातअकआतां॥ सहनसीळता साधुचि॥९२॥ शांती
परदयाजालीठेली॥ जथजायतादवडीपरती॥ आतिदिनयतांकाकुलती॥ नीजधामासंतींआ
११ श्रयासिस्यतंत्रजन्मनाहि॥ जेथेउपजेतोसाधुपाहि॥ कृपाचशरसंताचादेहि॥ त्याचेनितेपाहिदाटुगेजगी॥८४॥
८ जेणेआपणासिहोयदुरवा॥ तेपरासिनकरिनिशेषा॥ जेणेअपणासिहोयसुखा॥ तेकरिअवश्यकप्राणिमात्रा॥८७॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

एरी ली ॥१३॥ संती वाढवीली आती प्रीती ॥ तेभगवंतासी जाली पढीयंती ॥ तेणें आपुली नीज संपती ॥
शांति चाहाती दिधली ॥१४॥ शांती सकळ वैभव सी ॥ आंगवंडे आसे सता पासी ॥ या लागीं सहन सी
ळता तयांसी ॥ आहि एरी शांति आनिवारा ॥१५॥ लागतां सकळ भुतांची सटा ॥ नम्र एहा भलाहा खो
टा ॥ आचतुनीज शांतीचे चाटा ॥ संतु गा मटा त्यानांवा ॥१६॥ धाएसी जे सहन सी ळता ॥ ते ली ति ह्यांग
तत्वता ॥ हे तिसरि लक्षणता ॥ सत्याचि सत्यता आवधारिं ॥१७॥ सत्य आल्या पुढीं जालें होतां मुर
उपजे जेथीचे तथां ॥ कोटें हिंन हे चीवाढ ॥ तेणे संतातें ठाकीलें ॥१८॥ सत्यासी संतांचि हो तां भेटि
तवें सत्य स्वरुपिं पडीली गांठि ॥ सत्य सद्संतवेंठि ॥ जालें भर ठीचीरायु ॥१९॥ या परिं सत्य संतु द
ठी ॥ सत्य सारे आलें [illegible] पुढीं ॥ संत बळे वाढलें भर ठीं ॥ सत्यें भेटि परब्रह्मीं ॥२०॥ संतांसी राव
या उत्तराई ॥ सत्य लागलें त्याचे पाई ॥ संतचरणावगळा नाहीं ॥ या रानांतीं सत्यासी ॥२१॥ जैसें सत्या
सी आधारभुता ॥ ज्याचे पाखवा सत्य जीत ॥ ज्याचे निंबळें सत्य सु मथ ॥ शुध्द संत जाणावा ॥२२॥
ज्यांसी सबाह्य सत्य वंतु ॥ जें सत्य स्वरुपें आलें पुढीं ॥ सत्य धालें टकरदृष्टि ॥२३॥ ज्या चिवाचा उठि
सत्य वां ॥२४॥ या नांव जाण सत्याचें सारा ॥ हें संताचेंच सत धरा ॥ हें मज मान्य संत साचारा ॥ मीं नीरंतर
त्या पांसी ॥२५॥ जीहीं आसत्याचि वाउ निआण ॥ ज्या माजी सत्य सप्रमाण ॥ जें सदां सत्यत्वें संपन्न ॥
हें मुख्य लक्षण साधुचें ॥२६॥ या नाव सत्य सारा ॥ संतलक्षण साचारा ॥ हा चौथा गुण सधरा ॥ आनवद्य
आपावतें एकाधा ॥ निंदा असुया दिदोष समस्त ॥ नीजात्मबोधें प्रक्षाळीत ॥ आत्मतपवित्र कलसि
ता ॥ आनिंदित निजबोधा ॥२७॥ गुरु आज्ञा तिर्थी नाहाला ॥ नाहोनीं सर्वांगीं नीवाला ॥ श्री विधताये सांडव
ला ॥ पवित्र जाला मदपांडि ॥ काय सांगा त्याचि पवित्रता ॥ तीर्थें मागती चरणतीर्था ॥ मीहीं पदरजवांछी
तां ॥ हें तत्वचि कथा काई सी ॥२८॥ रुद्र ह्मणे उद्धवा ॥ हा आनवाद्यात्म गुण पांडवा ॥ अकआतां साहा
वा ॥ समसर्वां समभावा ॥२९॥ निजरुपें सर्व समता ॥ समचि दिसे सर्वां भुता ॥ निर्दोष निमाली विश्राम

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

११ जोरक्षअतिपाळिये कांजोयाबघालिमुळि॥ दोहितेरक्षफळि फुलि॥समानमेळि संतुष्टला॥२२॥
ता॥जविंसे धवतासागरिं॥१॥ना नांआळंकारपदार्थ॥सानपएंघवीकृतघेतां॥ततपदार्थनुमोघितां
स्वभावतासमसानां॥१२॥तसनानाकारनानानामा॥आवघेंजगचिदिस विरामा॥साधुचीदृपंसवसम॥
नदेखविरामनीजबोधा॥१३॥एसीयसर्वसाम्यआवघ्छसीं॥दवंआलीयांसुखदुःखासी॥तेहींमु
कलीहृंदभावासी॥सहजेंसमरसीनिजसाम्य॥१४॥सयेंमीनलीयांमहानदीसी॥आपसयेंआलो
यांगावगावरसी॥गंगादाहींतेंसमरसी॥गुणदोषासीउउनि॥१५॥तेथपवित्रआपवित्रता॥बोलाचि
नयसर्वथा॥गोउकडुपणांनिवाती॥मीजांगेंसमताकरिगंगा॥१६॥तेसेंसुखदुःखाचेंभाना॥सा
धुसिसमत्वसमानासदां॥निजबोधेंसंपन्नहेंअगाधलक्षणसतांचा॥१७॥नाटियायेकुचियेकला॥
गायव्याघ्रत्वेंसोगआवगला॥भीतविलखवळयाजेंवाळेखोला॥तेफिटलाभयभ्रमा॥१८॥तेसीभ्र
याभयवाती॥हेतभावेंउठिसर्वथा॥साधुउभयसाम्यें पुरता॥भयनीभयताताने एणें॥१९॥हृंदसाम्यें नि
परिपुर्णा॥हासाधुचासाहावागुणा॥एकुसातवेंलक्षणा॥परोपकारिपणतयाचा॥२०॥पत्रपुष्पछा
यापळां॥वचाकाष्ठसमुळेमुळां॥वृक्षसर्वांगेंसफळां॥सर्वांसीकेवळउपकारिं॥२१॥तैसाकायावाचामनें
प्राणें॥साधुवाटलाउपकाराकारणें॥आपुलेंपारिखेंमणोनेणें॥उपकारकरणेंसर्वांसीं॥२२॥लोकांचें
दुःखगवोनिआंबरिं॥जेवीजगत्वेंआंधारनिवारिं॥विश्वाचातापुदुरिकरी॥निवविनीजकरिंसर्वांतें॥२३॥
तथचंद्रामतचकारिंसर्वांवो॥येरांसीचंदनमणोनेघावो॥जोजोभजेजेणेंभावें॥तोतोपावतसुखाचें॥
तेसेविजाणसाधुपासीं॥जोजोश्रद्धाधरिजेसी॥त्याचादेवुसुखासी॥होतुजगासीउपकारि॥२५॥
काउळेचंद्रातेहळसीती॥चकोरचंद्रामतसेविती॥तेविदुष्टसाधुतेंधीं॥कारिति॥भावार्थीपावती
निजलाभु॥२६॥सातव्यालक्षणाचाउभारा॥सांगीतलेपरोपकारा॥पुढिलेश्लोकींलक्षणांआ
करा॥साधुनिधारासांगतु॥२७॥श्लोकाकामेरहितधीर्दांतोमदःशुचिरकींचना॥आनीहामीतकृमु
कुरागतःगदस्त्रीरामछरणमुनी॥२८॥धीरिकाउर्वसीआलीयासजसी॥कामुक्षोभुनुपजेज्या
भोडोनिफळेआलियाचक्षेपयेकाहिसयेनाचारेय॥तेविकर्मफळानदेके॥तोयथासुखेपरब्रह्मगरुडा॥
जो

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

२ खद्योतास्सूर्यभेटोजाता॥ खद्योतनदेखेसविता॥ सूर्यासिनभेटेखद्योता॥ तेविअप्राप्तासाधुसिद्धा॥३१॥
ती॥ स्वानंदुभोगीतांआहिणीरुपी॥ विषयेकामासीवीसरला॥ सर्वरंकपालखीयबेसला॥ तापुवि
२६ लवारुणीविसरला॥ तविहानीजानेदेहप्रजाला॥ कामुवीसरलातुछत्वां॥३२॥ कांहींआप्राप्तपा
वाव्याकामोवां॥ साधुसीआप्राप्तानसंभवां॥ प्राप्तपदियथागोरवां॥ निजानुभवेविराजला॥३३॥
एवंउभयतापरिपाहातां॥ कामुनिमाला सर्वथा॥ हेंआठवेंलक्षणतत्वता॥ अकामता साधुचि॥३२
सावधानेंआंतरनमीतां॥ तविबाह्यइंद्रियांन्यामकता॥ जेवीकांलेकीसीसीकवणदेतां॥ सुन
सर्वथास्वळींकापां॥३४॥ मुख्यधुरणींलागल्यांहातां॥ येरकटकजींतीलेंनजुंसतां॥ कांमुळेंछेदि
लेआसतां॥ वाखाणसमस्तांछेदिलीयां॥३५॥ एवंजोआंतरप्रतिष्ठानमातीबाह्यइंद्रियांउ
परमा॥ ऐसेनीहींजेउपजेकर्मेतेंनीभ्रमआहेतुकां॥३६॥ अंतरजाणेआत्मरुपीतीं॥ बाह्यरंगलें
मक्तीं॥ तेथजेंजेंकर्मेनीफजतीं॥ तेंतेंहातीब्रह्मरुपां॥३७॥ बाह्यइंद्रियांकरितांकर्मेआंतरि
पर कर्मिप्रकटेंब्रह्मां॥ हाबाह्यइंद्रियांचानेमा॥ आत्मारामजाणतीं॥३८॥ अंतीबाह्यइंद्रियन्यामकता
हेजाणावीसाधुचीदांतता॥ हानववागुणतत्वता॥ एकआतांदशमालें॥३९॥ आकाशसर्वांसी
हींलागे॥ परिकठिणनव्हेकोएहीभागें॥ तेविसाधुजाणसर्वांगें॥ मदलागेसर्वांसी॥३९॥
पिंजीन्याकापुसाचागोळा॥ फोडुंनेणेंकोएहाव्याकेपाळा॥ तेसासाधुचाजीकाळा॥ आति
कोंवळासर्वांसी॥४०॥ पाहेंपाजेसेंगगाजळ॥ गायीव्याघ्रासीकरिसीतळ॥ तेसाचीसाधुली
केवळ॥ मदमंजुळसर्वांसी॥४०॥ साधुचिआतिमदता॥ याचावजाणसर्वथा॥ हेदशमलक्षण
योग्यता॥ अकआतांअकरावां॥४१॥ साधुचिजेशुचीस्मंतता॥ तेंभगवद्भजनचीनत्वें
तां॥ व्रततपदानादितीर्थां॥ शुचीस्मंतताऐचनि॥४२॥ परदाराआणीपरधना॥ सर्वथानात
वेज्याचेमना॥ गंगादितीर्थेयाचेंजाणा॥ चरणस्पर्शेणावांछीतीं॥४३॥ ऐसीआसोनीशुचि
स्मंतता॥ तोनीदिनातपव्रतादितीर्थां॥ ले तेविधितेआचरतां॥ सदाचारताआतीश्रेष्ठां॥४४
२ स्वदारास्वद्रव्यसलोभता॥ अवरयजाणेअधःपाता॥ द्रव्यदारानिरपेक्षता॥ शुचिस्मंततासाधुचि॥४४

२६

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

७ स्फटिकाजाळ दिसे बाळा॥ परि ती अरूपि अरूपिया॥ नीळ वर्णि भासे निळा॥ तरि तो बेगळा शुद्ध त्वे॥५१॥
पडली या मगरमीठि॥ तन साडी प्राण संकटि॥ सांपडतु सगळं घोटि॥ ते विपडली मीठि जीव ब्रह्मा॥५५
तं पुढं सुनि परब्रह्मं॥ आश्रम धर्मादिके स्वधर्मा॥ आचरा निदा विउत्तमा तमा॥ कर्मि ब्रह्मं प्रतीती॥५६ धाकर्म
करिता लाकु ब्रह्म प्राती॥ तावत ताहे ब्रह्म स्थिति॥ हे ज्याचे ताजा प्राण निश्चीती॥ लाकु प्रतीती कळेना॥५७
कुळाळ भांडं करू निउत्तरि॥ चक्र भावं पुर्विला भंवरि॥ तसा साधु पुर्वसंस्कारि॥ स्वकर्म करि रात्रिंदिं
न्य॥५८ ये हंसा धुलक्षण आत्यंत थार॥ अकतां सुगम करितां दुधेर॥ हंआकरावं आती पवित्र॥ एक
विचित्र बारावं॥५९ साधु चि आपरिग्रहता॥ परिग्रहा नातळे चीता॥ हे गहे सी निःसंगता॥ आकिंचं
नता त्या नांव॥६० स्फटिकु जपाकुसुमीं ठेवीला॥ पाहातां दिसतां बडा जाला॥ तो अलीप्त पणेसं
चला॥ ताहीं माखला तरि रंगा॥६१ तसा साधु परिग्रहा माजी आसा॥ परिग्रही जाला हीं दिसे॥
परि जागृती ध्यप्रसुप्ती वत्रा॥ परिग्रहा नस्पर्शे निजबाधा॥६२ परि सुसर्वी धातु तं खंवदतां
मीळ एकीं सानेक रितत्वता॥ ता सानेचां चुनी सर्वथा॥ आरिक पदार्थ नातळे॥६३ तसा साधु
स्वरूप जेजे मासा॥ तेतें त्यासी नाठवे दुजा॥ एक भावं चीन चतुर्भाजा॥ आधाक्षजे आंकीतु॥६४
चीं न्मात्रि जडलें मन॥ विश्व जालें चेतन्य घन॥ बुडालें परिग्रहा चें भान॥ आकिंचन या नांव॥६५ स
कळ सांडुनि वनागेला॥ वनिं वनीता चीं तुंलागला॥ ता त्यागु चि बाधक ला आला॥ उलथा निंपडी
ला परिग्रहीं॥६६ उंडरी भीतीं चढालाहें॥ चढतं कष्टवर्थ पाहें॥ ते पुर्विला परिस तळीं जाये उ
लंजे निहांय आतिदुःखें॥६७ तसी मुगीनकपाहें॥ उडरी सीघ उनि रक्षावं विजाये॥ सत्संगती
मुखें उद्धरांलाहे॥ परि ते उपाय नकरिती॥६८ मुंगी लाहे उडरी थार॥ ती चाकरं राके उद्धार
तसे आकिंचन जन॥ तकरिती उद्धार यीतरांचा॥६९ आसे मुखाची त्यागी ति गती॥ ते आत्यंत बा
धे बाधकलाती॥ जव धरिली नाहीं सत्संगती॥ तंव त्यागीती स्थिती कळेना॥७० ये मुखा सि त्यागु
जाजाला बाधु॥ परिग्रहीं आसा निमुक्त साधु॥ सबाह्य त्यागं आती बुद्धु॥ शुक नारदु ति हिं लोकीं
२ प्रपंचसांडुनि वनागेला॥ तो देह प्रपंचे दृढ बांधला॥ देहीं देहाजेणें मिथ्या कळला॥ तो सत्य जाला आकिंचन॥७१

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

३ अनिहा जालि बापुडिया। जेथे जाये तो दुरिद दडिया। कोणि राहो नेदि आधघडिया। अतिचर फडिनिरास्रये॥ ६४॥

तेदोघे लागती जनका बापायी॥ तो राज्य करितां हि विदसि॥ पासी मी हीं मानितसें पाहीं॥ नवलनवा
इस्ता धुचि॥ ६५॥ या नावें मुख्य आकिंचनता॥ तुजम्यां सांगीतली तत्वता॥ हे बारा विलक्षण ता॥ अेक
आतां आनिहा॥ ६६॥ अें आनिहा हीं उतां लाकीं ती हीं॥ तीळभ विठावो वसाव्या नाहीं॥ इहावेर णी
लागली पाहीं॥ ठायीं चा ठायीं दंडु विध्या॥ कोणी यउं न दि दारा कडा॥ आतिदिनु जालेवा पुडा॥ धाय
मोकलुनि रडा॥ गारुडाणें संतां पुढें दवांआली॥ ६७॥ तें छ पाळुं दयामेळां निजकरें पुसुनि डोळां॥ न
ती पाळीली स्वहीत काळां॥ संत बळेंवाट ली॥ ६८॥ या पुविलवरस्मरा नियां॥ इहावेरि णी साधा
वया॥ संतासी पुसो निउपाया॥ तीं या आपाया प्रवतली॥ ६९॥ इहसीना नाचरुच एवितां॥ आहं
आ णीं जाण ममता॥ कामआंगीं धातली तत्वता॥ कामा चिकांतां तजाली॥ ७०॥ इहकाम बळेंवाट
लीथोरा॥ या पुनि राहीली घरोघरा॥ तीसी साधावया वेरा॥ आनिहा सत्वर चालीली॥ ७१॥ आसं
गरा॥ ब्रमा मानी संतां॥ इहचा करावया घाता॥ आधिं मानें धांवें आहं ममता॥ हा घधाकतां
नीमाली॥ ७२॥ आनिहा पाठिं लागल्यां जाण॥ आहं ममतेसी म्हातारपण॥ थरथरां कांपो निजां
ण॥ घायें विण प्राण सांडिला॥ ७३॥ आनिहा देखो निं दिठी॥ कामु पळे बारावाटीं॥ संकल्पाचें सव
टिलें गोठी॥ उठाउठि पाडीला॥ ७४॥ कामु पाडीतां रणांगणीं॥ क्रोधा दिमुख पळालें रणीं॥ इहचा
केवां निवेचीं कोणीं॥ यकें यकवा धुनि मारिलें॥ ७५॥ एवं आनीहे समोरा॥ राहे अेसा नाहीं वीर
मारुनि आवघ्यांचा कलाचुरा॥ क्रीयाकरणारको णीं नाहीं॥ ७६॥ कामु निमाल्यां सर्वथां॥ इहारां
डीलीवस्तुता॥ मुखनदाखवे संतां॥ आधोंगमनता पळाली॥ ७७॥ या लागीं इहें संवें जो लाग
ला॥ तो जाणावा आधोगती गेला॥ आनिहचा आकिंत जो जाला॥ तो आवउला गोविंदा॥ ७८॥
म एसी आनीहातेको णा॥ कायतें इहचें लक्षण॥ एक सांगे न संपुणा॥ जें णें बाणें खुणा जीकारी॥ ७९॥

॥२७॥

सु

ग

॥२७५॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

कामकर्मादि क्रीया जाळाते चि ईहा जाणा विआ नि च पळा अंतरिं जो नी भ्वळाते चि केवळ आ नि हा ॥८४॥ सु
अंतरिं कामाचि वार्ता ॥ सु पजे कर्मा चि कर्मो वस्था ॥ आ णु भरिन रिघ्यें उद्दे गतं ॥ आ नि हा तत्व ता तेजा
ण ॥७१॥ ऐसी आ नि हा आस ज्यासी ॥ दे वो आ ज्ञा धारकु सा पासी ॥ ते आ नि हा संता चि दासी ॥ आ हि
नि शीं जीवें भावो ॥८२॥ हे आ नि हा आ ति गौरवो ॥ साधु लक्ष्य ण ते रावो ॥ मीत भोजन ते चोदावो ॥ लक्ष्य ण वे
भवें आव धारिं ॥८३॥ न कां उरसनची या चाडा ॥ न पडे क्षुधे ची या पांगडा ॥ आवडी नावडी चो या उपा
डा ॥ करु नि नी धडा भोजनिं ॥८४॥ प्राणु आकांक्षी आ न्नातें ॥ जठराग्नि भक्षी त्यातें ॥ भय सा क्षी मीं
ये थें ॥ जा णो नी नी कतें रस सेविं ॥८५॥ जें जें आलें भोजनासी ॥ हे क्षी नेत्या चे दा षनी रसी ॥ आ ली पवि
त्र क करु नि त्यासी ॥ निज समरसीं सेवितु ॥८६॥ न दे खें भोग्य प दार्थ ॥ नाठवे मी यें कु भोक्ता ॥ या सीं स
नि मरसीं आस्मुता ॥ भोगु नि आ भोक्ता मीत भोजनीं ॥८७॥ आ ग्नि आ धिं आ पु ण्या ऐसें कर्मा म गत्या आ
हरा तें आंगीकारिं ॥ साधु आ धिं दृढ तातें निवारिं ॥ म गस्वीकारिं आ हारातु ॥८८॥ या चि नाव मीत भो
जनु ॥ साधु या आहारा चें लक्ष्य ण ॥ युक्ति वीण आल्य भोजनातें पथ्य जाणारोग्या चें ॥८९॥ ग्रासो ग्रा
सीं ब्रह्मार्पण ॥ या नांव परि मीत भोजन ॥ हें चोदावें लक्ष्य ण ॥ साधु चे जाणा उद्धव ॥९०॥ समळ जळ
ळे संभारिं ॥ परि तामेळु मीळे सागरिं ॥ तो उडुनां ती ळ भरिं ॥ नी विकारिं नि र्मळु ॥९१॥ ते सी या आ ली या
नां नां उर्मि ॥ ज्या सी गजबजु नाही मनो धर्मी ॥ शांती संतां चा पराक्रमि ॥ उपक्रमिं निज वा क्ति ॥९२॥ जि
विकां नागवली चीवली ॥ आधारें वीण न वचे मेली ॥ ते सी संत बळें शांति वाढली ॥ मंडपा चढली चीं
मात्री ॥९३॥ झांकळों नि दशा दिशां सी ॥ आ भाळ दाटल्या आकाशी ॥ गगन आ विकारि त्या दोषां सी ॥
आ भाळा सी नातळे ॥९४॥ ते स्या उंचनीं च नानांवस्था ॥ नि बीड दाटल्या मोहा मम ता ॥ क्षोभु नु पजे ज्या च्यां
शां चीता ॥ या नांव तत्व ता नी जे शांति ॥९५॥ संता चे नी शांति गहनीं ॥ ते चे नि संत पावना हें आ न्यो न्य नि र्मल ज
क्ष्य ण ॥ पे धरां वां गुण संता चा ॥९६॥ जे मीं पणें न रुतें जन्म नामा ते चें पुर्व जा स्वें नीज धाम ॥ आ पुलीमीं

१ सीत उष्ण प्रजन्य धारा ॥ ओगीन लागति अंबरा ॥ ते दिसा धूस्वा उभारा ॥ द्वंद्व संभारा नि र्द्वंद्व ॥९३॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

१ मजजन्मचिनाहिजाले ॥ मरणम्यानाहिदेखिले ॥ ऐसेमळिमनास्थिरावले ॥ स्थीरता बोलिलेयानाव ॥ ९५ ॥
रा सीजेंउत्तम ॥ तेथें मनो धर्म स्थिरु ज्यांचा ॥ १ ॥ पूर्वे हुंआश्रमा हुनी उत्तम ॥ आपुला जो निजश्वाश्र
२९ मा ॥ तेथ स्थीरा उनि मनो धर्म ॥ वर्णाश्रमचाल वि ॥ २ ॥ स्वहुवर्णामाजीपवित्रता ॥ जेवर्णब्राह्मणाचि
ब्राह्मणता ॥ तेथ स्थीरा विलेंजेसंचीता ॥ जाणस्थीरता तीनांवा ॥ ३ ॥ तीलीलोकींस्थीरता मरांटंकु
लीसर्वथा ॥ को एकीं नाहीं प्रतीपाळीता ॥ हातीधरितां नुदेखा ॥ ४ ॥ धादा विंरा तोनेंदिको एकीं ॥ को एदेई
लपथ्य पाणीं ॥ आवघींटाकींलीं निरंजनि ॥ तेसज्जनिपाळीली ॥ ५ ॥ स्थीरतावाटलीसंतबळें ॥ प्रति
वर्ण जीणो निवर्णाश्रमा दिटवाळें ॥ सदुनिअ[illegible]रादिपटळें ॥ एकेवेळेवाटली ॥ ६ ॥ स्वस्वरूपींसायुज्यता
पावोनिस्थीरावली स्थीरता ॥ तेथवाट मोकळी [illegible] संता ॥ स्वभावता याकेली ॥ ७ ॥ तेथ स्वस्वरूपेंस्व
कर्मे ॥ स्वस्वरूपेंवर्णाश्रमा ॥ स्वस्वरूपेंस्वधर्मे ॥ स्थीरता संभ्रमयानांवा ॥ ८ ॥ ऐसीस्वधर्मकर्मिआवस्था
तीनांवंउत्तमस्थीरता ॥ हेंसो[illegible]ळावीलक्षणता ॥ समरारणतातेएकाभ्र ॥ सरिता सागरामाररण
चि आली ॥ तेसमरसोनीसीधुंजाली ॥ तेसीमरारणजेरवि जाली ॥ तेपावलीदशामाझी ॥ ४ ॥ लवण
जीवनांआलेंरारण ॥ तेंतत्काळेजालेंजीवन ॥ तेसाआनन्यजोरारण ॥ तोमींचिजाणहोउनिठाकें ५ मज
मजुरिघोनियांरारण ॥ जोवांछीमहिमासन्मान ॥ तोगुळातिलपाषाण ॥ केवळजारगुळदगडु ॥ ६
पाहताच जोगुळेंमाखलादगडु ॥ तोंवीवरिदिसेगोडु ॥ सखींपरिपाकींनीवाडु ॥ आतिजडुकठिणावो ॥ जेति
सेंवरिवरिदाविमासभजन ॥ हृदयींविषयआभीळाषण ॥ तोनरुमाझाआनंत्यरारण ॥ आतीद
षणलोभाचें ॥ सर्वांगींसुंदरसुरखाजीचा ॥ नाकावरिपांढरेठिका ॥ तिसीवरिनांसाधुलोक ॥
तेसाविषयलोभुदरवमक्षजनी ॥ एवांडवांकेलेकाजळेकुंकु ॥ दरखानीजगलागेथुंकु ॥ तेसाविष ले २९
यांचाआभीळाखु ॥ जेवींवाकीलावांकु ॥ आतिनिंद्य ॥ १० ॥ त्रैलोक्यसांभ्राज्यवैभवजाण ॥ थुंकुनिम
जरिघालारारण ॥ तोसमरसमींचीजालाजाण ॥ मानाभीमानत्याकेंचा ॥ ११ ॥ यानांवमरारण
हेसतरावेंलक्षण ॥ उडुवाजाणसंपुर्ण ॥ मननगुणतोएक ॥ १२ ॥ श्रुतिगुरुवाक्यनीरोपण ॥ अे

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

कतांआहे तरअव एा॥युक्ति प्रयुक्तीपरियालोचना॥मननगुण त्यानांवा॥७॥अग्निकरपुराभेरि
होतां॥ताअग्नी चिहोये वस्तुतां॥तेविमासस्वरूपिमनठेवितां॥मनचिस्वरूपतापावलें॥८॥मन
चीदेंहांआसेजाएा॥तेचिंमात्रजालें करितांमनना॥जेविजीवनिजन्मलेंलवएा॥तेहोयेजीवनी न
जमीळएी॥९॥आमामनमाचुनीलवलाहांमनजेथवरिजावांयाहां॥तेथवरितयामीचिआ
हांमनवचतांराहे तेथहीमी॥१०॥दिपुजेतुतांजाउबसातउता प्रकाशुतेयाआसेकोठहिंनवचुनि चि
ठाईवसोतेथहीआसेप्रकाशु॥११॥ऐसेमासेकरितांमननामदपचिजालेंमनामगकरितांगमना
गमनामदपताजाएामाउनी॥१२॥एवंमाझेंस्वरूपजेंकेवळतेथमदपेंमननीहिवळ॥१३॥वाच्यापरि
अचव्यामननसीळत्यानावा॥१४॥मुनियांपदाचेंव्याख्यानामननसीळतागाजाएा॥१५॥आठरावेंलक्षएा॥
तेहिनिरोपएासांगीतलें॥१६॥आत्यंतगाढनिरोपएा॥पुढिलश्लोकींदेवालक्षएा॥१७॥तेंएकावयांसा उध्दव
उ वधानसर्वांगेंकानहोनीठेला॥१८॥श्लोकाअप्रमतोगंभीरात्माधृतमानितषडुर्गुणः॥आमानीमा
नदःकल्पोमैत्रःकारुणःकविः॥१९॥टिकाजेवरत्तिशुन्यनहे मनातेवरिविश्वासेनाविचक्षएाह
ल तिरूपेंसींतरिंमनाएालागींसावधानिजबोधें॥२०॥हाहोदेवांसाएसासज्ञानाएासीभक्षएाक्षो प
भविमनाएविचारितांगुणांगुणाएापदारुणदेवोंधावा॥२१॥दुर्गंधाजंन्मलीमछाचांपोठिंसदाश
रनाउलातीसाठिंनारदकेतुकपाहातांदृष्टिकेलागंगातटिनारदिः॥२२॥आपुलीकन्यांदेखो
निगोमठिंमनक्षोभेभागावयाउठिंब्रह्माधावसरस्वतीपाठिंजोकांभरलीपीतामहा॥२३॥पायाम
नाहि नाएसेंनाटकाजगामजीआएीकाडेंळछ्रेंनाडीलातेलाकासाधुघातकमनाचा॥२४॥धाएालम का
नेविएाभरगुंचेतरिवरतिसीक्षोभुकांपांवदाहेबोलबोलतितसतीनवेडासाधुसीनावेडेंगोष्टी॥
॥२५॥आधिष्ठनिसत्वगुएासुक्ष्मरूपेंरत्तिजाएातिक्षोभउनियामनासीमुक्तएानविषयींकरिः॥२६॥
मुक्ताभिमानेंविषयासक्तिहेचिमनक्षोभकरंतिघरतिआसोनीयंमुक्तिसाधुनमनितीसवे

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

था॥२१॥आती नाटकी नाटक मन॥मुक्त लें हिधरि आभिमान॥या वेंकवा वया निर्दळण॥साधु सावधान
निजबोधें॥२२॥मुखिं धरिल्यां ठ्ठ सपासी॥टिलें कवितां तकाळ ग्रासी॥मरत वें आवळावेत्यासी॥ति
विमनासी नी दोळीती॥२३॥मननी दोळ नसावधानता॥बोलीली तेह साधु संतां॥हायकु एी सावगुण
तत्वता॥अेक आतां विसावा॥२४॥वरु षाकाळीं जळबळें सरिता॥आल्यां समुद्र नुचंबळे श्लाघ्यता॥
उछुकाळीं या नयेता॥क्षाभो नि सवथा आठना॥२५॥तसे जाल्यां समधी धना॥साधुचें उल्लास नामन॥
सकळ जाउनि जाल्यां निर्धन॥दिन वदनहांने ण॥२६॥दिव सुरातीयतां जातां॥प्रकाश पालटनां सविता॥ति
आल्यां गल्यां नानावस्था॥गंभीरतां आक्षाभ्यां॥२७॥कडुकडीतवी जुचकल्लोळ॥तरंग गगनासी नकळे ख
ळबळ॥तसा नानां उर्मिमा जो नि॥चळ॥गांभियें कवळ्यानां वा॥२८॥ठ संतां चिगांभिरता॥विसावां जी
वन्मी वासी तत्वता॥ह विसा विसंतां चिआवस्था॥धनि चिव वस्था आवधारि॥२९॥मनबुध्यादि इंद्रि
यप्राण॥निजधर्य धरुनि आपण॥नित्य कलीआत्मप्रवीण॥परता निजाण यवांनदि॥३०॥संवरिजी ण
नी आरिरायांसी॥बळआणीलें नावरिसी॥ताजावानें दिआणीकां पासी॥ति विरतिसी नी जधर्यी
॥३१॥वा गुरुबोधल्यां मगासी॥पारधि जावांनदिल्यावनासी॥ति विधर्य आकळुनि मनासी॥दहापा
सियवांनदि॥४०॥घाउनियां गजस्कंदि॥दहासी नानाभागसमधि॥एस सुखहोतां त्रिसुद्धि॥मना
सी दह बुद्धि धरुंनदि॥४१॥प्रळयकाळाचा कडकडाटि॥माहांभुतां होतां आटाटि॥तरी मनासी दहाची
भेटि॥धर्य जगजेटिं होनदि॥४२॥तेथें काळाचनी हटंतटें॥ति परब्रह्मा ची यावाटें॥लाउनियां नटबो
टांची मात्र पठें॥ठी केली॥४३॥तेथस्वानंदाचा ग्राहीकु॥तकाळ भटलानटकु॥या सी जीवंसहीतवीवे
कु॥घालुनी अंखु संवसाटि केली॥४४॥या नांव धनिचलक्षण॥हायक विसांवां साधुचा गुण॥आ
ता जीतें लेजपडुण॥ति लक्षण आवधारि॥४५॥स्वानंदस्वप जाला॥पाला गिक्षुधसी मुकला॥ज
गाचे जीवनिं निवाला॥तु षावी सरलानी शेष॥४६॥भागीतां निजात्मसुख॥विसरला शोक दुःख॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

चीं मात्र ज्ञानें नी एक ॥ या सन्मुख मोलोनये ॥४७॥ ति हिं आव स्वाबाहीरा ॥ वसिनला निजबोधवोवरां ॥
तेथ जरा जाली आति जजेरा ॥ कांपतथरथरां पळाले ॥४८॥ मीथ्या जालें कार्यकारण ॥ देहाचें दळपण नदे
खवआपण ॥ तवंमरणासीची आलें मरण ॥ काळाचें ग्रासनत एकलें ॥४९॥ या परि गाषडुएं आनया हे
सजींतान ॥ सुखवंवर्तती साधुजन ॥ हे लक्षण बाविसावें ॥५०॥ आपुलास्वामिं देखे सर्वभुतीं ॥ तथं मरनु
यीछावा कोण प्रती ॥ मानाभीमान सांडिलेनी ॥ ही ती ॥ आतिनम्रवरतिवर्तएं ॥५१॥ आधिंदहीं धरावा
आभीमान ॥ मंगयिछावा आतीसन्मान ॥ तवंदहाचखुटलें भान ॥ माना भिमानबुडाले ॥५२॥ या नांवगा
आमानिता ॥ हे तविसांविलक्षण ॥ साधुसन्मानाचा दाता ॥ हेकथाआव धारिं ॥५३॥ ब्रह्मादिम
त्राकवरि सर्वांतवंदिसीरीं ॥ यकनिष्ठताचरत्नचरिं ॥ हुहिंदुसरिजीएना ॥५४॥ सर्वभुतीं स्वामिं देखे ॥ लाटांग
एघालीहा रिखे ॥ सुरनरखरहनाळखे ॥ आतिसंतोषवंदितु ॥५५॥ नानाआळंकारघडीलगुएं ॥ सोनेसो
नेपएनस्वीउएं ॥ तविनांवकपाचे निविंदानां ॥ पालटुमनघडुनएं ॥५६॥ साखरचिनीबोळीकेली ॥ परिकु
उपएंआलीनारी ॥ तविंशुकरादिया निजरीजाली ॥ तरीं नारीभंगलीचीसता ॥५७॥ सागरिंनानापस्वि
विकाव्या जरीं उठिलआनंत कल्लोव्या ॥ परितंजीवनचीगाकवव्यात विवस्तु सकळभुत मात्रीं ॥५८॥ या परि
सकळभुतां ॥ साधुसन्मानांतेंदेता ॥ हेचावीसा विलक्षण ॥ परबाधकतातेंअंक ॥५९॥ जिसाभावेजे
सीश्रद्धा ॥ तैसेतसा करंजा एबोधां ॥ ज्ञान पावोनीनरु मोधा ॥ स्वरुपीशुद्धप्रबोधी ॥६०॥ यकुज्ञान
पावोनिजाला पीसा ॥ पडीलाआव्यवस्तठसा ॥ नोळखेंसत्सीष्याचीदशा ॥ योग्यउपदेशांतानस्वी ॥६१॥
यकुज्ञानआश्चीर्यकोंदला ॥ विस्मयोतटस्तहाउनिटेला ॥ काष्ठलोहाच्यापरि पडीला ॥ माहीं उरलीपडे
दशा ॥६२॥ यकुज्ञानपावोनीआतीहुपएं ॥ जीउगलीयानबोलेंजाएं ॥ भएभेएं धरिमोनबोले
वचनसर्वथा ॥६३॥ जासीधनकाठिजोडीजाली ॥ तपुरुनीवरिदगडघाली ॥ दाननेंदितांवथागली ॥
संपतीकलीभुईसवति ॥६४॥ तसंकरीजाएनीनीजज्ञान ॥ ससात्रिनकरिचीदान ॥ हेतोयाचुहुपएल
क्षण ॥ वंचकपएस्वभावें ॥६५॥ यकुज्ञान पावोनिसांगांजाये ॥ उपदेशीं शीष्यासीबोधुनाहे ॥ ज्ञान

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

सथनसिष्यकरावयाजाणथस्वयेप्रयत्नकरिसंपूर्ण॥ आमुचिदिक्षाअनुभवगहन॥ यापरिज्ञानविकराघालि॥६७॥ जैसेनिप्रलोभेप्राचेमन॥

ज अबीजालेंपाहांआंकुरा नलाहेंसक्षेत्रीं॥६८॥ धांसिष्यबोधवीएमुरेआंतरिंगुरुगुरुपरोंगुरगुरि॥
॥१२०॥ तेबोधकतानवेखरिघरिघ्याघरिंचुकरमुकीं॥६९॥ ज्ञाढज्ञानपारंगतजोब्रह्मानंदउल्लतपरिष्यप्रबो
धनिसमर्थीतोमुर्तिमंतस्वरुपमाझांध्यहाकांमीजेसाआवतारधारितसाचितोहीआवतारिचा
द्रलाचाआश्रकारिंआळंकारलेंकुसरिसतसीष्य॥७०॥ याराढकुसरिसावस्वीआंतरबाहेरि॥ तो
अंतुवटनीजनीधारिंयेकेघरिनांदत॥७१॥ येकुचीवहुतातेंउपदेशायेकांचिप्रासिसुटंकेसीयें
केंआज्ञानेंजेसीतसी॥ हाबालकोएसांसीमएगळा॥७२॥ हुपीवळुपरएकरिसुमीपाडेंपिकतिघुमरि॥
अंकुरनांक्षीतीतळींउखरितेंबिजनिर्धारिआनिगुह्य॥७३॥ सुमीचसखरनीखराबीजपावनगा
सावाराभाविंकींउपदेशाविस्तारावाविकल्पीनरसुनाटा॥७४॥ जाजेसादखेआर्थीतोचीबोधुनिकरि
परमार्थी॥ ऐसांप्रबोधनिसमर्थीगुणविख्यातपंचविसांवां॥७५॥ साधुचिमैत्रीचोखवलघोळखिस
वीसीजुनाटासवांचासखाभ्रतासवांसीसगटसारिखा॥७६॥ सुहृदसवांचासोयराभसंवांचाजी
वलगुखराहोउनिसवांहींबाहीरा॥ मीत्रा॥ चारस्वाल्वी॥७७॥ धांसांगतांआपुलीगुंत्यगोष्टी॥ आतो
चावयावेगळानुठिआसभावेंदेखूंप्रिशिआवंचकुपोटिंसवांसी॥७८॥ क्षीरनीराचीमैत्रीजेसी॥
भेदुनाहींमीळणींपाणीसाधुसवेजीवसमरसीआभेदभावेसींमीत्रत्वें॥७९॥ परममैत्रिचाभा
वादेखा॥ दुःखहरुनिघावेंसुखा॥ साधुजीवाचेंनीरसुनिदुःखापरमसुखदेतुसां॥८०॥ सबलमैत्रीसं
मही मानाएवासवांचापुरातनासवांसीनीचनवेसोजन्याआवंचकपरासर्वदा॥८१॥ बंधुहुनीमीत्र
आधिकापुत्राहुनीमीत्रवीस्वासीकातोमीत्रुजेंजालावंचकुतेंकवळटकुताजाणा॥८२॥ मनेंधनेंक
तव्यता॥ ऐसावीआनंन्यआवंचकताऐसानावपरममीत्रताहेखुणातवताजाणावि॥८३॥ सुमुळमैत्री
चेंनीरोपणविषदसांगीतलेंजाणाहेंसविसांवेंलक्षणकारणपणतेएका॥८४॥ प्रसोपकारनवांछी
तांमीकाकांएकेनाहींआरंता॥ एसनीदिनदुःखनिवारितांकारणासवेथात्यानांवा॥८५॥ रसपु

तेसिनिरोपिनिरोपण॥ अर्थस्वार्थउपदेशायण॥ धनलोभेज्ञाननिर्वीर्यहोय॥६६॥ पेपिरिघाल्यापाणिगत्याधान्याचिनकेपरगिगुते विधन
लोभारिघाल्याज्ञानि॥ उपदेशकोणिहखुसिनोहे॥६६॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

जाधरुनि पोटीं॥ वेयुवोरवदाव्यासोजीगांठिं॥ कांसंभावुनासुनिदिठिसांगेगोष्टीपुराणीकुसें॥
ऐसीवर्तेएकसवेथा॥ लागलीविषयस्वार्थी॥ साधुचितेसीनकथा॥ सेराष्यतादयाळा॥ ध्यास्या
रीवेंद्रवलीदृष्टि॥ तनुमनुधनवेचुनीगांठि॥ आनाथावरिकरुरामोटी॥ उडुरिसंकेटिदिनांत
॥ ९ जाजेसाचिकळवळानीजस्वार्थी॥ साहुनीआधिकआनाथभुतां॥ तिनावंपरमकारुएकसा॥
जारातत्वताउडवा॥ ९ एहसतावितावलसरा॥ साधुचेंजारामपुराणकविपदाचेंव्याख्यान
सावधानअवधारिजे॥ ९ खदशाश्रांवामथीताथी॥ जालाकरुतळामळकवता॥ तेसाचिब्रंमांन
दंउल्लताकविनीश्रीतयानांव॥ ९ ॥ उपनीवदास्वामथीतांथी॥ ज्याच्यामुखाचीवासपाहात॥
परोक्षआपरोक्षज्याचेनिसत्याकविनीश्रीतयानांव॥ ९ ॥ कवियापदाचेंनिव्याख्यानें॥ जाली
आठाविसलक्षएंउरलीजेंदोनिआतिगठनें॥ तेंदोश्लोकीश्रीछत्रपतीआदरिलीं॥ ९ ॥ श्लोक॥
आस्तेयेवंगुणान्दोषान्मयादिष्टानपिस्वकान्॥ धर्मान्संत्यज्यसर्वान्मांभजसत्यसत्त
मः॥ ३ ॥ टिका॥ प्रपंचनगरासंभावतीं॥ कर्मनदिवीमालांख्यातीं॥ तीचेनिजळेंजीववर्तती॥
उसतिस्थीतिआरतिरिंगें॥ ९ ॥ तेनदिचेनिजीवनमळें॥ कर्मासीयेतीकर्मफळें॥ स्वर्गनरकादिसो
ख्यातिएजळवळेंभोगिती॥ ९ ॥ प्रपंचनगरुनिनीघतांवेगें॥ परमार्थासीयेंताजोतांकर्मन
दिआतोतांबुडसर्वथानिबुजला॥ ९ ॥ एकतारुनिएसज्ञातेमएतीतकर्मिकर्मगुंचक्याखा
तिस्वयंबुडोनिआणीकांबुडवीतीं॥ ९ ॥ धाएसबुडालेनएकीतीं॥ बुडतांसीकवणतचिदती॥ क
र्मेचिउपावातरएप्राप्तीसिएनिबुडवीतीसर्वांतीं॥ ९ ॥ प्रपंचकआवृतीरिंआतीनीस्वातरलों
मएतीकर्मनस्वकर्मत्यागीकर्मभ्रष्टाजाएपापिष्ठपाषांडी॥ ९ ॥ धर्मकर्मनदितेंतस्ला
एसानदेखवांदादुल्लाबुडाल्याधुरा चिमुदला॥ पाउकेतुलाईतरांचा॥ ९ ॥ ९ ॥ जेकर्मनदि मां.

३ नकर्मणाहेवेदवचन॥ कर्मेनोहे ब्रह्मज्ञान॥ तेनमानितिकर्मेटजान॥ सोसिकर्माभिमानकर्माचा॥ ९८॥ कर्मदेहाचेनाथापूर्ण॥
तोनसंडितोदेहाभिमान॥ कर्माचीत्यागनवेजाण॥ कर्मबंधनदेहबुद्धि॥ २९९॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

वीउपती॥मूजवीपासुनिनीश्रीतीपेंहीसांगेन [illegible] तुजप्रतीनीजबोधा॥१००॥आज्ञा
येवंहेंमुळीचेंमुख्यश्लोकींचेंप्रथमपदकवळायेचीकमनदिजालीस्फुळाकरनीवीवळसां
गतु॥१००॥मदाज्ञामघगंभीरा॥निश्वासीतपवनहारा॥चतुर्वेदवीधीच्याधारा॥आतीआनीवा
रावरुषलें॥१॥तेणेंकर्मनदिआंतातां॥आनीवारउलथूलभरितां॥पुरदाटलाजथीचातथीं॥१॥
रुकाणातेंकळनें॥२॥तथगुणदोषांचावळसा॥विधीनीषधाचाधारसा॥कर्मोकर्मोचाआवतुके
सा॥संबाद्यसरिसाभांवतुसा॥४॥संकल्पवीकल्पाचनीठटा॥नदिदाटलीचहुंकडांतरीजायतांगु
तानिबुडा॥पाउलपुढेंनघलवा॥५॥प्रत्यवायाचीमगरमीठी॥पडीलयांसगळेंघालीपोटिंनुग
ळीनसोडीसंकटीनउठाउठिआधोगती॥६॥आंगविकळतचमासा॥तळपतातीघावयाआं
वीसां॥कमेटतचकमटकेसा॥खडकतसेनीबरा॥७॥काळविंचुपसर्पासी॥एकसांपडलेविळसे
आळसी॥विकळविचारचांदियसी॥एकवाग्रतेसीबुडाले॥८॥एकरीतेवयाच्याआज्ञा॥पडिले
कर्मोचाधारसां॥तेविधीनिषधवळसां॥पडीलेसहसानुगडती॥९॥एकस्वधूमोधींशीपडो
नीवाहावलेदुरी॥तेसत्यलोकींमगरी॥आपुलांविवरिंसुदलें॥१०॥एकांनवचवेंपरतटिं
मासाविंचीफळगामटी॥हरवोनीधावीनलेआहांटी॥तेस्वर्गसकटिंगुंतले॥११॥आप्लिंतरो
नीयुक्तिबळासरोनीनीघालेंएकेवळेतेआठकारस्वळाले॥मालांतोमींगीलेगीळीलें॥१२॥
एकींवदत्रेंचीपटी॥दिसचीरविबांधलीपोटीं॥तेस्वर्गोगुनरकुचकपाटी॥गुंतोनीसेवटि
बुडाले॥१३॥मंत्रतंत्रादिदिसीतां॥गुतांनिबुडालीजथीचातथीं॥कर्मनदिचापरपारातां॥को
एकींपावतेदिसेना॥१४॥विरळाकोएकींएकसभाग्ययेथीं॥हेंसकळउपायेसारनिपरतां॥
जोआनन्यभीनीभजेमांता॥कर्मनदियांतेकोरडी॥१५॥माझेंभक्तिचेंतारुनातुडा॥जवेंसप्रें

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

६ विसरोनी अन्य अठवण ॥ अखंड उठा हरिस्मरण ॥ त्यानाच भक्ति सिद्धि लाभ ॥ इतर भजन अनुमानिक ॥ २२
मार्ग सीडभ्रष्ट ॥ तवं तरुणा पायबा पुढे ॥ वृथा कांवडसी एता ती ॥ १६ ॥ धरुनी भक्ती वा मार्गु ॥ करु निस्वधर्म अनन्य
कर्म त्यागु ॥ हा तरुणा पायबंगु ॥ यिरु तो भ्रमु अधःपाती ॥ १७ ॥ न लगे नी स्वधर्म कर्मी ॥ कां नास्तिक्यें मानु
निश्चिती ॥ कीं वा धरुनियां आळसाती ॥ त्यागी कर्मी ते संनळ ॥ १८ ॥ हा रिरक्तु गा भ्रमु ॥ कीं वां सर्वथा उबगु
॥ कां धरुनि ज्ञानाभिमानु ॥ स्वकर्म जाणसी जीनु ॥ १९ ॥ मा मी वदरु पआहा शुद्धु ॥ नवेदवीं वंचना विरु
अ दा ॥ स्वधर्म कर्मा चे कर्मबाधु ॥ आतीवीरु द्वजाणतो ॥ २० ॥ स्वधर्मा चा उत्तमगुणु ॥ प्रत्यवाय आधः पतन
या दोहितें जाणु ॥ मत्भक्ती सी प्राणु विकिलु ॥ २१ ॥ मा स निभजन प्रमजाणु ॥ वीसरला कर्मा चीआ
ठवणु ॥ कर्मबा पुढें रंक काणु ॥ बाधकु जाणु नकु भक्तु ॥ २२ ॥ सप्रेमकरितां भजन विधी ॥ सर्व कर्मा वि
सरली बुद्धी ॥ ते जाणा विभजन समाधी ॥ तथें कर्मत्रीबुद्धि बाधिनां ॥ २३ ॥ ज्या चिश्रद्धा कर्मा वि
ध चीकर्मा चा आधिकारु ॥ ज्या चिश्रद्धा श्रीहरि ॥ तो नकु आधिकारी कर्मा चा ॥ २४ ॥ जो जीवें प्राणें भलि ॥
सी वेचला ॥ तळां चिकर्मा वेगळा जाला ॥ त्या ज्या भावार्थमीं विकीला ॥ तो कर्मिबांधला कें विजाया ॥ २५ ॥
गुणदोषां चिजननी ॥ सनीवाष आविद्या निरसु नि ॥ जो प्रवृत्ती मा ज्ञाभजनी ॥ तो साधु मीं मानिं
मस्तकीं ॥ २६ ॥ आविद्येच्या त्यागा सर्वा ॥ धर्मा धर्मा दिआ घेवा ॥ त्यजीतां चि स्वभावा ॥ त्यागु फळाव
आनयासीं ॥ २७ ॥ चिरतुटली यां पाठी ॥ हा दिनिजकर्मा सी नुठी ॥ ते विंआविद्या त्यागी ॥ तो सर्व ठि
त्यजलें उठाउठि सर्व धर्मु ॥ २८ ॥ दिवसां चंद्रु उदयो आहा ॥ तो जाला तसा नाहीं होये ॥ ते विंआविद्ये
चेनी वीलये ॥ सर्व धर्म लाहे तदरुणा ॥ २९ ॥ खद्योतु सुर्योदया पाठी ॥ जो धुनि पाहातां नदिसे दृष्टी ॥
ते विंआविद्या चा सर्वठि ॥ धर्मा धर्म कोटि मावळल्या ॥ ३० ॥ सर्व धर्म त्यागा चीरवुणु ॥ उद्धवा मुख्यत्वें
हेंचि जाणु ॥ या हिवरि मा ज्ञेंभजन ॥ मुख्य भागवतधर्मु ॥ या नांव ॥ ३१ ॥ सर्वा सीं आविद्या चीके
नारि विनासु ॥ मां आधर्मा नाशती तिसरिसी ॥ ते आविद्या नाशे आनयासें ॥ भक्ति उल्लासु मा ज्ञेनि ॥ ३२ ॥
सुर्योदयो दयवतां दृष्टी ॥ सचंद्र नक्षत्रां चि मावळे श्रेष्ठी ॥ ते विंमा ज्ञे भक्ति उल्लासा पाठीं ॥ आविद्या
निजकल्पना जे देही ॥ हे चि मुख्यत्वें अविद्या पाहि ॥ ते कल्पना निमालिया ठाई ॥ जगी अविद्या नाहि निश्चित ॥ २७ ॥
ग्रहगणनक्षत्रमाळा ॥ कां रवि द्योत तेजु उमाळा ॥ रात्रि सर्वे बोळवुणु सकळा ॥ ते विधर्मा धर्म कळा ॥ अविद्ये सर्वे ॥ ३१ ॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

उठाउठी निमाली॥३॥आ विद्येच्या नाशासवें॥मात्रती धर्माधर्म आघवें॥जे विंगमोदरि मारितांजीवें॥
गर्भुहीं तीसवें निमाला॥३४॥जेकांची मासें भक्ति चाउल्लासु॥तेकांची आ विद्या निरासु॥आ विद्यासवें
होयें नाशु॥आनायासु सर्वधर्मा॥३५॥तुंभक्ति मएसी कीएसी॥जीवमागाकलें निरोपुएसी॥तेमाझी चोथी
भक्ति जाणा॥आ विद्यानीरसा नतीचनि॥३६॥ध्यायेरआतेजीतासु आथोथी॥जेजभक्ति तें आदरितीतें आ
विद्यायुक्तनीथ्यीतीं॥सुख्यवें भक्ति तचाथी॥३७॥जेभक्ति मोजीकहीं॥आ विद्या विठळ नाहीं॥भजन
तरिठाइंचाठाइं॥आनयासें पाहीं हातुसा॥३८॥ते हमाझी आवडती भक्ति॥३९॥वोजाणा विनिथ्यीती॥
जीसी आ विद्या आसधाकती॥सर्वधर्मकांपती सर्वदा॥४०॥ते भक्ति चीदेखो निगुढी॥आ विद्या धाकें
चीमाएसांडी॥सर्वधर्मा चिआडाडी॥घायें विणा बापुडीं नीमाली॥४१॥वाहा मस्मक्ती चारिप्रेयावा॥
आवडीच्या गाड्यासांगदेवा॥एकभक्तांचा भजनभावा॥जेणें नीवोहो भक्ति चा॥४२॥माझें निअनु
संधानें विणा॥ध्यानसंध्याजपहोमदाना॥तेआवघेंआधमजाणा॥मस्मजन तेनरा॥४३॥गाडीआवडी
तेपरपुरुषा॥मिथ्यालुब्धबुडी निजपती पासीं॥तेपतीव्रतानकेंजैसीं॥जाणभक्ति तैसी मभीच्यारिं॥४३॥
नानाविषयींठेउनिमनु॥जोकरि ध्यानआनुष्ठानु॥तेंजारश्रीयेच्या एसेजाणा॥नकें पावनतेभक्ति॥४४॥
कायावाचामनसा॥माझें भक्ति चा पुरला ठसा॥मजतांनाठवे दिवसुनी रा॥भक्तीचीदया रा॥यांनांवें॥४५॥
जपें विणानामवदनीं॥धारणें विणध्यानमनीं॥संकल्पें विणमदर्पणीं॥सर्वकर्मेंसर्वदा॥४६॥ध्यानिबोधें वि
एवाबुधा॥मथोदेविणस्वरूपबोधा॥विषयें विणस्वानंदा॥मस्भक्तसुहृत्यानावा॥४७॥भक्तसुणावि
तांगाडवाटा॥परिमजलागीं जेंकाहृदयफुटा॥आ छत्रीमंभक्तिउमटा॥तेमीभेटेंउद्धवा॥४८॥ऐसे
निभजनें जोभजतु॥तोमजमाजीमीयांआंतु॥भक्तांमाजीतोउत्तमभक्तु॥साधुनीथ्यीतुयानां
वा॥४९॥तोपुरुषामाजीपुरुषोत्तमु॥साधुमाजीआनीउत्तमु॥तोमाझेंविश्रामधामु॥आ छत्री
मुउद्धवा॥५०॥तया लागीमीआपणेंकरिं सवांगावें आधरुएं॥जीवेसर्वस्वें निबलोएं॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

प्रतिपदिं जाएमीं करीं ॥५१॥ तो मज आवडे ऐसी कैसा ॥ जीवासी पडीयें प्रएजैसा ॥ सांगतां उत्तम भक्ता
कीं दत्ता ॥ प्रेम पिसा देवो जाला ॥५२॥ सगन धरतु न सरतु ॥ उद्वासी कडीये घेतु ॥ भुलला स्वानंदें नाचतु ॥
येक विस्मयें स्फुरतु उद्वु ॥५३॥ भेटीं येकु देवो हाँ भक्ता ॥ हेंही विसरला रुक्मिनाथ ॥ हा देवो मी भक्ता हेंउ द्वात श्री येक
स नुरे चि ॥५४॥ ऐसी भक्ति साम्राज्य पाठिंदा घापडीलीयें की गांटी ॥ तंव देवा चि कळवळीला पोटीं ॥ निज
भक्तगोठि सांगावया ॥५५॥ ऐसी उत्तम भक्ता चि कथा ॥ आतिवा येंआवडे हो रुक्मिनाथा ॥ रुचलें परी तंव
ता ॥ मागुतमागुता सांगतु ॥५६॥ श्लोकीं प्रमयें दिसतां आनेगों तें श्री रुक्मिनी सांडुनियां मागें हा ग्रंथा
र्थु श्रीरंगें साक्षपें सांगें लिहिविला ॥५७॥ ऐहेमा सेयुक्ती चि कथा ॥ सकळ नकळे जी सर्वथा ॥ सत्य मानावें श्रो
ता ॥ येआर्थिचा वक्ता श्री रुक्मिनी ॥५८॥ श्रोता तो द्यावें सावधाना ॥ मागीं कथा आनुसंधानी ॥ हा घापडीलें हो
तें आळींगनाचीं स्मयें पुरें उद्वु ॥५९॥ सद तें प्रमाचें भरितें आवरुनि श्री रुक्मिनाथ ॥ थापटुनि उद्वु
वातो ॥ सावधत्यातें हरिकथा ॥६०॥ उद्वातें भरें तलवता ॥ मुजआवडली भक्तकथा ॥ तें चि मीं सांगेनु आतां
सावधानु तां आवधारिं ॥६१॥ येक जाणोनी भजतो माता ॥ येकतें कवळभावाथीं ॥ मीं दोहीं च्या भुलल्यां भा
वातों ॥ हा घेमानें पडियें ता ॥६२॥ श्लोक ॥ ज्ञात्वा ज्ञात्वा यथा वमां यावान्यश्चास्मि या दृश ॥ भजंत्यनन्य
भावेन तमभक्ततमा मता ॥६३॥ टीका ॥ मीं स्वस्वरुप सच्चिदानंदा ॥ जगदादि आनंदकंदा ॥ नित्य शुद्ध पर
मानंदा ॥ माझें स्वरुप शुद्ध जाणतीं ॥६४॥ दशकाळवर्तमाना ॥ सर्विसर्वदां आनविछिन्ना ॥ सर्वात्मास
च्चीदानंदघना ॥ अद्वयशून्य मीं येकु ॥६५॥ सत्यज्ञानु मनंता ॥ परब्रम्ह मीं नीभ्रांता ॥ ऐसें जाणोनीयां मतु
भजतां ॥ उत्तम भागवत तें जाणें ॥६६॥ शुद्ध जालीयां स्वरुप प्राप्ति ॥ ऐसी हें भजनकें [illegible] रीती ॥
ते देव भक्त तें चि होती ॥ हाउनि भजतो मज माजी ॥६७॥ पाहें पां लखंडाचा आरिसा ॥ लखंडें विचडी मि
जेजे सा ॥ लखंडीं उजळे कसा ॥ स्वप्रकाशा निजतेजें ॥६८॥ हें पएउजळलीयां पाहीं ॥ शत्रु सुर्य
२ वामसव्यदोन्हि भाग ॥ दो नामे येक चि अंग ॥ तें विदेवभक्त विभाग ॥ मद्रुपसांगभासति ॥६७॥ मग

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

गगन महीं। बिंबली धरिआपुलाठाइं। आप्रयासें पाहीं स्वलीळा। ६। तैसेमीं होउनि माझें भक्त। आन
न्य भावें भजत्वि भजता। तैं माझें ऐस्वर्य समस्त। प्रतीबिंबत्या माजी। ६। हा कांतरंगुजैसा सागविधा
त्यासी जळचीं तळीं वरी। तैसा माझा भक्त मज माझारीं। सबाह्यभ्यंतरीं मद्रूपा। ७। जैसा सुवर्णाभ्वा
नरहरि। सुवर्णा हीरं एयकस्य पातं मारी। सुवर्णा प्रल्हाद पोटसी धरी। तैसी मी भजनी। ७। तथस
गुण आणीनी गुणा। उभयरूपें मीं चिंजाणा। जैसें सुवर्णा आणीं कांकणा। तैसें आभीं न जाणा मद्र
पा। ७। तथ जैसें द्रव्य देखे दृष्टी। तवें मद्रूपें पडे मीठी। द्रव्य दृष्टी लोपुनी त्रीपुटी। उठाउठि मज मी
ळी। ७। अ। असें जाणोनीयां मज भजता। तें जाणा पांडुत्तम भक्ता। ऐसें नेणोनीयां मज भजता। भोळे भ
क्त ते माझें। ७। ४। नाहीं श्रुति चि पठण। नाहीं वेदांत शास्त्र श्रवण। नाहीं विकल्प लक्षण। आनन्य जाण
भावार्थी। ७। ५। सगुण निर्गुण नेणें कांहीं। परि देवो आहे मज एहदई। जउत्व आसे दृढ चाठाई। ते
देवो पाहीं वागवी। ७। ६। या लागीं दृढ त्व जे चळे। तें हृदयस्थ करि श्रीनारायण। दृष्टीचें जें देख
णें पण। त्याचें निजाण होतसें। ७। ७। काढुनि आपुला डोळा। दुरि ठेविला वगळा। तो हृदयस्थें विण
आंधळा। देखणीक काढेवा चि। ७। ८। रसना केवळ चामडी। ते काय जाणे रस गोडी। करपु निसांडी
ल्या बापुडी। गोडी आगोडी तेनेणे। ७। ९। रसना द्वारें रस स्वादु। घेता हृदयस्थ परमानंदु। बुद्धि सो
कवितांउ द्वाधु। सत्य गोविंदु हृदईं चा। ८। १। मनाचें गमनागमन। दिसे हृदयस्थ आधिन। या लागीं
दृढ जाउनि पडतां न हृदयासी जाणे यतसें। ८। २। इंद्रियांप्रेरिता वारिता। हिंसता आधिन हृदयस्थ। ५
या लागीं नांवें हृषीकेशता। त्यासी चीतत्व ता मरणता ति। ८। ३। एवं विचारा चानी वो हा। करितां नि
जहृदयीं आसे देवो। तो पाहावया बाहेर धावो। ते मुरख पाहीं मी जाला। ८। ४। ति थि क्षेत्रीं भेटे दे
वो। हा आपुला हृदयीं चा भावो। निज भावें विण पाहा। ती थि हि देवो दिसेना। ८। ५। एवं देवता

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मुजमाजीआहे॥याचेनींटवट विती इंद्रियांकी याकर्मजेंजेंहोयां॥तेंयाचेनि पाहेतत्वता॥८॥ पांहेहतवंहेबा
पुडें॥कवळआचेतनमडें॥याचे निकर्मनिफजफुंहेंतवकुडें सर्वथा॥८॥ धाइंद्रियांतंचेंत विता॥कर्मकी
ज याकर्तव्यता॥देहाचेनिंनहे तत्वता॥मुख्यत्वंकर्ताहृदयस्था॥८॥ याप्रजैकांकर्तव्यता॥तेंभोळेपणेंने हि
घेमाथां॥सर्वकर्मेंचाआत्माकर्ता॥विश्वासेंसहजाहृदमानी॥८॥ मगआंन्नपानादिसेवितां॥मानींआत्मा प्रणे
कर्म रामुभोक्ता॥याप रिंसर्वकर्तव्यता॥आहंकर्तामणोंनेपा॥८१॥ ऐसेभोळीवचनीसमजां॥मासेंभजननी हे
फजेवाजां॥तेंम्यांआवडीसविजां॥तेंजाणतमासेंखाजुकां॥८२॥ सर्वभावेंसर्वथा॥बाळकासीजेविं मग
अर्पि मातेतेविमाझीयाभोळेंपाभक्तां॥मीसर्वथासर्वथा॥८३॥ धावोनिमीठिघालावयासी॥हितगुज
आलोंचासी॥खवाएंजेवएंविश्रांतिसी॥जेविंबाळकांसिनीजजननी॥८४॥ तेविमाझीयाभोळया
भक्तां॥मिळेजाएजीवलगमाता॥आथेस्वार्थपरमार्थां॥जाणतत्वतांमीत्यांसी॥८५॥ तांडीचें
पोटिचेंगांठिचें॥माताबाळकालागींवेचें॥तेविभोळियांलागींआमुचें॥सर्वस्वसाचेंमीवेचें॥८६॥
बाळकनमगतांधांवोनि॥कळवळोनीमातालाविस्तनि॥तेविभोळयांभक्तांलागुनीं॥मींआनुसंधानिंला
विता॥८७॥ जेएकनिष्ठपुत्रातेंपीत॥येकुचिजाएप्रतीपाळीत॥जेघातेंनीग्रहोकरित॥लळेपुरवीतां
बाळाचे॥८८॥ जेएवाकुडेंबोलतां॥तेंडावरिहाएपीतां॥बाळकबोबडेंबोलतां॥संतोषसर्वथासर्वस्वें॥८७॥
सज्ञानांसीआबुद्ध पडतां॥दोषवाजतीत्याचेंमाथां॥भोळयाभक्तांचिआबुद्धकथा॥तेणेंदवोतत्वता॥
संतोषे॥८८॥ कोकमोकर्मप्रत्यवायता॥हेंसज्ञानासीचीसर्वथा॥भोळयांभक्तांसीकर्मबाधकता॥मीस
र्वथायेवांनदिं॥८९॥ भाजेनिबेसतोबापासी॥दुरिबेसविजेएपुत्रासी॥आंकीवाउनिंबाळकांसी॥
वाद हसिनीजग्रासीदेतुसी॥९०॥ तथजेंजेंगाउंआपणांसी॥तेंतेंदेबाळकासी॥निघतांप्राणुन
त्यासी हसिवाग्रासीजेवि॥९१॥ तेविंसाधनीसीणतांसज्ञानासी॥प्राप्तीहोयेआतिप्रयासीं॥

त

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

माझीया भोळया भक्तासी॥ मीं आनयासी उद्धरिं ॥६॥ वाद चुकल्यां भूपाळासी॥ केरापडे चालोंजा
एत्यासी॥ बाळकु बापाचेकडीयेसी॥ श्रमु त्यापाशीं येवोंनसके॥ ७॥ तेविसाधनिआंगवीकळत॥ तेवज
सज्ञानाचेमाथां॥ भोळया भक्ता तेंमीं उद्धरिता॥ प्रयासु सर्वथा त्यानाहीं॥ ८॥ त्यासी वाउनिआपुला
खांदिं॥ मीं पावविं सरयुज्यसी॥ ह्रिनवलत्यांचीभोळीबुद्धी॥ तेथ ही भजनवीधिनसंडी॥ ९॥ हृदयं
कपटाचाथारा॥ तो चिभजनासीआडवारा॥ कितांयुक्तीप्रयुक्तीवीचारा॥ विचारा बाहीरा मीत्यां
सीं॥ १०॥ नेणोआचारवीचारा॥ नेंधरतुनसंवरतु येकसरा॥ केवळ भावार्थीभोळा खरा॥ मजभीतरा
तो पावें॥ ११॥ हेखोनीभोळीक्या भक्तासी॥ मीचीसामोरा धांवें त्यासी॥ त्यापाशीं मीं आहोनीसीं॥
भुरुलोंभावासी सर्वथां॥ १२॥ केवळजेभोळेभक्ते भगवंतासीआवडता॥ सांगतां छछ मीठिचया
देता॥ लाळघोंटितुउद्धव॥ १३॥ मजभोळया भक्तांचिआवडी॥ काय सांगो त्याचिगोडी॥ यावेगळीआ
धेघडी॥ कोजीपरवडीनावडती॥ १४॥ त्यापरिचेजेभोळेभक्ते॥ तेंमीं मानीउत्तमभागवत॥ त्याच्यांपाया
लागेंमीं भगवंत॥ उत्तमनीत्वीतेजाण॥ १५॥ पालागीमीं आतेभुत॥ पांलागीं सदां साक्षीत॥ त्यांला
गीमीं दत्तादिशा धांवत॥ भोळा भक्तदुर्लभु॥ १६॥ उद्धवा काय सांगोगोठी॥ भोळा भक्त देखोनी दिठी॥ मीं
आपुलीयेंसवसाठी॥ उठाउठि घेतु धांवें॥ १७॥ यरुवीं मोलकरितांजाण॥ मजहुनी माझे भक्त गहन॥
यालागीं मीं त्यांआधिन॥ भक्तवचनुलंघीं॥ १८॥ भोळयां भक्तांचेंवचनु॥ माझेंनीनुलंघवेजाण॥
देवकीवसुदेवाचीआण॥ भावोप्रमाणभजनासी॥ १९॥ यथाघटं विणभाजनु॥ यथावंधेंचमैथुन॥
वृथाभावेंवीणभजनासत्यजाण उद्धवा॥ २०॥ भावोतेथेंभाग्यपाळ॥ भावोतेथेंनीःसंदेह॥ भावो
तेथेंप्रकटदेवो॥ निजस्वभावो स्वानंदो॥ २१॥ भावोतेथे विरक्ती॥ भावोतेथेंप्रकटे [illegible] शांती॥ भावो
तेथेंमाझीभक्ती॥ उल्हासती निजबोधें॥ २२॥ एवंभाविकांमाजीमाझीभक्ती॥ मजसहीतस्वानंदें

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

नावती॥ पालागीं भो जे भावार्थी॥ ते उत्तम होती भागवत॥१९॥ ने एते भक्त जे मज भजती॥ ते मज पाव
गा लेंया रिती॥ तम्यां सांगीतली वीसति॥ आतां उत्तम भक्ति आव धारिं॥२०॥ श्लोक॥ मद्दीं गम स्मरत्तजन
दर्शनस्पर्शनार्चनं॥ परिचर्यास्तुतिप्रह्वगुणकर्मानुकीर्तनं॥२१॥ टिका॥ मानां आवतार आनुक्रमा
शेवीं वेष्ण विआतीउत्तमा॥ ग्रा श्रोक्त माझ्या प्रतीमा॥ तीर्थ क्षेत्रीं महीमा विशेष ज्यां॥२२॥ ज्या
प्रतीमां देवीं प्रतीष्ठील्यां॥ ज्यासुरकीन्नरिं संस्थापील्या॥ ज्या स्वयं स्वयंभ प्रकटल्या॥ ग्रा श्रीबोली
क्ति ल्या गंडकीं॥२३॥ ये भक्तानुग्रहें आल्या॥ आसुरिनीग्रा चरिं ज्या कल्या॥ आपुलाल्या घरिं पुजी ज्या
ल्या॥ भक्तीकरवील्या त्रेवणीकीं॥२४॥ ऐस्या माझ्या प्रतिमा चे भेटि॥ पाहो धांवे उठाउठि॥ पुजा करा जो
तेसे वयापोठिं॥ आवडी मोठि उल्लासें २४॥ माझें स्वरूप तें माझे भक्त॥ मीं ते चितें माझे संत॥ त्यां चे भेटिला
गी आर्तभुत॥ जैसें छुपणें चें वीत धनासी॥२५॥ माझ्या प्रतीमा हुनि आधिक॥ संत भजनीं आत्यं
त हरिख॥ साधुसंगतीचें आनंदसुख॥ सांडुनि देख घरदारा॥२६॥ चीं तामणीसी कीजे जतन॥ तेसी
मर्यादा राखे सज्जन॥ तीचनवें आधिक भजन॥ नधाये मन पुजीतां॥२७॥ सीद्ध करुनि पुजा संभार॥
मा मे पुजेचा आत्यादर॥ पुजा करितां येकाग्र॥ जे साधुनर घरायती॥२८॥ त्या साधुचि पुजा न करितां॥
जो मा मी पुजा करि सर्वथा॥ ते ऐं मज हरिति लें लाता॥ कीं तो माझ्या घाता प्रवर्तला॥२९॥ बाळक येकु येकु
लता॥ ते ऐं माथां हाणति ल्या लाता॥ मग पाठोळा हीनें सवीतां॥ क्षोभली माता समजनां॥३०॥ तवीआ
वगुनि माझ्यां संतां॥ मीं विक्षोभ मज पुजीतां॥ तें सवानरु सर्वथा॥ आतीक्षोभतां मज केली॥३१॥ संतमा
सें लळेवाउ॥ यां चि पुजा मज लागे गोडु॥ संत सेवकाचें मी पुरविं कोडु॥ मज निचाडा चाडु संतांचि॥३२॥
सांडुनी मा मी पुजा ध्यान॥ जो संतासी घाली लोटांगण॥ कोठियें तीर्थ चें फळ जाण॥ मदर्थ ऐसें तें कलें॥३३
सकळ तीर्थीं तो चि नाहाला॥ ता जप तपाचीं फळें लाहाला॥ सर्व पुजा चें सार पावला॥ भेरो सर धुवंदि

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ला सन्मानों ॥२४॥ प्रतीमा माझ्या आचेतनव्यक्ती ॥ संत सचेतन माझ्या मुर्त्ति ॥ दृढभावें केल्यां भक्ती ॥ तेम
जनीं ॥ ही ति पावली ॥२५॥ प्रतीमा नीज कल्पना उत्तमा ॥ संत प्रत्यक्ष पुरुषोत्तमा ॥ बोलतें बोलतें परब्रह्मा ॥ माझ्या
आतीं उत्तम साधु सेवा ॥२६॥ ऐसें प्रतीमां आणी साधुनरातें थयारितीं भजनतमरा हातवंसां
आणि गीतला निर्धार ॥ भजन प्रकार तो एका ॥२७॥ प्रतीमा साधु सोज्वळें ॥ आवडीनें पाहातीं ज्याचे डोळें ॥ न
दृष्टि आसो नीतें आंधळें ॥ जाणें केवळ मोर विसंबे ॥२८॥ जे विकांगीया पुत्र धन ॥ दुखा निसुखावुती नय
नीं ॥ तैसें संत प्रेमाचें दरुषण ॥ आवडी जाणें जो करी ॥२९॥ आतिउल्हासें जें दरुषण ॥ त्या नांव गा दुखण ॥
पण ॥ नयन साथक तेणें जाण ॥ दृष्टि ऐसें भजन यारीती ॥३०॥ देखानी संत मासीं तपडीं ॥ जो धावानीयांल
वडसवडी ॥ खंबदेउनियां आवडी ॥ मीठिनसोडीवीस्मयें ॥३१॥ ऐसें संतासवें आळींगन ॥ तेणें सर्वांगहो
यपावन ॥ कांमुर्त्ति स्पर्शें जाण ॥ शरिरपावन होतसा ॥३२॥ तीर्थयात्रें नचलतां ॥ संतासमिपनवंचता ॥
हरिरंगणीं नाचतां ॥ चरणसर्वथानीरार्थक ॥३३॥ जो कांनानां विषयस्वार्थी ॥ नलजेनीचा पुढेंपि
या लगतां ॥ तो हरिरंगीं नाचमणतां ॥ आलासर्वथा उठवणी ॥३४॥ तीर्थयात्रा क्षेत्रगमनता ॥ हरिकीर्त
नीजागरणें जाता ॥ संतसमागमें चालतां ॥ कांनत्यकरितां हरिरंगणी ॥३५॥ या नांव सार्थक चरण ॥
तो इतरसंचारें आधोगमन ॥ चरणाचें पावन पण ॥ या नांव जाणें उद्धव ॥३६॥ सर्वभावें आवंचन ॥ कवा
धरनिकोठिधन ॥ जेणें केलें मदर्पण ॥ मा झें आचेन त्या नांव ॥३७॥ धन धान्य वंचुनि गांठि ॥ मासी
पुजा आहाचदृष्टी ॥ तेनरें आचेन तव वाटी ॥ जाणतो कपटि मजसीही ॥३८॥ दीलाभरवावयाआपणा ॥
ठेविप्रतीमपुढें पक्वान्ना ॥ आतीतआलीयांनघाली आंन्ना ॥ मदर्पणतें नव्हो ॥३९॥ करपवित्रकरितांपु
जा ॥ तिआवडतीआधोक्षजा ॥ जेनपुजीतीगरुडध्वजा ॥ त्याजाणेरभुजा प्रेतासमा ॥४०॥ नकरितां
हरिपुजनां ॥ नदितांसमात्रिदानां ॥ जेंतमुद्रा धातुभुषणें ॥ तें प्रेतासीलेणें लेवविलें ॥४१॥ वाचा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

सार्थक हरिकिर्तनें ॥ कांआनीवारनामस्मरणें ॥ जयजयकारावेनीगर्जनें ॥ केलीं त्रैभुवनें पावनें ॥५२॥ परम
रामनामाचागजरी ॥ सदागर्जेज्याचिवेखरी ॥ तेथकळीकाळाचीनुरेउरी ॥ हरितेंदुरिपळालीं ॥५३॥ ऐ
सेहरिनामसांडुनिकरंटी ॥ मीथ्याकरितातिचावटी ॥ जेविंहगवर्णीपटपाठी ॥ तेरागोष्टीजल्पतीमूढ
॥५४॥ हरिनामाचासुखसुरवाडा ॥ ज्याचेमुखींलागतांगाडा ॥ याचेमजपासींसरतेंकाडा ॥ मीआख
प्र उत्याजवळी ॥५५॥ गद्यपद्यस्तवनमाळा ॥ नानाचापदबंदाचीकळा ॥ छंदेंकरिवीचित्रलीळा ॥
स्तुतिगापाळाआपावी ॥५६॥ धैर्यस्थैर्यऔदार्यी ॥ घनश्यामआतीसुंदर्यी ॥ सौर्यवीर्यमाधुर्यी ॥ गुणगां
भीर्यगोविंदा ॥५७॥ त्रिविक्रमउभाबळीचाद्वारी ॥ द्वारनसांडुनीद्वारकरी ॥ तेणेंद्वारेद्वारकेभीतरी ॥ येउ
वरि नीउद्धरिकुळातीं ॥५८॥ ताआद्यापिंश्रीहरी ॥ स्वयेंउभासमुद्रातीरी ॥ गोभाविराजमानसाजारी ॥ आसु
रसुरनरिवंदिजे ॥५९॥ मछजालातोसागरी ॥ वाराहोजालानावरीकेहरी ॥ उपजलाखांबामाझारी ॥ नरसिंह
तोवियेत्रोदधरिपोसरा ॥६०॥ जरटपाठिजालाकूर्मयेवळी ॥ छळशीतारुंजठ ॥ वदवादआतीवाजट ॥
ज फुरफुरातुनिस्वास ॥६१॥ बायिलचोरींनेलीपरदेसीं ॥ तीलागीरडुपडुवनवासीं ॥ एकहीगुणनाहीं ॥
एसे त्यासीं ॥ सेवीदासीकुब्जेसीं रातला ॥६२॥ स्तुतिगुणकर्मेनुकीर्तनातेंयानावमाजाणें ॥ विरुद्धमणी अता
जेतेंनमनातेंहीव्याख्यानभावधारीं ॥६३॥ माझ्याप्रतीमाचेंदरुषणें ॥ कांदेखोनिसंतजन ॥ जोभा
वेंघालीलोटांगणें ॥ देहाभीमानसांडुनि ॥६४॥ साधुजनासीवंदीतां ॥ धनीनबाणेचीचीतां ॥ पुनपु
न्हाचरणीमाथा ॥ विनितताआतिनम्र ॥६५॥ भागवतांचेरजकणें ॥ जोमस्तकिंवंदिनांआपणें ॥
तोजीवंजीताप्रेतजाणें ॥ आपवित्रपणेते . सा ॥६६॥ सांडुनिलोकीकांचालाजा ॥ जोवेछुवाचा
आरपारजा ॥ गडबडालोळेवोजा ॥ हाभक्तिरामासांडुलासु ॥६७॥ याआवडीकरितांनमनास
हजेजाती मानाभिमान ॥ हेमुख्यभक्तिचेलक्षण ॥ जेमानाभीमानसांडवे ॥६८॥ स्मजावया
मानाभिमान ॥ कांगावेमलकथाश्रवण ॥ श्रवणादिभक्तिलक्षण ॥ एकसंपूर्णहेंहरिदास ॥६९॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

७ जेविकाडुधालागीमांजरअसंधिपाहावयासादर॥ तेविसे धावयाकथासार॥ निरंतरउल्हासु॥ ७२॥

श्लोक॥ मत्कथाश्रवणेश्रद्धा मदनुध्यानमुद्धव॥ सर्वलाभोपहरणं दास्येनात्मनिवेदनं॥ ३॥ टिका॥ दृढआ

॥३६॥ स्तीक्यें समाधान॥ शुद्धश्रद्धा त्यानांवजाण॥ मार्थिनडुंडळी मन॥ कथाश्रवणासादरें॥ ७०॥ वक्त्याच्या वचना

पासी॥ जडुनघालीकानामनासी॥ श्रवणार्थुवाढविबुद्धिसी॥ विकलाकथेसीभावार्थी॥ ७१॥ जडीतकुंडलें

मंडीतकानें॥ तेंश्रवणासीनदेमंडणश्रवणासीश्रवणभुषण॥ श्रवणेंश्रवणसाथेभ॥ ७२॥ जरीस्व

अनि येंजालाव्याख्याता॥ पुराणपठणेंपुरता॥ तरीसाधुमुखेंहरिकथा॥ सादरतांआतीप्रीती॥ ७३॥ श्रवण

श्रवणार्थीसावधान॥ तोचिअर्थुकरिमनन॥ सहजचीलागेंमासंध्यान॥ सगुणआथवानीगुण॥

आवडीप्रमाणध्यानासी॥ ७५॥ तेथध्येयध्यानध्यात॥ तिहींसीयेकीगांठीनरहतां॥ तेंचिवरिध्या

नावस्थ॥ जाणतत्वताउद्धव॥ ७६॥ ज्याच्याजीवींध्यानाचीआवडी॥ ज्यांचीयामनासीमाझीगोडी

उद्धवाहेतेंचीजोडजोडी॥ जेजन्मकोडीनीजभाग्यें॥ ७७॥ निष्कामकरुनीयामन॥ जन्मांजन्मांतरिंसा

ल धन॥ केलेंआसेंमासंध्यान॥ विश्वासेंजाणदृढलागे॥ ७८॥ दृढलागल्यांमासंध्यान॥ आनंत्यमा

नि वेंमाझेंभजन॥ सर्वपदार्थसीजाण॥ आत्मसमर्पणमजकरि॥ ७९॥ वैदिकलोकीकदृष्टिकायांक्रीयां

चेमेळेंदेखा॥ जरीआल्याआलोलीक॥ भक्तभाविकतेंनेघे॥ ८०॥ आविरंच्यादिलाभजाण॥ सर्व

हींमानुनीयांगोण॥ माझेभक्तिसीविकीलाप्राण॥ सर्वसमर्पणमजकरि॥ ८१॥ जेणेसेवेसीवीकी

लाप्राण॥ तोरथाजावोनेंदिक्षण॥ माझीकथामाझेंध्यान॥ माझेखावोजाणमासाचि॥ ८२॥ श्लोक

व मज्जन्मकर्मकथनंममपर्वानुमोदनं॥ गीतनांउवादित्रंगोष्ठीभिर्मद्गृहोत्सवा॥ ३ ४॥ टिका॥ ध्यान

वस्थेकरित ध्यान॥ नातरिकथानीरोपण॥ अनुसंधानीसावधान॥ रितेंमनराहोनेंदि॥ ८३॥

माझीजन्मकर्मेनिरोपीतां॥ आवडीउल्हासथोरचीता॥ स्वेदरोमांचद्रवतां॥ सप्रेमकथाउल्हास

॥ ८४॥ एकोनीरहस्यहरिकथा॥ द्रावोनुपजेज्याच्याचीता॥ तोपाषाणजाणसर्वथा॥ जळीआसतां

७ वैदिकलाभादिव्यसामाग्रि॥ स्वर्गादिसत्यलोकवरि॥ भक्ततोहहातिनधरि॥ भजनसुखेकरिसंतुष्ट॥ ८१॥ लोकीकलाभाचियाश्रेष्ठि॥ कल्पतरुकाम

धेनुचिंतामणि॥ भक्तअर्पिकृष्णार्पणि॥ हरिभजनिसंतुष्ट॥ ८२॥ देहीकलाभाचियथोरि॥ गजांतलक्ष्मीआल्याघरि॥ भक्तश्रीकृष्णार्पणकरि॥ भजनसुखेनिरंतरि॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

कराविशुक्लयेकादशि॥ त्यजाविकृष्णपक्षासि॥ उपडिल्यायेक्यापक्षासि॥ सायुज्यपदासितेनेंदि॥ ९४॥

कोरडा॥ ८ ॥ एकमासेभक्तिवेंचीहा॥ मास्यापर्वांचेंअनुमोदना॥ करींकरवीआपणा॥ दिनोद्वारएउपा
वो॥ ८ ॥ धापर्वेविशेषभागवतधर्मी॥ नृसींहजयंतीरामनवमी॥ वामनजयंतिजंन्माष्टमी॥ उत्तमोत्त
मींसीवरात्रि॥ ८ ॥ विष्णवांसीवरात्रीविरुद्ध॥ हेंबोलणेंआतीआवहा॥ सकळपुराणींआविरुद्धा॥ या
सविशुद्धबोलीला॥ ८ ॥ पृथ्वीवरीरामतमोगुणी॥ तरीशुद्धजाला विष्णुध्यानीं॥ विष्णुरामसिव
चींतनीं॥ विनटलेगुणीं परयेरां॥ ८ ॥ सीवधवलधामगोक्षीरा॥ विष्णुघनश्यामआंतरसुंदरा॥ बा
पुध्यानाचाबडीवारा॥ यरेंयेरुपाफिलया॥ ९ ॥ मुदलदोहींसीएकपुरुषा॥ मांउपासकांसीकाविरुद्ध॥
सीवरात्रिवेष्णवांसीआविरुद्ध॥ व्रतविशुद्धसवांसी॥ १ ॥ जेंपर्वप्रियवैकुंठीं॥ जेंसकळकल्याण
चित्रएणीं॥ जेउभयपक्षतारणीं॥ विष्णुवजननीयेकादशी॥ २ ॥ जेशुक्लपक्षविधिभक्तवाउ
नीयांखांदिनउनीयांसायुज्यसीधी॥ मोक्षपदिंबेसवी॥ ३ ॥ तेयेकादशीपाडीं॥ जोजोउल्लावो
जेजेसमजोतोतोंपनीएमाझाठाडांसंदेहनाहिंसर्वथा॥ ४ ॥ जोयेकादशीव्रतधारीमीनी
त्यनांदेंत्याचाघरीं॥ सर्वपर्वेकाळवासीरीं॥ येकादशीखरिपेमासी॥ ५ ॥ जोयेकादशीव्रती
मासा॥ तोव्रततपतीर्थेंचाराजा॥ मजआवडेतोगरुडध्वजा॥ परिग्रहोमाझाताएक॥ ६ ॥ जेमाझे
भक्तआलेघरा॥ तेंसर्वपर्वेकाळयेतीदारा॥ वेष्णवांताहिवाळीदसरा॥ तीर्थेघरातेंयेती॥ ७ ॥ चंद्र
सुर्यग्रहणासीं॥ वोवाळुनींसांडीतदिवसीं॥ कपीलाषष्ठीतिथीदासी॥ आधीदयासीकाएपुसा॥ ८ ॥
ऐसेंमद्भक्तांचेआगमनातेंउल्हासेंनसंटमना॥ सर्वस्ववेचितांधनधान्यहरिखेंजाणनीचतु॥ ९ ॥
ऐसीमाझ्याभक्तांचीआवडी॥ याचेसंगतीचीआतीगोडी॥ यानांवभक्तीचिकुळवाडी॥ पर्वकाडीतदि
वसी॥ १० ॥ पर्वविशेषआदरीं॥ संतआलेनिआवसरीं॥ श्रृंगारिहरिमंदीरीं॥ गुढियामखरेंमोहोळा
वो॥ ११ ॥ संतबैसउनिपरवडी॥ कीर्तनमांजीतीनिवडी॥ हरिखेंनाचतीआवडी॥ धरितिबागडिविमासीं॥ २

दापक्षिउडडाणपक्षासि॥ येकुडपडलियानुडवेत्यासि॥ तेविस्याजेताकृष्णपक्षासि॥ सायोज्यपदपरिनपविजे॥ ९५

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ताळघोळ मदांग कुसरि ॥ नानां चरित्रें गाती गजरि ॥ गर्जे तिस्वानंद आवसरिं ॥ जयजयकारिं हरिनामें ॥ ३५
॥ १२७ ॥ ॥ श्लोक ॥ यात्रा बळी विधानं च सर्व वार्षिक पर्वसु ॥ वैदिकी तांत्रिकी दीक्षा ॥ मद्दियव्रत धारणं ॥ ३५ ॥ टिका ॥
एकदिक्षं चैलक्षण ॥ वैदिकी तांत्रिकी दा निजाण ॥ वैदिकी वेदोक्त ग्रहण ॥ तांत्रीक जाण आगमोक्त ॥ ४ ॥ वे
छुवी दिक्षा व्रत ग्रहण ॥ पंचरात्री मंत्रानुष्ठान ॥ हे आगमोक्त सुहु लक्षण ॥ व्रत धारणा तें मासें ॥ ५ ॥ वेछु
व्रत धर्म सी ॥ पर्वकरा विवारु षी ॥ जें बोलीलीं या चतुर्मासी ॥ येकादशी जयंत्या ॥ ६ ॥ शयनीकठिना
प्रबोधिनि ॥ पवित्रारोपण निरंजनी ॥ वसंतदमनकरोपणी ॥ जन्मदिनी जयंत्या ॥ ७ ॥ यीत्यादिनानां पर्व
काळीं ॥ माहां मोहोछावो पुजा बळी ॥ निरंजनें दिपावळी ॥ मृदांग ताळी गर्जेता ॥ ८ ॥ उचंबळे लेनीं आ
ति सुरखें ॥ यात्रेनी धावे तेणें हरिखें ॥ दिंडी पताका गरुडटकें ॥ नामघोषें गर्जेता ॥ ९ ॥ यात्रे जावें ज्या देवा
जे सी ॥ तो देवो आणी निज गरुडासी ॥ आपुलीआवडी जे मुर्त्तिसी ॥ ते प्रतीमेसी प्रती सी ॥ १० ॥ श्लोक ॥ ममा
र्चास्थापनं श्रद्धा स्वतः संहत्य चोद्यमः ॥ उद्यानोपायनाक्रीडा पुरमंदिरकर्मणी ॥ ३६ ॥ टिका ॥ मुर्ति
नीफजा विवरिक्षा ॥ नडुगी दडुगी चोखट्या साधु मुखें आति तिदेखा ॥ घव घवाट साजीरिं ॥ ११ ॥ मुर्तिक
रा विआती सुरेखा ॥ ह षनकरा विआधरमुख ॥ स्छळनकरा विडेमुख ॥ रुकीदु मुखनकरावी ॥ १२ ॥ ध्यें
आंग साजीरे नाकहीना ॥ वरदळ चांगचरण क्षीण ॥ मादली बुदु गुलीठंग ऐंठाण ॥ आति दिघे जाण
नकरा वि ॥ १४ ॥ आस्छळ वदनहीन ॥ मुर्त्तिनकरा विआती दिन ॥ खेचरि भुचरि जीवेनयेना ॥ विक्राळवद
ननकरावि ॥ १३ ॥ मुर्त्तिसाजीरिसुनयना ॥ समसपोस सुप्रसंन्ना ॥ आंगीप्रत्यांगीं नरेंन्युन्न ॥ सुचीन्हसु
लक्षण सायुधा ॥ १५ ॥ पाहातां नीवे तनुमना ॥ दखतां जाये भुकतहान ॥ घव घवित प्रसंन्नवदना ॥ हुपा
लक्षण सकुमारा ॥ १६ ॥ जे दखतां वीजीविं जेरु ॥ आती शयं सवोसी आवेरु ॥ पाहो जाता जीनीवाडे ॥ नि
पुरचढे प्रेमाचा ॥ १७ ॥ ई षीत दिसे हस्य वदन ॥ आति शयसीं सुप्रसंन्ना ॥ जीवेनी घव घवाट नीवे मन ॥ ५

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

प्रतीमांसंपुर्णतीनांवा॥१८॥तेथमेळउनीसाधुश्रेष्ठा॥आस्योत्तरेनेकरावेंनीष्ठा॥वक्षोनिमिलितप्रा
णप्रतीष्ठा॥करावरिष्ठवनीहातो॥१९॥देवाल्यकरावेंगहनावनउद्यानउपवन॥खेडकुळीयाविश्रामस्था॥
नां॥आरामजाणकरावें॥२०॥नानाजातीचेवृक्षतेंवन॥फळभक्षीवृक्षतेंउपवन॥पुष्पवाटिकातेंउद्या
न॥छछापेणपुजेसी॥२१॥हटहटवटियाचोपासी॥नगरवसवावेदवापासी॥वेदाध्यायनेंशास्त्रश्र
वणासी॥आहिलीरिंकीर्तनें॥२२॥इतकें करावयाआसामर्थ्य॥श्रद्धाआहेपरिनाहीं वित्त॥तरिसा
त्यमेळउनिसमर्थ॥मक्षावयुक्तकरावें॥२३॥कामेळउनिभगवत्भक्त॥स्वांतश्रद्धाबहुजोवितवंत॥
भावपुर्वकदिधल्यांवित्ततेणेहिंसमस्तकरावें॥२४॥देउनिकरुनिमुर्त्तिप्रतीष्ठा॥परतोनिनक्चजो
त्यावाटा॥तोआळसीजाणपांकरंटा॥नसेचीचोखटाभावाचा॥२५॥जोकरुजाणेमुर्त्तिप्रतीष्ठा॥ध
धनवचुनिभावार्थिमोठा॥निरसेवातोमाझावाटा॥साजीतास्वरांटानसंडी॥२६॥श्रीकुसंमार्जनो
पलेपाण्यांसेकमंडपावर्तने॥गृहशुश्रूषणंमद्यंसदोवंद्यदमायया॥२७॥टीका॥आसतांशीघ्रसे
वकजन॥तेप्रतीष्ठासांडुनिसन्मान॥स्वयेकरिसडासामार्जन॥देवालईजाणनिर्दंभ॥२८॥रंगमाळा
घालीकुसरि॥नानायंत्रनानांकारि॥नानापरिचेरंगभरि॥आवडीभारिमस्मजनां॥२९॥जैसेंकां
मीचरंक॥तैसीसेवाकरिदेख॥निश्चसेवेंआतीसुख॥निमोईकमस्मजनी॥३०॥श्लोक॥आमानि
वेंमदंभत्वंतस्यांमेंपरिकीर्तनं॥आपिंद्रियावलोकांमेनोपयुज्यांनिवेदितं॥३१॥आपारवेचुनीना
नांआर्थी॥प्रसादप्रतीष्ठाम्यांकलीयेथा॥मीयेकुदवाचामोटाभक्त॥नधरिपोटांतआभिमान॥३२॥
शुद्धभावेंनाहींचिंतीं॥सवटापेंआहाचभक्ति॥ऐसीजेंदांभीकस्थिति॥भक्तनातळतिभाविक॥३३॥
भक्तनधरावाआभिमान॥नापेक्षावामानसन्मान॥नकरावेंदांभीकभजन॥आभिळासजाण
नधरावा॥३४॥आनभउजालातोआपण॥कांदेवालईवेचीलेंधन॥अथवाजेंदिधलेंदान॥तेंवाचें

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

लोभे कल्पतरु राखता ॥ कल्पना वाढे अकल्पिता ॥ तोचि भगवंति अर्पिता ॥ निर्विकल्पता स्वयें लाभे ॥ ४५
स्वार्थे चिंतामणि राखता ॥ अत्यंत हृदइ वाढ विचिंता ॥ तोचि भगवंति अर्पिता ॥ निश्चिंतता चित्ता ॥ ४६
जाण नकरावा ॥ ३ आपे जमान जे कलबोलाते कलंत नि र्वियेजाला ॥ प्राण विप्रत उपलां तसजा
॥३६॥ लेते धर्मा ॥ ३ ४ ॥ हु षीवळु पेकनीयांधां न्यां ॥ संवत्रिआ छादिआ पण ॥ तपिकें गडा नियेजा ल
न एते से सकळ दानें बोलता ॥ ३ ५ ॥ देवासी समर्पिले आपण ॥ कांआणिकीं कलंनिवदे ॥ लिंघवां न
नये आपण ॥ देवळक पण तो दोषु ॥ ३ ६ ॥ देवाचा प्रसादु घेता ॥ लोभ न घ्यावा सर्वथा ॥ आधिवांच
वा समर्त्ता ॥ अल्पमात्रता स्वयें घ्यावा ॥ ३ ७ ॥ दिपु समर्पिला श्रीहरिते ॥ एवं तीनयग्रहव्यापा
रिंहें बोलीले आगमवाक्यें ॥ स्मृतीकारिं सज्ञानिं ॥ ३ ८ ॥ चाहे तवं साधारण बाह्य पुजा ॥ परि दृढ
वी स्वासें भावो मा सा ॥ ते भक्ति आवडु आधो क्षजा ॥ भाविकां चि पुजा भावार्थी ॥ ३ ९ ॥ अकृपां
भक्ति चाई त्यथु ॥ जे एंभजनें त्य एजि भक्तु ॥ ते जें उत्तम याला कातु ॥ आवडता पदार्थु मज
आपी ॥ ४० ॥ श्लोक ॥ यद्यदिष्टतमं लोके यच्चाति प्रियमात्मना ॥ तत निवेदयेन्मह्यं तदानंत्या
यकल्पते ॥ ४१ ॥ टिका ॥ हा कांचंद्रामृततत्वता ॥ आक्वटआलें भक्तां न्याहाता ॥ तें आव घेंचीआपि
भगवंता ॥ देहलोभ तानसवी ॥ ४२ ॥ या देहासी यावयाआमरता ॥ ये ण लोभ सवावं आमता ॥ आ
मरआंमत पानकरिवां ॥ मरतातीसर्वथासकाळीं ॥ ४३ ॥ नश्वर देहाचिं ममता ॥ भक्तु सविनां आ
मता ॥ ते चि भगवंतासी आर्पिता ॥ आक्षयता आनश्वरा ॥ ४४ ॥ परिसु चिंतामणीं न प्रार्थिता ॥ दे
वेआलीयां भक्तां न्याहाता ॥ तो लोभ नेघे चि सर्वथा ॥ आपि भगवंतात काळ ॥ ४५ ॥ हा कां देवा काळ
ऋतु मळें उत्तम पदार्थ आथवा फळें ॥ नव धान्या दिकं सकळें ॥ आर्पि भाव बळें मज लागीं ॥ ४६ ॥ ॥३७॥
पोटांतु निआवडतें ॥ प्रासजाली या पदार्थी ॥ मज चि आर्पिती सर्वथा ॥ लोलीं गतां सांडुनि ॥ ४७ ॥ त
आपुलें हृदइचीआवडी ॥ हरिचरणीं लाविली फुडी ॥ आतां नानापदार्थ जगोजी ॥ ते मज चि वोंकडी आर्पि
ती ॥ ४८ ॥ मज आनंता चाहाती ॥ ओवडी आर्पिलें मज भक्ति ॥ स्वाचें फळ सांगतां श्रुति ॥ मुक्याहाती
५ कामधनु राखता आपण ॥ अनिवार कामना वाढविजाण ॥ हेचि करिता कळकार्पण ॥ निर्पेक्षता पूर्ण अंगीबाणे ॥ ४७
लोभे स्पर्शमणि राखता ॥ तो वाढविधन लोभता ॥ तो चि भगवंति अर्पिता ॥ अर्थस्वार्थता निर्मुक्त ॥ ४८ ॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मि सर्वथा ॥४७॥ विदत्वा वेदवक्ता ॥ मज हीन बोलवे सर्वथा ॥ पावें फळ तें मी चि आतां ॥ जा एतत्वता उद्भवा ॥४९॥
गा जीवा हिं होउ निवृत्ती मासाढाइं आयंत प्रीति ॥ तीनांवें मासी भक्ति ॥ जां एनी श्वीति उद्भवा ॥१२५०॥ त
काळ मजपा विजे जेएं ॥ तें मासे पुजे चि पुजा स्थान ॥ आतीं पवीत्र जे कल्पाएं ॥ तुज कारणें सांगतां ॥५१॥
श्लोक सुर्याग्निब्राह्मणांगावो वैष्णव: खंमरुज्वळं ॥ भुरात्मा सर्वभुतानी भद्रपुजा पदानिमे ॥४०॥ टिका
येकादशीं येकादशा ध्याइं ॥ एकादश पुजा स्थानें पाहीं ॥ येकाजनादेनु तेथीं ॥ येकरूप सर्व हीं वर्णीला ॥५२
अधि सुर्य आग्नि ब्राह्मण ॥ गाय वैष्णव आणि गगन ॥ आनी वळ जळ मही जाण ॥ पुज्य आपण आपणासी
५३ ॥ आकरावें पुजा स्थान ॥ सर्वभुत पुज्य जाण ॥ एक पुजे चे विधान ॥ यथा योग्य लक्षणें आव धारिं ॥५३
श्लोक सुर्यें तु विद्या यात्रे पाठ विषा ग्नो यजतमां ॥ आथि तिथ्य मतु विप्रा गमा गाएं गयवसादिने ॥४१॥
टिका सवितां मासें आधिष्ठान ॥ मासनीतजें विराजमान ॥ जेएं तजें जगा चे नयन ॥ देखवे जाएं होतां ति
५५ ॥ दीपुला विलाघराभीतरि ॥ तो प्रकाशु दिसे गवाक्षद्वारि ॥ तसें मासें नीजतेजें आंतरिं ॥ तें सुर्यद्वारि
प्रकाशो ॥५६॥ तो सविता मंडळ मध्यवर्ती ॥ जाण नारायण मीं निश्चीती ॥ या मज सुर्या चिउपा त्ती ॥ सोर सु
क्तीत्रे विद्या ॥५७॥ ऋग्वेदादि वेद तीन्हीं ॥ सांग सौर मंत्र जाणोनीं ॥ सुर्यसुक्तें सन्मुख पठणीं ॥ पुजा सत्रो
नीं करावि ॥५८॥ हे वेदिक उपासकता ॥ वेदशास्त्री चितत्वता ॥ न एतां योग्य नव्हे सविता ॥ ऐसें सर्वथा न म्हण
वे ॥५९॥ तत्काळ प्रसन्न होये सविता ॥ ऐसी सुगम उपासकता ॥ तुज मीं सांगेन आतां ॥ सावधान तां आव
धारिं ॥६०॥ सकळ वेदांचि जननीं ॥ सकळ मंत्रांचा मुगुट मणी ॥ तें गायत्रि उत्तम वणी ॥ सकळ ब्राह्मणीं जाणी
जे ॥६१॥ त्रिवा आथुवीचा वितां ॥ तिआधिन आसे सविता ॥ त्रीपदा त्रिकाळीं आर्घ्य देतां ॥ त्रे विद्या तत्वता
त्यानांव ॥६२॥ आर्धमात्रा आर्ध बिंबिंध्यान ॥ त्रिपदा त्रीकाळीं आर्घ्य दान ॥ तेणें मीं संतोषें चि म्हान ॥ आ
पणयां समान करिसक ॥६३॥ हें प्रथम मासें आधिष्ठान ॥ सुर्यपुजाई नांव जाण ॥ आता आग्नी पुजे चें ल
क्षण ॥ सांग संपुर्ण तें एक ॥६४॥ सर्वांगा मुख प्रधान ॥ तें मासें मुख आग्नि जाण ॥ येआर्थि वेदशास्त्र

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

५ जेजेसेविजेतिहिलोकि॥ तेतेअपिमाझमुखि॥ हेनमनिजेयाज्ञिकि॥ कर्मपक्षिविकल्पु॥७०॥

पुराण साक्षीजाण गजेती॥६५॥ ब्राह्मण माझेआवडतो। माझा मुखिंकाव्या सरतो। म्याला विलेअग्नीसे
वेतो। तेथिंचे तेंचुकले॥६६॥ कैवळ मजमुखीं आर्पिता। आउआली त्यांची योग्यता। इंद्र येमवरु ऐसविता॥
नानां विकल्पता आवडानि॥६७॥ घालुनी मजमुखीं आवडाने। इंद्राय स्वाहा ऐसी जाणे। कर्मकांडेंठक
ले ब्राह्मण। शुद्ध मदर्पण चुकले॥६८॥ दिवो देवीं मीं चीआहो। हें सत्य नमनीति पाहो। मजवेगळाया गहोये। विनि
नवलकाय सांगावें॥६९॥ विकल्पबुद्धि ब्राह्मण। आद्यापीं संपडे पडीले जाण। कर्मनिवदणाश्रय पठण। शु
द्ध मदर्पण न बोलती॥७०॥ माझें मुख वेदवाणी साये। भावें विनटे नरा। सांडुनी भेद देवतांतरा। मजची सा
चे चारु आर्पिती॥७१॥ याचे समीधें निनत्र सजाले। तथ लीज विठ्ठ द्रव्य आले। तरि माझनीज सुखे सुखा
मि वलो। सर्वस्व आपुले त्यांसी दिलो॥७२॥ मजनेराद्या त्याचि आवडी। त्याच्या हाताची पाहे वाडी। त्याला गी सदा
सावकाडी। आल्या हि ग्रास जेवती॥७३॥ यांचेंनी हातेंनी विकल्यां। मज भावें आग्नी सी आयी। हरिकाय हो
मा तिलतुपें तैंचि दर्पे सविजो॥७४॥ यापरिंआग्नीचीउपासती। दुजेस्थानीची पुजा स्थिति। सांगितली म्यां तु
जप्रती। ब्राह्मण भक्ती आवधारिं॥७५॥ पुजा माजी आतिथ्य जाण। सीघ्र मज्ञासि चें कारण। ब्राह्मण मा
झें पुजा स्थान। आनी गहन उद्धव॥७६॥ त्यांच्या भजनाची नवल परी। आउपाउवे दखानी दुरि। मस्तकठे
वावा चरण। वरि स्वरण रजसी रिवंदावा॥७७॥ आवाहन वीसर्जनें विण। ग्राळी ग्रामीं मा झें आधीष्ठान।
परि तेकेवळ आचेतन। ब्राह्मण सचेतन मदर्पे॥७८॥ सीआयत्त रूप जनार्दन। तो मीव्यक्त ब्राह्मण रूपें जाण।
असे धरातळीं मीं नारायण। धरा मर ब्राह्मण याला गी॥७९॥ मजत्रैलोकीं नाहीं सांटवण। मजहुनीआ
धिक मा झें ब्राह्मण। स्वामाजी वेदरूपें मी नारायण। सगळा जाण सांटवलो॥८०॥ ब्राह्मण हें दइं धारि
तां। मज आली परम पवित्रता। उक्षुमीं पायां लागे उपक्षीता। चरणतीर्थ माथां सी उधरिलें। याला
गी ब्राह्मण पुज्य जाण। आंगें मीं करिं चरण क्षाळण। त्याचें उच्छिष्ट काढिं आपण। पाडु काय इतरांचा

४ ब्राह्मणमुखें वेदासि महिमा॥ ब्राह्मणे यज्ञदान तपतीर्थ गरिमा॥ ब्राह्मणे देवासि परम प्रेमा॥ ब्रह्मत्व ब्रह्मे ब्राह्मण मुखें॥८०॥
त्या ब्राह्मणासि अपमानिता॥ अपमानिल्या यज्ञ देवता॥ वेदादि तप दान तीर्थ॥ परब्रह्म तत्वता अपमानिले॥८१॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मुख्य वें मासें आधी ध्यान ॥ सर्वोपचार पुजा स्थान ॥ दान मान मी शांन्ना ॥ विधी पुजन विप्रांचें ॥ ८३ ॥ येकां
नमुन्नाळी ग्रामाचा ॥ येकां स्थावरलींगाचीं ॥ येकां नमुतुळसीचा ॥ येकां बांधल्यां आनंताचा ॥ नित्य नेमें ने
मस्तु ब्राम्हणाचा ॥ सभाग्य भागाचा दुर्लभु ॥ ८४ ॥ नीत्य नेमक्त द्वीजपुजा ॥ गोउशा पवारिं करिवा जा ॥ माशी
यभक्ति चा तो राजा ॥ आत्मा मासा तायकु ॥ ८५ ॥ जादेवतांतरनुपासीतु ॥ जीवभाव ब्राम्हण भक्तु ॥ साचा
चुकउ नियां आनथु ॥ निजस्वार्थु मीं कतो ॥ ८६ ॥ असजब्राम्हण भक्ता ॥ पांचा पाइं पृथ्वि पुनिता ॥ गंगा चरण
तीर्थ वांछीता ॥ सी विंदी तमीं यासी ॥ ८७ ॥ याचसेवचा सेवक ॥ मालेविण मीं जालो देख ॥ ब्राम्हण सेवें
मजसुख ॥ आलोकीक आनिवार ॥ ८८ ॥ नित्य नमस्त द्विजपुजा ॥ करितो आवडे आधीक्षुजा ॥ सालागी
षसरु निमारीभुजा ॥ आळींग निमाझजीउनीवा ॥ ८९ ॥ ब्राम्हण भ्रान प्रवाह तळीं ॥ नेणे भावार्थे
कलीआंधोळीं ॥ कोटिअवभ्रतातंपायांतळीं ॥ तेणें तें काळीघातली ॥ ९० ॥ ब्राम्हण स्वरुप तीर्थ देखतां ॥
पळु सुटे दोषा दुरितां ॥ तभावार्थे तीर्थ घेतां ॥ दोष सर्वथा नीमाले ॥ ९१ ॥ जाको हिंनीत्य नेमस्त ॥ सि
विब्राम्हणाचें चरण तीर्थ ॥ तो चयें जाला तीर्थभुत ॥ याचे निपुनीतु जउजीव ॥ ९२ ॥ यां ब्राम्हणांचा गाढ
जाण ॥ आभ्यंगादि सुमन चंदन ॥ आसन भोजन ॥ धनधान्य ॥ वाक्ति प्रमाण पुजसी ॥ ९३ ॥ ब्राम्हण सी
प्रीं पंभोजन ॥ हा निश्चय ॥ आन्नदान ॥ नीफजउ नियां मीं शांन्ना ॥ वैं द्वीभोजन मझावां ॥ ९४ ॥ येक हळसुवी
दतिआंन्ना ॥ येकउ बगलेसा ठिंजाण ॥ येकतदेतीनीर्फछुन ॥ येकवसबसुनघालीति ॥ ९५ ॥ धर्मतसनकरावे
आपण ॥ ब्राम्हण मासंस्वरुपजाण ॥ त्यांसीदेउ नियां सन्मान ॥ धावंभोजन येथानशक्ति ॥ ९७ ॥ आज्ञात
आतिनआलीयां समझ ॥ खोडीकाढुनयत्यांचा ठाउ ॥ ताहीमासस्वरुपपाहीं ॥ आंन्नतेसमउंअपावें ॥ ९८ ॥
आतीथिंजातांप्रामुख ॥ त्यासंवेंपुण्यजायनीशेख ॥ समरुंआन्नधानभावस्यका ॥ जालाआसुंजन
रीं धावां ॥ ९९ ॥ ब्राम्हण सेवेलागीजाण ॥ कायावाचामन धन ॥ येथासामर्थ्यआवंचन ॥ आधीत्यपुजन
त्यानांवा ॥ १३०० ॥ छ ॥ त्रिपदाजपेंपवित्रपुरी ॥ यालागीवेदांचे निवासस्थान ॥ ब्राम्हण मासंस्वरुपजा ॥

२ ब्राह्मणेंबसउ निपंक्ति ॥ जोकोणिपंक्तिभेदकरिति ॥ तेमोलेपापविकतघेति ॥ त्यासिध्यधोगतिनिश्चित ॥ १३००५

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ए। श्रेष्ठ आधिष्ठान पुजेचें ॥३०॥ ब्राह्मण आज्ञेलागी जाण। आती सादर ज्या मन। देणे देववणे दान
४० श्रद्धा संपुर्ण यानांवा ॥२॥ ब्राह्मण सेवा धनें विण। सर्वथा ऐसें नमण। सेवेसी श्रद्धा गा प्रमाण। उल्हा
सें पुर्ण मस्त जनी। ब्राह्मण भक्ति लागी जाण। [illegible] ॥ हरुषें नीभर अंतःकरण ॥
श्रद्धा युक्त उल्हास पुर्ण। आति थ्या जाण त्या नांवा ॥४॥ येका चिंतन दिवस नाजाण। येका चेवा चिक पु
जन। येका चें मानसीक भजन। हया पुर्ण द्विजांचि ॥३०॥ या पर ब्राह्मण भजन। तिसरें पुजेचें आधि
ष्ठान। सामी तलें जाण। गोशुश्रुषण तें एका ॥६॥ जो गाई च्या केवार। घायें सहस्रबाहु केला पुरा तीनस
ध सकें वसुंधरा। मुख्य धुरा मारिल्या म्यां ॥७॥ राम आवतारिं आती महीमान। तेन घेऊंची गोशुश्रुषण
या लागीं गा कुठिं जाण। गाई चें सवनु म्यां केलें ॥८॥ गाई च्या सेवा जाली पुरि। बाळपणीं मारिलें जठिं
बैसवि राज्य पठिं उग्रसेनु ॥९॥ गाई चें सेवेची आती गोडी। तेणें मा झी कीर्ति जाली चोखंडी। फोडिली को
सा विवादवडी। तोडिली बेडी पितरांची ॥१०॥ या लागीं गायें आणि ब्राह्मण। मासांणें जीवशरण। मासें
पुजेचें आधिष्ठान। सुलभ जाण यें दोन्हीं ॥११॥ आपकाळीं गोरक्षण। करितां पढीयंता मज जाण।
त्यासवे सवें मी आपण। गोरक्षण करितुसे ॥१२॥ गाई सवेचें विधान। गोग्रास द्यावें हरण। कनवें आं
गळुवाळिण। इतुकेनी प्रसन्न मीं होयें ॥१३॥ निर्लोभ गाई चि सेवा। करितां माझी प्राप्ति उद्भवा। एकेव
ळुवा चि सेवा। पुजा सदभावा विभागु ॥१४॥ श्लोक। वेछुव बधनु सकल्पाहि दिसे ध्यान निष्ठया
वायें मुख्य धियातो यद्रव्यस्तोय पुरस्कृते ॥१२॥ टिका। वेछुव सेवा आंत्यंतक ठिण। येथ जाती
नांहीं गा प्रमाण। नस एवा शुद्र ब्राह्मण। भक्ति प्रधान्य भावार्थे ॥१५॥ विदुरदासी पुत्र प्रसीधु। त्यासी
आवडला गा विदु। जाला वेछुवा माजी शुद्ध। कसे निर्निंधु मणावा ॥१६॥ यो निजजन्म लाभकटु। तो वेछुण
वां माजी श्रेष्ठ। हनुमंत मणा व्याकनिष्ठ। ऐसा पा पिष्ठ कोण आहे ॥१७॥ राक्षसां माजी बिभीषण। द
त्यां माजी प्रल्हाद जाण। भगवंतासी अनन्यशरण। वेछुव पणें तेणें त्यासी ॥१८॥ जाति उत्तम भक्तिहीन

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

१-४ अतिसूक्ष्म निर्विकार॥ हृदइमाझे ध्यान सधर॥ ते चि पूजा गा सार॥ अपरापर मि पूजिला॥३२॥ आकाशाचे पुला
॥ भा० ए॥ ऊजाला॥ लागे चि तान लागे सर्वथा॥ ते वि सर्व कर्मि वर्तेना॥ आपुली मुक्तता जो दरवे॥३३॥ आकाश सर्व यदा॥ अ १॥
र्थि व्यापा॥ व्याप असो नि अलिप्त॥ ते वि सर्व कर्मि असो नि मुक्त॥ कर्मातीत न भ नि श्चा॥३४॥

गा तो वे छव न लेजाए॥ अथवा करि दंभी क भजन॥ वे छव पण त्या नाही॥२१॥ वे छव मानी जाती प्रमाण॥
शाळी ग्राम मानी पाषाण॥ गुरु सी मानी मनुष्य पण॥ तो पापि ए जाण सर्वथा॥२२॥ जाणी व न्याहाणी
व ज्ञात पण॥ सांडु नि जाती चा अभिमान॥ जो होय मज आन न्यूनाधिक॥ वे छव न पूर्ण तो माझ॥२३॥
त्या वे छव स्वं पूजन॥ हा हय उपचार न लेजाए॥ बंधु भ्रम ठेंकळ वळी मन॥ सा चार पूजन त्या नांव॥२४॥
चा एक सरिसा बंधु भ्रम ठो॥ बंधु सी रणी लागता घाव॥ घाया आड रच परि घो नि पाहावा॥ शत्रु समुदावो
विभांडी॥२५॥ ते सा पाहा तु लकळ वळा॥ ते चि वे छव पूजे चा सोहळा॥ ते इविए टिळे माळा॥ सुख
न गो पाळ त ए होय॥२६॥ ये क पित्या चे पुत्र सी धु॥ आ छत्रि म होती बंधु॥ ज्या जी सा पत्न वि रो धु॥ भ्रमे
सं होमंद्रु ता ळेना॥२७॥ भक्ता अभक्ता चि उपती॥ मज चि पा सु नि नि चीती॥ भावाभाव सा य न प्राप्ति॥
वि रुद्ध स्थी ति परस्परां॥२८॥ धो वे छव वि छुचे उदरिंजाए॥ ते उदरिं उदर स्थ कावें आपण॥ ते सहजेंजा
ले सरवे पण॥ आ छत्रीमजा एक ळ वळा॥२९॥ ऐसा बंधु भ्रम ठो जो कळ वळा॥ ते चि पूजावे छव कळा॥
वे छुर पूजक ज वळा॥ भावें भुलला मी ती॥३०॥ धो वे छव पूजे च लक्षण॥ ते पांच वें मांसे पूजा स्थान॥
एक आकाशाचे पूजन॥ कर ळ माझे ध्यान तंठा॥३१॥ आकाशानी लेपनी वी कार॥ अति सूक्ष्म नी
राकार॥ ते से माझे ध्यान नीरंतर॥ हृदइं साचार करावें॥३२॥ ध्यानी बैसो नि सावकाश॥ सगळें स
वे मन दाकाश॥ जो करि आपुले हृदयाकाश॥ ते एमी परेश पूजीला॥३३॥ आकाश माझे पूजा स्थ
ना॥ ते थील पूजे चे विधाना॥ हें सा हावें पूजा आ धिष्ठान॥ वायु चें अर्चन ते एक॥३४॥ वायु चा ठाइं प्रग
च वद्धि॥ ज्या चि ठळोनें एक धी॥ वायु नी भुतांचे तन सिद्धि॥ जगातंत्री शुद्धि प्रेरिता॥३५॥
मद्दपंद्दढ भावें॥ वायु चें करि जो आर्पण॥ प्राण चा मुख्य मी प्राण॥ मद्दपपवनें याहे तु॥३६॥
वायु रूपें मी चि जाण॥ जो लो सर्व भुतांचा प्राण॥ ते चि पवना चे पूजन॥ पूजा स्थान सातवें॥३७॥
१ वायो व्योमि जन्म पावे॥ जन्मोनि व्योमा वे गळान दे॥ सर्व कर्मि ते थे चि भवे॥ अति स्थिरावे नि ज व्योमि॥३८॥
ते वि जन्म कर्मि नि दान॥ पावे नि न संडि अधिष्ठान॥ प्राणा चा जो होय प्राण॥ हे चि पूजन वायु चे॥३९॥
१ प्राणा चे गमनागमन॥ ते थे सो हं सा चे ध्यान नि ये॥ हे चि वायु चे परम पूजन॥ पूजन स्थान सातवें॥४०॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

जीवाजीवविजिवन॥ त्याजीवनामी निजजीवन॥ जीवनें पूजिजेजीवन॥ जेवि समुद्र पूजने तरंगी॥३९॥
नद्यस्तप्यंतु समुद्रस्तप्यंतु॥ हे जळे जळपूजिजेतु॥ पूज्यपूजक येक होयेथु॥ हे चि वेदोक्तु निजपूजा॥४०॥
जीवनें जीवनां चिपुजा॥ जिवनचीनी फजेवोजा॥ तपुजा पावे आधोक्षजा॥ तो भक्तमाझा पढियंता॥२६॥
॥४१॥ जो आपोनारायण साक्षात॥ या मंत्रा चा मंत्रा थी॥ देवदेवाची पुजीजेत॥ जाणोनी थी तुउहु वा॥२७॥
क्षीरपुजीला क्षीरसागरु॥ ति चि द्रव्यें द्रव्यापवाडु॥ हा जीवनें प्रकारु॥ जाणोनी धीतु उहु वा॥२८॥ श्री पूजा
जीवनें पुजीजे जीवन॥ हें आठवें पुजास्थान॥ ऐक पृथ्वी रें पुजन॥ श्लोकार्थें संपुर्ण सांगतु॥४१॥
॥श्लोक॥ स्थंडिले मंत्रहृदये भोगे रात्मानिमात्मनं॥ क्षेत्रज्ञं सर्वभुतेषु समत्वेन यजेत मां॥४२॥
॥टिका॥ जळा माजी धरा अधरा॥ विवानी हो पाहे तें नीरा॥ ती माजी प्रवेशला मी धराधरा॥ आधरते
सधरते ऐजाली॥४३॥ याला गी पृथ्विमा रें पुजास्थान॥ ऐक पुजेचें विधान॥ गोमद शो स्थंडिली विधि
जाए॥ आवाहनें पें माझें॥४४॥ गोमद शो स्थंडिली काम ऐसी॥ पृथ्वि आलि गाई या ऐसी॥ जे
पुजा कराविपे उतीसी॥ तें तदाकारसी स्थंडिल॥४५॥ ते स्थंडिली पुजावया धरा॥ आवाहनकरावें धरा॥
धरा॥ तलीं गहृदयमंत्रा॥ मंत्रद्वारपुजा वि॥४६॥ हृदयकक्षसी रवानेत्रा॥ वाक्ती बीजमंत्र आश्रा॥ स्थं
डिली रेखुनिया यंत्रा॥ धरा धरमहां पुजा॥४७॥ या परि पृथ्वि पुजन॥ सांगसांगीतलें संपुर्ण॥ आपुले
आपण पुजास्थान॥ दाहावें लक्षण ते एक॥४८॥ आधीं येक पुढ पुरी॥ या नांवें दाहावें लक्षण॥ आ
पुलें आपण पुजास्थान॥ विचित्र विदान पुजेचें॥४९॥ आपण चि आपुला देवो॥ आपुला पुजक आ
चिंता पणें हाहों॥ आपुला आपण चीं भावो॥ नवलनवलावो पुजेचा॥५०॥ हृदयीं भाउ निचेतन्य घन॥
स्वयें तदपहोउ निजाण॥ मग जेंभोग भोगी आपण॥ ब्रह्मार्पण हुतें चि॥५१॥ तो ग्रासु घाली
स्वमुखीं॥ तेणें मुखें मी होयें सुखी॥ तसी उपजें परमपुरुषी॥ पुजा नेटकी हे माझी॥५२॥ ताजें जें कांहीं
भोगभोगी॥ ते आर्पिति मजचीलागी॥ मी रंगलो साच्यारंगी॥ पावे श्रीरंगीत पुजा॥५३॥ मुख्य
अति पुजें माजी माझा पुजा॥ ते एंची पुजीले मजें वोजा॥ पुजा मी संगरु ध्वजा॥ स्वस्थ आधोक्षजा॥५४॥
पुजा पुढे पूजकोडि॥ केल्या गणितासि पडे उडि॥ पहिल्या पुजासि जे फाटा उडि॥ ते गणितवृष्टि असं
ख्य॥४७॥ पूर्णा पासि फाटा काढिजे॥ या नावयेक ह्मणिजे॥ येक पणें हि पूर्ण भासिजे॥ स्वरूप निजे परि

॥४१॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

पूर्ण॥४८॥ पूर्णापुढे पूर्णपडे॥ तैगणित कायआलुडे॥ जैनिचाडा चाडा चाडवाढे॥ तैनिजनिवाडे निज
पूजा॥४९॥ येकासियेकमेकविजे॥ तैदोनिपण होयदुजे॥ जैयेकयेकु भागीजे॥ देखिजे तैनिजपूजत्व॥२१५०॥

एं केलें॥५१॥ हे आवडी मासी पुजा॥ आत्यंत प्रीय आधोक्षजा॥ हें भक्ति पढीयें गरुडध्वजा॥ जाणतो मा
सा प्रियभक्तु॥५२॥ हा कांसगुण आथवानी गुण॥ दाहिंकु पिंमीं चीजाण॥ तथ जाकरिनीज भोग आप
ण॥ शुद्ध पुजा जाण हे मासी॥५३॥ मीजात्म भोगीं आधोक्षजा॥ पुजीजे तेहे जाण पुजा॥ सर्वभुतांतें
पुजीजे वेजा॥ समसाम्य समजा समभावें॥५४॥ आकरावे पुजेचा विवकु॥ मांगपु ढायेकु येकु॥ आक
राइंद्रियें पडे आखु॥ तो विपुजकु सर्वभुतां॥५५॥ मागां पु ढायेकु येकु कीजे॥ यानांवयेकास्तु मेणी॥
जो हा विविवकु जेणें जाणीजे॥ तेणें पुजीजे सर्वभुतां॥५६॥ आत्मभोग समर्पणें पारीं॥ वस्तु जाणा ती
लीं चदहीं॥ तो चि सर्वभुतांचा ठाइं॥ देहीं वीदेहीं समसाम्य॥५७॥ सर्वक्षेत्रातें वाग वीतें॥ मीं क्षेत्रज्ञ
जाणतत्वता॥ देखतांलीं विषमभुतां॥ ज्यासी मासी समता मोडेना॥५८॥ उंचनीच विषमता भुतां॥ वस्तु
सी नदेखवी विषमता॥ समसाम्य समान समता॥ सर्वभुतां समत्वें॥५९॥ साधनीं साम्य सर्वसमता॥ तें वि
पुजा सर्वभुतां॥ तो चि पुजकु तत्वता॥ ज्यासी विषमता बाधीना॥६०॥ जो भावार्थ मज माजी आला॥
तें सर्वभुतें तो चि जाला॥ सहजें समत्व पावला॥ पुजु लागला आसे त्वें॥६१॥ पुजुं जाणें रंकरावा॥ परि
म पालटेना समभावें॥ सर्वांठितां सें तें वाढावा॥ येथा योग्य पाहाडे पुजीतु॥६२॥ रिकें पदवंशावें रा
ध्वजा॥ सर्वभुतिं मासी पुजा॥ मासनी समत्वें नी फजवीजा॥ या आकरा पुजा समत्वें॥६३॥ हें आकरा
हि आधिष्ठानें॥ महापि करें आति पावनें॥ म्यां सांगीतलें नीं आनुसंधानें॥ पुजा करणें येथा विधी॥६४॥
म्यां सांगीतलें ज्यानी गुती॥ पुजा करावियाचि स्थीती॥ सर्वांआधिष्ठानि मासी मुत्ति॥ सुचितचीतीं चीं
ता वि॥६५॥ श्लोक॥ धिष्ठिंति मदपद्मांकचक्र गदांबुजः॥ युक्तं चतुर्भुजं शांतं ध्यायन्नर्चेत्समाहितः॥४४॥
॥टिका॥ निर्गुणां हुनसगुण्यनु॥ सगुण तोकेवळ मुखें जाण॥ सगुण निर्गुण दोन्हीं समान॥ नुन्य पुर्ण
आसेनां॥६६॥ विघरलें तें तुपडोयें॥ थीजलें त्यापरि सगोळ आहें॥ निर्गुण परि सगुण पाहें॥ आतिल

स

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

वलाहें स्वानंदु ॥ ६ ॥ आनिर्गुणा चा बोधक ठिएा ॥ मनबुद्धि वाचें आगम्य जाएा ॥ वाश्रांसी नकळे उएा खुएा ॥ सि
॥४२॥ वेदें मौन धरिये लें ॥ ६ ॥ वाराउमाएा वावावें ॥ आकारा आकाळावें खेवें ॥ भावनां भांबावली धावें
कायें धरावें स्फुरनां ॥ ६ ॥ ऐसी सगुएा मुर्ति नकळे जाएा ॥ सुलभ आएि सुलक्षएा ॥ देखतां जाये भुक
ताहे ताल ना ॥ निर्वमन सप्रेमां ॥ ७ ॥ जो नीत्य शुद्ध सच्चिदानंदु ॥ प्रकृति पुरुष परमानंदु ॥ सगुएा जाला जोगा
विंदु ॥ स्वानंदकंदु स्वलीळा ॥ ७ ॥ सा खरेची गोडी वाखाएी ली ॥ तीची नाबदे चिभली केली ॥ गोडीये आधि
क शोभा आली ॥ तैसी मुर्त्ति जाली साकारा ॥ ७ ॥ लाउनियां कसवटि ॥ उत्तम सुवर्णाची खोटि ॥ बांधल्या
नवरधुयां कंठिं ॥ तेएें तो मठि दिसे ल काया ॥ ७ ॥ स्यां चि करुनीयां भुषएां ॥ आंगीं प्रत्यांगीं बाएी
तांले एां ॥ नववधु शोभली तेएां ॥ नीं बलाएा उत्तरिती ॥ ७ ॥ तैसें निर्गुएा जें निर्विकारा ॥ या चि सगुएा मुर्ति
सकुमारा ॥ चीन्मात्रकआ ति सुंदरा ॥ मनोहर स्वलीळा ॥ ७ ॥ घवघवितघन सांवळा ॥ मुगुट कुंडलें मे
खळा ॥ कंठिं कौस्तुभ वनमाळा ॥ सोनसळा सळकतु ॥ ७ ॥ आधीच तो आती सांवळा ॥ वरि टिळकुर
खीला पीवळा ॥ आरक्त प्रांत दाही डोळां ॥ कमळदळा लोजवि ॥ ७ ॥ चीन्मात्रीचें देखएां पएां ॥ या
डोळयां आलें वाएां ॥ सेराटा हिंडतां सीएला पवना ॥ हरिचें घ्राएा टाकीलें ॥ ७ ॥ जैसा ॐकारा
माजी श्रुती ॥ तैशा मुखा माजी दंतपंक्ति ॥ वोकीचेया सी सळकती ॥ संधि दाँदिथी सोलीव ॥ ७ ॥ जवी जीवसी नंद
वभीं न परी ॥ तेवी आधोर्ध आधरदोनी ॥ हरिआंगें मीनले मीळएी ॥ समान परी समत्वें ॥ ८ ॥ देखो
नीयां रुचवदना ॥ चंद्रमा रुचपक्षें क्षीएा ॥ तो नवें पुर्णमासी पुर्णी ॥ सदां संपुर्ण वदनेंदु ॥ ८ ॥ दिवसांचें ह ॥४२॥
द्रु क्षीरप्रभा ॥ वदनेंदु चीनवलक्षा भा ॥ तरपुनि चंद्रसुर्यप्रभा ॥ स्वयंस्वयंभा प्रकाशा ॥ ८ ॥ तो आर्त
चकोरां मतपान ॥ मुमुक्षु चातकां स्वानंदघन ॥ सगुएा परेंनारायएा ॥ भुषएा भुषएा तो जाला ॥ ८ ॥
रहुं खाएीं क्रीया विविधा ॥ तेस्या चहुं भुजीं उदावादा ॥ सगुएा देखो नीं गोविंदा ॥ वदनीं जबोधा आ

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

युधें जाले ॥ ९४ ॥ देवो नकळे श्रतिसी ॥ लाज आली होती वेदांसी ॥ जगीं मीरवावया प्रतापासी ॥ आयुध्यें ह
रिपासीं तें जाले ॥ ९५ ॥ ग्रामवेद जाला शंखा ॥ यजुर्वेद चक्र देखा ॥ आथर्वण गदा तिखा ॥ कमळें साजुक
ग्वेदा ॥ ९६ ॥ साकारणें सच्चिदानंदा ॥ स्वचक्रपद्मगदा ॥ रहुं करिं चहुं वेदां ॥ मीव विसदां निजांगीं ॥ ९७ ॥ जगीं
मीरवावया उपनिषदां ॥ जाली बाहुभुषणें अंगदा ॥ कर्णिकें कें आतीमुद्रा ॥ साहुं शब्दें तरा सुरा
ती ॥ ९८ ॥ नखकेशा आंगोळीका ॥ करा ग्रीं जडीत मुद्रिका ॥ त्रिकोणषड्कोणीया देखा ॥ उपासकां विधी
पीठा ॥ ९९ ॥ आगम्य तें जहद इच्छा पदका ॥ गुणत्रेवळी उदरीं देखा ॥ मध्य कळा सुनिनेटका ॥ क्षुद्रघंटि
का मेखळे ॥ १०० ॥ कांति वमरकत स्तंभ जाणें ॥ तें सेज्ञाभ तिदा निंचरणें ॥ तें केवळ आचेतन ॥ हें सचेतन
हरिअंगीं ॥ १०१ ॥ ध्वज वज्रांकुश ऊर्ध्वरेखा ॥ दोहीं पाइं पद्मदेखा ॥ यवांकीत सा मुद्रिका ॥ आतीनेट
कापदांबुजा ॥ १०२ ॥ आरक्त रंग चरणतळां ॥ वरि लघन सावळीकळा ॥ नभिं इंद्रधनुष्य मेळा ॥ तें सीली
ळा हरिचरणीं ॥ १०३ ॥ सगुण देखोनी जगंनायका ॥ दिशा चरणीं आवांका ॥ पावावया निजसुखा ॥
दर्शन गुळीका होनि ठेला ॥ १०४ ॥ चंद्र हंस उपक्षीं क्षीणें ॥ तें ठाकीं लेहरिचें चरणें ॥ नखचंद्रिं जडोनि जा
णें ॥ परम पावन तो जाला ॥ १०५ ॥ हेजा एणें निंत्रिनयनें ॥ चंद्रमा मस्तकीं धरणें ॥ पायवणीं माथां वाहाणें ॥
जगउद्धरणें तें एंजळें ॥ १०६ ॥ सगुण देवो देखोनी पाहीं ॥ ध्यानिमुक्ति लागल्या पाहीं ॥ याला गीं संतचर
णांच्या ठाइं ॥ तप पाहीं सर्वदा ॥ १०७ ॥ सलोकता समीपता ॥ दोहीं पाइं वांकीं गर्जता ॥ आंदुजालीं स्वरू
पता ॥ सायुज्यता तो उभा ॥ १०८ ॥ ध्यातो उरा वाधा कुपाहीं ॥ आहंगवीति आसुरवाहति दोहीं ॥ सर्वसुखतें
हरिच्या ठाइं ॥ ध्यावा पाइं समाधि ॥ १०९ ॥ धैर्य वीर्य उदार कीर्ती ॥ गुण गंभीर शौर्य ख्याती ॥ ध्यासीकारणें
मासी सगुण मुर्ति ॥ जाणें निश्चीती उद्धवा ॥ १४० ॥ मासी यमुनिवीं दरुषणें ॥ होनि डाळ्या पारणें ॥
जन्ममरणांचें उठवी धरणें ॥ खंत फाडणें विषयांचें ॥ १ ॥ मासी मुनिदेखोनी ॥ पाठीं न लगे योग याग

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

आगा ठि। नलगे विधावेंगी रीकपाटिं। नाना संकटि न पडावें॥ नलगे आसन साधन। नलगे समाधि सु ध्या
न। मा ज्ञे प्राप्ति सी कारण॥ मा सी भक्ती जाण उद्धवा॥ ३॥ एकादशी पुजा आधिष्ठान। तेथ मा सं कर्म निभा
वाहन। म्यां सा गीतले मुर्त्ति चिंध्यान। सावधान करावे॥ ४॥ मा ज्ञे अर्चन मा ज्ञे भजन। मा ज्ञे करावे कीर्तन। मा
ज्ञे नाम स्मरण। मा ज्ञे गुण गावे॥ ५॥ आली एरी सी मा ज्ञी कथा॥ आली एरी सी मा ज्ञी वाता॥ ध
अहि एरी सी मा ज्ञे ध्यान। भक्ति तत्वता ती नांव॥ ६॥ दिपकळी का ला ता चढो। ते घर भरि प्रकाशु सांपडो
उ। मा ज्ञी मुर्त्ति जे ध्यानिं जाण। ते चैतन्य आतुडे आव घेंडो॥ ७॥ या उपपती उद्धवा देख। सगुण निर्गुण
दोन्ही एक॥ जाण पां निश्चयें नी एका। सच्चिदानंद सुख समचो॥ ८॥ जाक सुसुवण चोयखा ठि। ते विवाला यक्ता
क सवटि। सगुण निर्गुण पारी पांटि। ना ही तुटि ची सुखा॥ ९॥ ते विं सगुण नी गुण नी। नो खा॥ जाण निश्च
ये दोन्ही यें क। सगळें सा खरे चेटक। नानबुद्धे भांतरंग मा ज्ञे ध्यान। आंती हरुषें मदर्चन। तेथ मन करुनि
सावधान। मा ज्ञे भक्ति जाण करावि॥ १॥ उद्धवा ऐसें मी सी मनी॥ हे भक्ति पाविजे कैसेनी॥ हे साध्य होये जी
हीं साधनी। तें तुजलागुनि सांगेन॥ २॥ श्लोक॥ ईश्वरपुर्त्तेन मां मेवं यो यजेत समाहित॥ उभे तु मयी सस्मृ
ती मस्मृतिः सरधुसेवया ४॥ टीका॥ करितां नाना योग याग वापि कुपपवन तडाग॥ श्रौत स्मार्त क
र्म चांग। मदर्पणें सांग जी ही केलें॥ १॥ श्रौत अग्निहोत्र सोमयाग। स्मार्त वापी कुपु तडाग। मज ना
र्पीतां दोन्ही यंग। सकर्म चांग मदर्पणें॥ २॥ कर्म करितां मदर्पणें। आवघें फळ वांछी मन। इतुक्या
सा टिं भक्तां सी विघ्न। सर्वथा जाणें येवोंनेदि॥ ३॥ सकाम कर्म कर्तां सी। जे प्राप्ति नव्हे आतीप्रया
सी। या उत्तमलोक भोगासी। मद्भक्तां सी मी देतो॥ ४॥ पाठातुनमा ज्ञा भक्त। दिव्य भोग सी तो
ये विरक्त। ते भोग भोगीतां मातें स्मरत। भोगासक्त तो नव्हे॥ ५॥ साधु देवालया जातां। प्रजंन्ये पीडे
ला धावतां। तो वेशा ग्रहासी नेतां। आला आवडीतां वो साया॥ ६॥ तो वेश्या निवेशी सीनां

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तेळें ति विंभक्त दिव्य भोगा कांटाळें ॥ ठकलों असे आनुतापबळें ॥ पीठो नि कपाळ हरिस्मरें ॥ १४ ॥ जैसी या
आनुतापे स्थिती ॥ तत्काळ भोग क्षय जाती ॥ तो जन्म पावे महामती ॥ मा शी भक्ति जे ग्रही ॥ १४२ ॥ त्या
सी पूर्वसंस्कार स्थीती ॥ सकळ विषया चि वीरक्ति ॥ उपजत लागे भक्ति पुथी ॥ भक्त आवडती जीव प्राण ॥
ते ॥ १२१ ॥ ता मुकैला एगे निजातां ॥ निज सर्व स्वें भजे माता ॥ या परि मी निज भक्तां ॥ नं दिवि घ्यातें आंतळों ॥ १२ ॥
हि या परि ज्या सी विषय विरक्ति ॥ तें इ छा पुर्ती जे कृति ती ॥ योग याग त्याग साधिती ॥ मा शी स क्ति ते उप ॥
जा ॥ १२३ ॥ समां ही तक रुनि मना ॥ श्रौत स्मार्त कर्मानुष्ठाना ॥ योग याग त्याग साधना ॥ निष्ठे नी जा एजे करिती ॥
त ॥ १२४ ॥ जे एंशोधित होये चित्तवृत्ति ॥ जा ली या चि शुधी ची प्राप्ती ॥ ते उपजे मा शी स क्ति ॥ जा ए नि श्चो
ती उद्वा ॥ १२५ ॥ इतुकी न करितां आटाटी ॥ मा शी स क्ति चि होये भेटी ॥ हें आतीगुंद्य आ से मा सा पोटी ॥
ते तुज मी गो ष्टी सांगे ना ॥ १२६ ॥ सांडुनि सकळ साधना ॥ जो करि साधु भजना ॥ ते कां चित्या चें शुद्ध मन ॥ सत्य जा
ण उद्वा ॥ १२७ ॥ स्मरे ऐसी साधु ता कैसा को ए ॥ मां गा सां गीत ले लक्षण ॥ बहु बोला व्या नाही कारण ॥ सा
धु जाण सद्गुरु ॥ १२८ ॥ या सद्गुरु चे भजन ॥ जो भावार्थे करि जाण ॥ सर्व शुद्धि चें कारण ॥ सद्गुरु चरण सं वो
सी ॥ १२९ ॥ ज्या चे मुखीं चें वचन ॥ ब्रह्म साक्षात्कार पावविजाण ॥ या चे सेविता श्रीचरण ॥ शुद्ध को ण पा
हो ई ना ॥ १३० ॥ गुरु नाम घेतां मुखें ॥ कंठी काळ पाहुन राके ॥ या चि सेवा करितां हरिखें ॥ पायां मोक्ष
सुखें लागती ॥ १३१ ॥ ज्या सी सद्गुरु चि आवडी चीती ॥ जा सी गुरु भजनी आती प्रीती ॥ या सी भाळली
निश्चिति मा शी भक्ति ॥ लागे पाठिवरा वया ॥ १३२ ॥ जो गुरु भजनी भावार्थी ॥ जगा माजी ता चि स्वार्थी ॥ या पासी
सद् मा शी भक्ति ॥ आसती ऐ ति आं खिली ॥ १३३ ॥ सक्ति ना पुडी ती काई सी ॥ आं गें मी ही आहि ऐसी ॥
नि श्चु से स्वानंदेसी ॥ गुरु प्रेमा सी भुलले ॥ १३४ ॥ मज मा स्या भक्ति ची थोडी गोडी ॥ परि गुरु भक्तां ची
आ ति आवडी ॥ सत्संगे वि रा ग कडी ॥ स क्ति चो खडी न पविजे ॥ १३५ ॥ श्लोक ॥ प्राय ए भक्ति योगेन

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

सत्संगं न विनो द्वा॥पायो विद्यते संम्यक्॥ प्रो॥ हिस ता मह॥४१॥ टिका॥ मासीये प्राप्ति लागुनी॥ भक्ति
ज्ञान मार्ग दोन्ही॥ ज्ञान आत्यंत कठिण पडी॥ भक्ति निर्विघ्नी पा [illegible] वविमजा॥२॥ संसार तरावया ला
गी॥ आनेक साधनें आनेगी॥ बोलीली ते जाण वाउगी॥ उत्तम प्रयोगी मज्ञप्ती॥३॥ उपाय माजी
आती प्रांजळ॥ नी विघ्न आणी नीत्य निर्मळ॥ मा सा भक्ति मार्गु केवळ॥ ज्ञान ते विकळ मध्य पांती॥४॥
मळासी पावयाला गुनी॥ मोट पाट उपाय दोन्ही॥ मोटां काढिजे विहीरि पाणी॥ बहुती कष्टनि आति
आल्या॥५॥ मोट नाडा बेल जोडी॥ आरवंड मोडीतां आसुडी॥ येतां जातां वोढा वोढी॥ मोय भीजे थो
डी भाग एक॥६॥ तेथ ही मोट फुटकी नाडा तुटो वोडण पडे बेल आवचेटो॥ तविहा तां येवां पीक आट॥
वोलतुटे तकाळ॥७॥ तैसा नरु सविते चा पाटा॥ येक वेळे कल्यो वाटा॥ आहि रीसिं घडु घडाट॥
चालती लोट जीवनाचे॥८॥ मोटचे पाणी ते संज्ञान॥ करु निवदशास्त्र पठण॥ नित्यानित्य विवेक सो
जाण॥ पांडीत विचक्षण बेसती॥९॥ येकु कर्मा कडे वोढि॥ येकु संन्यासा कडे बोडी॥ येक मरणी हेगो
ष्टी कुडी॥ हे हो वोढावाढिं न घलावा॥१०॥ येक मरणी प्रारब्ध प्रमाण॥ येक मरणी सत्य वाद ज्ञान॥
येक मरणी धरावें मौन॥ आती जल्पन न करावें॥११॥ येक मरणी सांडा विसती॥ ज्या चि आधिक चढे
युक्ति॥ ता चि ज्ञांता जी निश्चीती॥ सांगो कीती मुर्खासी॥१२॥ येक मरणी तप प्रमाण॥ येक मरणी पुर
श्चरण॥ येक मरणी वेदाध्ययन॥ द्यावें दान मरणी येक॥१३॥ सकुतो हें आव घेंडी मोडी॥ घालीयो
गाचे कडोडी॥ ना चि आसन मुद्रे चि वोढि॥ ये स विरोक डीवा प्रावरि॥१४॥ ऐसे नानां वाद करितां येकु
निश्चयें न के सर्वथा॥ ज्ञाना भीमानु आती पांडीतां॥ ज्ञान तत्व ता कळे ना॥१५॥ ऐसी ज्ञान मार्गा चीग
ति॥ नानां परि चिंविघ्नें येती॥ विकल्पे [illegible] नासील्या विसती॥ मा झी प्राप्ति तथ ना हीं॥१६॥ तैसी नरु निज
मा झी भक्ति॥ नाम मात्रें मज पावती॥ मा मेंउद्धरलें नेणों कीति॥ ये चि भागवतीं बोलीले॥१७॥ मा से

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

सं करितां गुणवर्णन ॥ कां हरिकथा नामकीर्तन ॥ तेथ विघ्न नसके विघ्न ॥ गरुडगर्जन हरिनामें ॥ ५२ ॥ जेथें हरि
नामाचें पवाडे ॥ तेथ विघ्नकें चेवरपुडें ॥ विघ्नपळे मुख्यभक्तां पुढें ॥ उघडती कवाडें मोक्षांचीं ॥ ५३ ॥ मास भक्तीआ
तिनीरात्र ॥ नधरिती मोक्षाचीआत्र ॥ यालागीं मीं हर्षीकेत्र ॥ त्याच्याभावार्थासभुलला ॥ ५४ ॥ येवंनी
र्विघ्नमजमाजीसरता ॥ मार्गु नाहीं भक्तिपरता ॥ त्रिसत्यसत्यगा सर्वथा ॥ भक्तितत्वतामजपटिया ॥ ५५ ॥
ऐसी निजभक्ति सुलभ फुडी ॥ देवो सांगें आतीआवडी ॥ उद्धवासी हरिभक्तीचि गोडी ॥ हरिखवाचिगु
ढिउभवीली ॥ ५६ ॥ जेंउद्धवाचेजीविंहोते ॥ तेंचिनीरापिलें श्रीआनंते ॥ हरिखवेंनाचों लागलातेथें ॥
श्री जीवें कृष्णातेंवोवाळी ॥ ५७ ॥ ऐसी तुझी सुलभभक्ति ॥ तरिआवघेभक्तिची कांनकरिती ॥ देवोम्हणे
भाग्यें विरामाझीभक्ति ॥ नघडेनीचीतीउद्धवा ॥ ५८ ॥ कोटिजन्मा विपुंण्यसंपती ॥ जरिगांठिआसआई
ति ॥ तेंजोडे माझ्या संताचीसंगती ॥ सत्संगें भक्तिउल्हासे ॥ ५९ ॥ सत्संगें भक्तीचीप्राप्ती ॥ उद्धवाजाणनि
श्चीती ॥ संतापासीं माझीभक्ति ॥ वासपाहातीउभिआस ॥ ६० ॥ चंचळ लें मर्कट मन ॥ त्यासीआसत्सं
गमंदिरापान ॥ कामक्रोधीकें दंत्रीलें जाण ॥ तेंकांवतेणें यद्वातद्वा ॥ ६१ ॥ पीत्राहातीं घेडावाळी ॥ दिधुम्यां
तोसर्वत्रजाळी ॥ तेविआसत्संगें करिहोळी ॥ च धर्मसमुळीं जाळीती ॥ ६२ ॥ होकांतुंसंत मासेमुणसी
तरियेरलोकसांडिलेकोणांपासीं ॥ तुझीभक्तिआहिनीसीं ॥ संतापासींकाआस ॥ ६३ ॥ उद्धवाऐसाविं
कल्पभावो ॥ येथधरावयानाहींठावो ॥ संतभजनीमाझासद्भावो ॥ केवाकोणपाहोभक्तिचा ॥ ६४ ॥ संत
सेवाकरावयासी ॥ कोणकारणतुंमजमणसी ॥ आनावरमजआनंतासी ॥ तेंहीनीजभावेंसीआकळी
ले ॥ ६५ ॥ मजआकळीलेंज्याहेतु ॥ तेंहीसांगेनतुजमातु ॥ मजवांचुनजगाअंतु ॥ दुसराआथुनेणती ॥ ६६
आपुलेंजेंस्वकर्म ॥ मजआर्पिलेंसर्वधर्म ॥ देहगेहकुपनाम ॥ आश्रमधर्मेमदर्पण ॥ ६७ ॥ कल्पांतिचें
निंकडकडा ॥ टेंजेधांकेंधाकें विराटुआटे ॥ ऐसींवोडवल्यांआचोटें ॥ मजवेगळेंनेटें नढळती ॥ ६८

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तुझे निपडतां आकार ॥ आणीकां चिंन पाहातीवास ॥ यालागीं मीं हृषिकेश ॥ सांवादास जाले आसें ॥ ४५
४५ नवल भावार्थाचिमहीमां ॥ मज विश्वात्म्याचा जाले आत्मा ॥ ऐसें लाहाणें तया आम्हां ॥ मज पुरुषोत्तमा
गा वस्यकेलें ॥ ७४ ॥ संतांसी मज भीन पडे ॥ कल्पांतीहीं नाहीं जाडे ॥ हेंजी हारिचिउ एरखुए ॥ तुज संपुर्णसां चि
गीतली ॥ ७१ ॥ संत माझे जाले मुक्ति ॥ परलोक मज न भजति ॥ तेथें दिधले काळाहाती ॥ आदृष्टगतीबां
धोनि ॥ ७२ ॥ माझीया संतापासीं ॥ यावया प्राप्ति नाहीं काळासी ॥ मीं सदा संरक्षीता यांसी ॥ तेकळीकाळासी
नांमवति ॥ ७३ ॥ या परिसंताचें सर्व काज ॥ करितां मज नाहीं लाज ॥ पुढवा माझें आत्यंत नीज गुज ॥ तें मीं तु
जसांगेन ॥ ७४ ॥ श्लोक ॥ आद्यें तत्परमं गुह्यं श्रृणु तो यदुनंदन ॥ सुमोप्यमपि वक्ष्यामि त्वं मे भक्त्य
सुहृत्स
कुळ खा ॥ ४७ ॥ टिका ॥ ऐकें यदुवंशीं टिळका ॥ तुं स्वगोत्रभक्त्य सुहृत्सखा ॥ तुज न संगीं जेहा आवांका ॥ सर्वथा
देखा न धरवें ॥ ७७ ॥ मज गुप्तचें गुप्त सार ॥ सांगतों चें गुह्य भांडार ॥ तें भांडारिचें निज सार ॥ तुज मीं सां
चारसांगेन ॥ ७८ ॥ ऐसें गुह्याचें गुह्य निश्चीती ॥ नाहीं सांगीतलें कोणाप्रती ॥ तुं सखा जीवलगु सांगा ॥
तो आनंन्य प्रीती मज लागी ॥ ७९ ॥ केवळ कोरडी नरे प्रीति ॥ तेसी चि माझी आन्य भक्ति ॥ भक्ति सारि
खि विरक्ति ॥ आवंचक स्थीति तुज पासीं ॥ ८० ॥ यादववंशी पाहातां देखा ॥ मज समान तुं चि एका ॥ समा
नस्वगोत्र सवका ॥ हें आलोलीक उढवा ॥ ८१ ॥ नरुसी कार्यार्थी सेवक ॥ सर्वभावें विश्वासीक ॥ कीतिंवा
नु गुणाये करेकु ॥ परमसंतोषु मज लागीं ॥ ८२ ॥ यालागीं गुह्यतेहीं तुझा ठाइं ॥ वंचावया मज धीरना
हीं ॥ हृदयें आळंगीला हृदयीं ॥ चीदानंदु पाहीं तुझा ॥ ८३ ॥ मग म्हणे सावधान ॥ सादरऐक मासें क्स
नो तुज फावलयां मासें गुह्यज्ञान ॥ वोंवाउढुरणें तुझें नि ॥ ८४ ॥ जें वोंवीं होये ब्रह्मज्ञानी ॥ तो वोंवा पवि
त्र त्याचें निंहें सत्य जाणा मासीवाणी ॥ विकल्पु मनीं न धरावा ॥ ८५ ॥ म्हणे ऐसी स्वयें तुं परब्रह्म पुर्ण ॥ वंशीं
आवतरला सी नारायण ॥ तेणें वंशाउढुर लाजाणा ॥ मासें सानें किनी ॥ ८६ ॥ तरि मांवकुळजाती गोत ॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

याआवघ्यासीमीआलीसा॥सकळकुळेंमीकुळवंता॥गोतसमस्तजगमाझें॥८५॥ऐसेंजाणोनीरुग्यंसा
रा॥तुजमीसांगेनसाचारा॥होईलजगाचाउद्धारा॥ऐसेसारंगधरबोलीला॥८६॥तिऐकावयांगुह्यज्ञानाउ॥
द्धवेंमनाचेउघडीलेकान॥सावधपाहातांहस्विवदन॥नयेनीनयेनवेचले॥८७॥यापरिउद्धवसावधान॥
त्यासीहरुसांगेलगुह्यज्ञान॥पुढिलेअध्यायींआतीगहन॥रसाळनीरोपणहरिचें॥८८॥येकाविनवि
जनार्दन॥संतीमजद्यावअवधान॥श्रोतांहोवेसावधान॥मस्तकींचरणवंदिले॥४८९॥तुमचेनीहरुपा
प्रसादें॥श्रीभागवतीचिंश्लोकपदें॥वाखाणीनअर्थावबोधें॥संतस्वानंदेंतुष्टलें॥४९०॥यालागीं
येकाशरणजनार्दनीं॥तवजनार्दनुचियेकुपणीं॥जेविकांसागस्विंपाणीं॥तरंगपणीवीरजें॥४९१॥
इतिश्रीभागवतेंमहापुराणेंयेकादशेस्कंदेश्रीकृष्णउद्धवसंवादेंयेकाकारटिकायांबद्धमोक्षसं
तलक्षणनीरोपणंनामयेकादशोध्यायः॥११॥श्लोक॥५॥ श्रीराम ॥श्रीकृष्ण॥जयराम

॥दशा॥ ॥ ॥दशा॥ ॥ ॥दशा॥ ॥ ॥दशा॥ ॥ ॥दशा॥ ॥ ॥दशा॥ ॥ ॥दशा॥ ॥ ॥दशा॥ ॥

॥श्लोक॥४७॥ ॥ ॥टिका॥॥ १४९१ ॥ ॥एवं ॥१५३९॥श्रीकृष्णार्पणमस्तु॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

४६

४६

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

[OrderDescription]
,CREATED=02.03.20 10:29
,TRANSFERRED=2020/03/02 at 10:44:07
,PAGES=93
,TYPE=STD
,NAME=S0002931
,Book Name=M-2793-SHRIMAD BHAGWAT MAHAPURAN DASHAM ADHYAY
,ORDER_TEXT=
,[PAGELIST]
,FILE1=00000001.TIF
,FILE2=00000002.TIF
,FILE3=00000003.TIF
,FILE4=00000004.TIF
,FILE5=00000005.TIF
,FILE6=00000006.TIF
,FILE7=00000007.TIF
,FILE8=00000008.TIF
,FILE9=00000009.TIF
,FILE10=00000010.TIF
,FILE11=00000011.TIF
,FILE12=00000012.TIF
,FILE13=00000013.TIF
,FILE14=00000014.TIF
,FILE15=00000015.TIF
,FILE16=00000016.TIF
,FILE17=00000017.TIF
,FILE18=00000018.TIF
,FILE19=00000019.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE20=00000020.TIF
,FILE21=00000021.TIF
,FILE22=00000022.TIF
,FILE23=00000023.TIF
,FILE24=00000024.TIF
,FILE25=00000025.TIF
,FILE26=00000026.TIF
,FILE27=00000027.TIF
,FILE28=00000028.TIF
,FILE29=00000029.TIF
,FILE30=00000030.TIF
,FILE31=00000031.TIF
,FILE32=00000032.TIF
,FILE33=00000033.TIF
,FILE34=00000034.TIF
,FILE35=00000035.TIF
,FILE36=00000036.TIF
,FILE37=00000037.TIF
,FILE38=00000038.TIF
,FILE39=00000039.TIF
,FILE40=00000040.TIF
,FILE41=00000041.TIF
,FILE42=00000042.TIF
,FILE43=00000043.TIF
,FILE44=00000044.TIF
,FILE45=00000045.TIF
,FILE46=00000046.TIF
,FILE47=00000047.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE48=00000048.TIF
,FILE49=00000049.TIF
,FILE50=00000050.TIF
,FILE51=00000051.TIF
,FILE52=00000052.TIF
,FILE53=00000053.TIF
,FILE54=00000054.TIF
,FILE55=00000055.TIF
,FILE56=00000056.TIF
,FILE57=00000057.TIF
,FILE58=00000058.TIF
,FILE59=00000059.TIF
,FILE60=00000060.TIF
,FILE61=00000061.TIF
,FILE62=00000062.TIF
,FILE63=00000063.TIF
,FILE64=00000064.TIF
,FILE65=00000065.TIF
,FILE66=00000066.TIF
,FILE67=00000067.TIF
,FILE68=00000068.TIF
,FILE69=00000069.TIF
,FILE70=00000070.TIF
,FILE71=00000071.TIF
,FILE72=00000072.TIF
,FILE73=00000073.TIF
,FILE74=00000074.TIF
,FILE75=00000075.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE76=00000076.TIF
,FILE77=00000077.TIF
,FILE78=00000078.TIF
,FILE79=00000079.TIF
,FILE80=00000080.TIF
,FILE81=00000081.TIF
,FILE82=00000082.TIF
,FILE83=00000083.TIF
,FILE84=00000084.TIF
,FILE85=00000085.TIF
,FILE86=00000086.TIF
,FILE87=00000087.TIF
,FILE88=00000088.TIF
,FILE89=00000089.TIF
,FILE90=00000090.TIF
,FILE91=00000091.TIF
,FILE92=00000092.TIF
,FILE93=00000093.TIF
,

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection